

Oslo

Byrådsavdeling for arbeid, integrering og sosiale tjenester

Strategi for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo

Høringsnotat - Utkast til strategi

Innhold

1.	Innledning.....	2
1.1	Store sosiale forskjeller i Oslo.....	3
1.2	Utjevning av sosiale forskjeller er viktig.....	5
1.3	Byrådets målsettinger for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo.....	6
2.	Kunnskapsgrunnlag og situasjonsbeskrivelse.....	8
2.1	Inntekt og formue.....	10
2.1.1	Formue.....	12
2.1.2	Lavinntekt, overføringer og sosialhjelp.....	13
2.1.3	Barnefattigdom.....	14
2.1.4	Offentlige tjenester.....	16
2.2	Syssetsetting og deltakelse i arbeidslivet.....	17
2.2.1	Personer utenfor arbeid eller utdanning og annen aktivitet.....	17
2.2.2	Syssetsetting og ledighet.....	18
2.2.3	Syssetsetting blant innvandrere.....	21
2.2.4	Syssetsetting blant personer med nedsatt funksjonsevner, og LHBT-personer.....	23
2.3	Oppvekst og utdanning.....	24
2.3.1	Deltakelse i barnehage og aktivitetsskole.....	24
2.3.2	Ulikhet i grunnskolepoeng.....	26
2.3.3	Fullføringsgrad i videregående opplæring.....	29
2.3.4	Studenter.....	30
2.3.5	Utdanningsnivå.....	31
2.3.6	Barnevern.....	31
2.2.7	Ung i Oslo – levekår og kriminalitet.....	32
2.4	Bolig- og boforhold og byutvikling.....	33
2.4.1	Boforhold og vanskeligstilte.....	33
2.4.2	Boligpriser og muligheter for å kjøpe bolig.....	33
2.4.3	Leiemarkedet og utviklingen i leiepriser.....	35
2.4.4	Trangboddhet.....	35
2.4.5	Bostabilitet.....	37
2.4.6	Kommunale boliger, husleiekontrakter, startlån og bostøtteordninger.....	38
2.4.7	Nabolag og nabolagseffekter og gentrifisering.....	39
2.4.8	Byutvikling.....	41
2.5	Fritidsaktiviteter og tilgang til tilbud innen kultur og idrett.....	42
2.6	Sosial ulikhet i helse og livskvalitet.....	43
2.7	Klima, miljø og sosiale utfordringer.....	45
3.	Strategier for utjevning av sosiale forskjeller innen 2030.....	47
3.1	Mål og innsatser for å få flere i arbeid.....	53
3.2	Mål og innsatser knyttet til oppvekst og utdanning.....	56
3.3	Mål og innsatser knyttet til bolig- og boforhold.....	60
3.4	Mål og innsatser knyttet til byutvikling og nabolag.....	62
3.5	Mål og innsatser knyttet til kultur, idrett og frivillighet.....	64
3.6	Mål knyttet til helse og livskvalitet.....	67
3.7	Mål og innsatser knyttet til klima- og miljøendringer.....	68
3.8	Mål og innsatser knyttet til kunnskapsutvikling.....	70
4.	Vedlegg.....	72
	Vedlegg 1. Et utvalg av byrådets innsatser for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo kommune.....	73
	Vedlegg 2. Et utvalg av byrådets strategier for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo.....	74
	Vedlegg 3. Kart med ulike levekårsvariable fordelt på delbydeler i Oslo.....	75
	Vedlegg 4. Referanser.....	77

Innledning

Oslo er en sammensatt by med en mangfoldig befolkning og med mange gode kvaliteter. Likevel finnes det store sosiale forskjeller i byen vår. Dette innebærer at individer og husholdninger har ulik sosioøkonomisk status etter inntekt, utdanning, helse, deltakelse i arbeidslivet, kjønn, yrke, alder, geografi og landbakgrunn.

1.1. Store sosiale forskjeller i Oslo

Store deler av kunnskapsgrunnlaget for denne strategien er hentet fra *NOU 2020:16 Levekår i byer - Gode lokalsamfunn for alle* og boken *Oslo ulikhetenes by* av Ljungren (2018)ⁱ. Videre bygger den på oppdatert statistikk fra Statistisk sentralbyrå, og data og analyser fra andre kilder. Det er også gjennomført innspillsmøter med alle bydeler, kommunens sentrale råd, utvalgte etater og forskere. Tema for disse møtene har vært aktørenes forståelse av de sosiale forskjellene og mulige strategier og tiltak for utjevning av sosiale forskjeller.

Sosiale forskjeller i Oslo – hovedfunn:

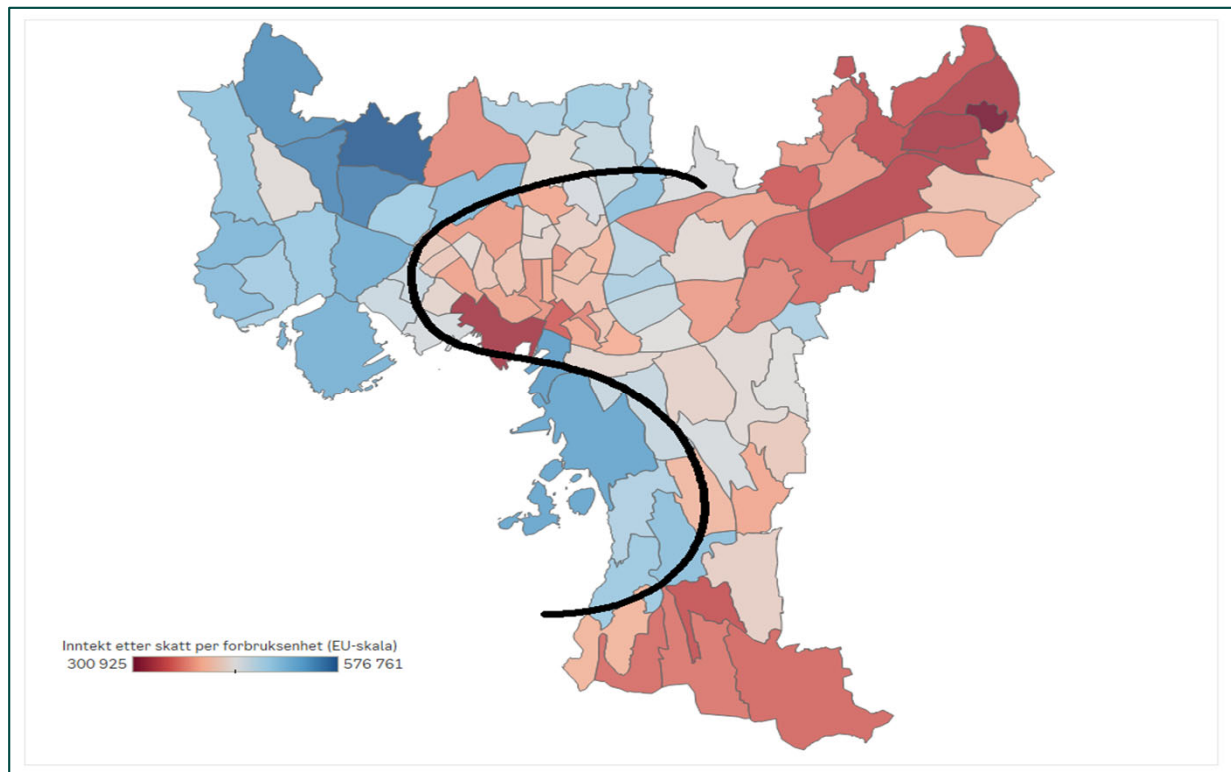
- De siste tiårene har ulikhetene økt både i Norge og Oslo. En viktig årsak til at ulikhetene øker, er at gruppen med høyest inntekt og høyest formue sitter igjen med en stadig større andel av samfunnets verdiskapning.
- Det er større forskjeller i inntekt og formue mellom innbyggere i Oslo enn i resten av landet. Forskjellene er store både mellom bydeler og innad i bydelene og mellom delbydeler. Det er også betydelige inntekts- og formuesforskjeller etter variabler som kjønn, alder, utdanning og familietyper.
- Det er en større andel av husholdningene i Oslo som har vedvarende lav inntekt enn på landsbasis.
- Andelen barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt er også betydelig høyere i Oslo enn i landet, sett under ett.
- Andelen husholdninger som er avhengige av offentlige overføringer er også høyere i Oslo enn på landsbasis.
- Den gjennomsnittlige sysselsettingsandelen er relativt høy i Oslo sammenliknet med andre fylker, men flere bydeler og delbydeler skiller seg ut ved at en svært lav andel av befolkningen ikke er sysselsatt.
- Personer med innvandrerbakgrunn, personer med funksjonsnedsettelser og skeive har lavere sysselsettingsandel enn befolkningen ellers.
- Et stort antall personer mellom 20-66 år står utenfor arbeid og utdanning. Antallet og andelen varierer mellom bydelene og delbydelene, samt etter utdanning, kjønn, alder, landbakgrunn og helse.
- Det er betydelige geografiske og sosiale forskjeller i når vi ser på om barn går i barnehage og aktivitetsskole. Når det gjelder grunnskolepoeng og fullføringsgrad i videregående opplæring ser vi også store geografiske og sosiale forskjeller.
- Antallet vanskeligstilte på boligmarkedet er høyere i Oslo enn landsgjennomsnittet.
- Boligprisene og husleiene i Oslo er de høyeste i landet, noe som gjør det krevende for personer med lave inntekter å komme inn på boligmarkedet i Oslo.
- Oslo har betydelig flere trangbodde husholdninger enn landsgjennomsnittet.
- Det er store variasjoner i bostabilitet mellom bydeler og delbydeler. Mange barnefamilier har en ustabil posisjon.
- De sosiale forskjellene i helse og livskvalitet innad i Oslo, mellom bydel og delbydeler er store.
- Barns deltakelse i fritids- og kulturaktiviteter varierer med foreldrenes inntekts- og utdanningsnivå.
- Klima- og miljømessige endringer, og tiltak mot dette, påvirker alle. Det er nødvendig å se nærmere på om virkningene av tiltakene slår skeivt ut og bidrar til å øke de sosiale forskjellene.
- Ungdom i de vestlige bydelene har større tillit til myndighetene enn ungdom i de østlige bydelene. Lav tillit til myndighetene påvirker deltakelse i demokratiske prosesser og kan føre til svekket tiltro til og kontakt med offentlige systemer som politi, skole og NAV.

Byrådet er bekymret for økningen i sosial ulikhet som følge av pandemien. Dyrtid og usikkerhet i økonomien som følge av Russlands angrepskrig i Ukraina bidrar også til å forsterke de sosiale forskjellene.

Forskjeller i levekår

I alle bydeler i Oslo er det områder eller delbydeler med betydelige levekårsutfordringer. Levekårsforskjellene finner vi i hovedsak langs én geografisk akse fra øst til vest. Figur 1 viser medianinntekten etter skatt per forbruksenhet i 2021 fordelt på delbydeler. Se vedlegg 3 i kapittel 5 for oversikt over andre levekårsvariabler.

Figur 1. Median husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet fordelt på delbydeler i Oslo. 2021.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans

Forbruksenhet

En persons forbruksmuligheter påvirkes av husholdningen personen tilhører. Forbruksenhet er et statistisk begrep som viser til antall personer i en husholdning, der hver person får ulike vekt. Personer som bor sammen, kan dele på faste kostnader, for eksempel til bolig, bil og strøm (stordriftsfordeler), og personer uten egen inntekt kan likevel ha forbruksmuligheter hvis de tilhører en husholdning hvor andre har inntekter (forsørgeransvar). For å ta hensyn til stordriftsfordeler og forsørgeransvar i fordelingsanalyser tilordnes hvert medlem i husholdningen en disponibel inntekt etter skatt (som er lik for alle husholdningsmedlemmene) med utgangspunkt i den samlede disponible inntekten til husholdningen.

I inntekts- og formuesstatistikken benyttes EUs ekvivalensskala, som innebærer at første voksne i husholdningen tilordnes vekt=1, deretter de neste voksne vekt=0,5 og barn (personer under 17 år) vekt=0,3. For en familie bestående av to voksne og to barn er summen av vekt 2,1 (1+0,5+0,3+0,3), som samlet husholdningsinntekt skal divideres med. Hvis familiens samlede husholdningsinntekt er 900 000 kroner etter skatt, vil dermed hvert husholdningsmedlem bli tilordnet eller registrert i statistikken med en inntekt på om lag 428 600 kroner (900 000/2,1). Det er denne tilordnede inntekten til den enkelte i husholdningen som i statistikken kalles disponibel husholdningsinntekt per forbruksenhet.

1.2. Utjevning av sosiale forskjeller er viktig

Kommuneplanens samfunnsdel beskriver hvordan Oslo kommune vil utvikle byen fram mot 2040. Kommunens visjon, slik det er nedfelt i kommuneplanen, er at Oslo skal bli grønnere, varmere, mer skapende og ha plass til alle. I planen står det at Oslo kommune vil bidra til å redusere sosial ulikhet og styrke folkehelsen, og at Oslo skal bli en nullutslippsby og drive fram et taktskifte i klima- og miljøpolitikken.

Kommunen har kommet langt i arbeidet for likestilling og integrering.

Samtidig representerer økende levekårsforskjeller, stor barnefattigdom, hurtige samfunnsendringer, flere eldre, diskriminerende og ekskluderende prosesser, og ulike muligheter for barn og unge, er store utfordringer i årene som kommer.

Et mest mulig likt utgangspunkt i livet, en økonomisk trygg barndom og ungdom, og lik tilgang til barnehage og utdanning, vil skape et bedre samfunn der alles interesser og engasjement kan utfolde seg. Små forskjeller bygger felleskap og bidrar til å bygge tillit i samfunnet, noe som kan forhindre kriminalitet og sosial uro. Større ulikheter i et samfunn bidrar til lavere økonomisk vekst, mens større likhet gir høyere økonomisk vekst.

For byrådet er det svært viktig å utjevne de sosiale forskjellene. Et samfunn med jevn fordeling av økonomiske og sosiale goder er et bedre samfunn enn et samfunn der goder og byrder er systematisk skjevfordelt.

Det gir folk omtrent de samme mulighetene til å forme sine liv, realisere seg selv, forfølge sine interesser og nå de målene de har. Økende forskjeller i befolkningen kan skape sosiale spenninger og utfordre den høye tilliten samfunnet preges av i dag.

Byrådet har lagt frem flere strategier, handlingsplaner, temaplaner, behovsplaner og tiltak, med sikte på blant annet utjevning av sosiale forskjeller.

Se oversikt i kapittel 5, og vedlegg 1 og 2. Strategier og tiltak som allerede er igangsatt av byrådet har gitt positive resultater.

Byrådet vurderer likevel at de sosiale forskjellene fortsatt er for store. Byrådet ser derfor behov for en samlet strategi for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo for ytterligere å styrke strategiene og innsatsene.

1.3. Byrådets målsettinger for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo

Byrådets visjon er at Oslo skal være en grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle.

En målsetting er at Oslo skal være en by med små levekårsforskjeller, fri for diskriminering og mobbing. Alle barn skal ha en trygg oppvekst som bidrar til like muligheter, og alle innbyggere skal ha mulighet til å delta i en meningsfylt og aktiv hverdag.

Byrådets overordnede mål, slik det er formulert blant annet i Sak 1 for 2023 er:

- ▶ Å få flere i arbeid
- ▶ Å utjevne sosiale forskjeller
- ▶ Å redusere klimautslipp

Utjevning av sosiale forskjeller krever langsiktig arbeid på flere områder og et bredt tilfang av tiltak og veivalg som både er forebyggende og avbøtende.

Hovedmålet for strategien er reduserte sosiale forskjeller i Oslo innen 2030.

Strategien og innsatsene i denne saken innebærer videreføring og spissing av arbeid som allerede er satt i gang, mens andre er nye prioriteringer.

Foto: Darya Tryfanava

Strategien legger opp til innsatser med målsettinger innen sju sentrale områder, som til sammen skal bidra til å redusere de sosiale forskjellene i Oslo.

Byrådet skal i løpet av våren 2023 legge frem en folkehelsestrategi for Oslo 2023-2030. Den skal omhandle byens største folkehelseutfordring; sosial ulikhet i helse. Strategier og innsatsområder knyttet til Helse og livskvalitet vil bli behandlet i kommende Folkehelsestrategi for Oslo.

I kapitlene 3.1-3.8 presenteres hovedmål, delmål og innsatsene som skal gi retning for arbeidet med utjevning av sosiale forskjeller.

Innsatsområdene for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo er:

2

Kunnskapsgrunnlag og situasjonsbeskrivelse

Oslo er en by med høyt gjennomsnittlig inntekts- og formuesnivå sammenlignet med Norge som helhet. Samtidig er det en by med store forskjeller.

Historien om Alan

Dette er en fiktiv historie, basert på intervjuer med unge personer om deres oppvekst.

Alan ble født i år 2000 på Grorud. Han var den eldste av tre søsken og vokste opp i en liten leilighet i en av de mange blokkene som dominerte nabolaget. Ingen av barna hadde sitt eget rom. Grorud var et tett befolket område med en blanding av kulturer og bakgrunner, og Alan lærte tidlig å omgås forskjellige mennesker.

Det året Alan skulle starte på skolen innførte kommunen gratis kjernetid i barnehagen. Dette hjalp familien økonomisk, og de yngste barna kunne gå i barnehagen. Etter å ha deltatt i Jobbsjansen-programmet, fikk moren tilbud om en jobb, noe som hjalp familien økonomisk ytterligere.

Alan var en livlig og nysgjerrig gutt som alltid var på jakt etter eventyr. Han tilbrakte mye tid med vennene sine i nabolaget og de lekte ofte ute i gata, spilte fotball i ballbingen bak blokka. Men som den eldste i familien ble han ofte satt til å passe de yngre søsknene når foreldrene var på jobb og skole. Han og søsknene måtte etter hvert kutte vekk fritidsaktivitetene de gikk på fordi husleia gikk opp og foreldrene ikke hadde råd til å sende dem lengre.

Da han ble eldre, ble det tydeligere for ham at Grorud hadde en del utfordringer. Han visste ikke om mange gratis fritidstilbud i nærmiljøet, ut over Ammerudklubben, en kommunal fritidsklubb. Den ble han introdusert til av en venn, og der fant Alan et sted å uttrykke sin interesse i dans.

Etter ungdomsskolen ble han overtalt av en venn til å begynne på byggfag på Stovner videregående skole. Han fikk sommerjobber gjennom bydelen de årene han gikk på videregående. Det var ikke mange jobber tilgjengelig, og han opplevde seg som en av de heldige. Etter byggfagstudiet fikk han en praksisplass i en bedrift i nærheten av Grorud. Han ble tilbudt en fast stilling og følte at han kunne være med på å skape positive endringer ved å være en del av næringslivet i området.

På grunn av sin stabile inntekt fikk Alan kjøpe sin egen bolig gjennom startlån. Dette var et viktig skritt for ham og en mulighet som ikke hadde vært tilgjengelig for ham og familien da han vokste opp.

Selv om Alan hadde muligheter til å flytte til et annet sted i byen, valgte han å bli boende på Grorud. Han ønsket å være en del av nærmiljøet som hadde formet ham og ville være med på å gjøre nabolaget til et bedre sted å bo.

Som ung voksen ser Alan tilbake på oppveksten sin på Grorud med både glede og takknemlighet. Han ser at ting har endret seg i nabolaget siden han var barn, og at mye av det han følte manglet når han vokste opp nå finnes. Det er flere gratis fritidstilbud, gratis aktivitetsskole, gratis mat på skolen og flere feriejobber og deltidsjobber for unge i bydelene. Alt dette gjør at de som vokser opp på Grorud i dag har bedre rammer og flere muligheter.

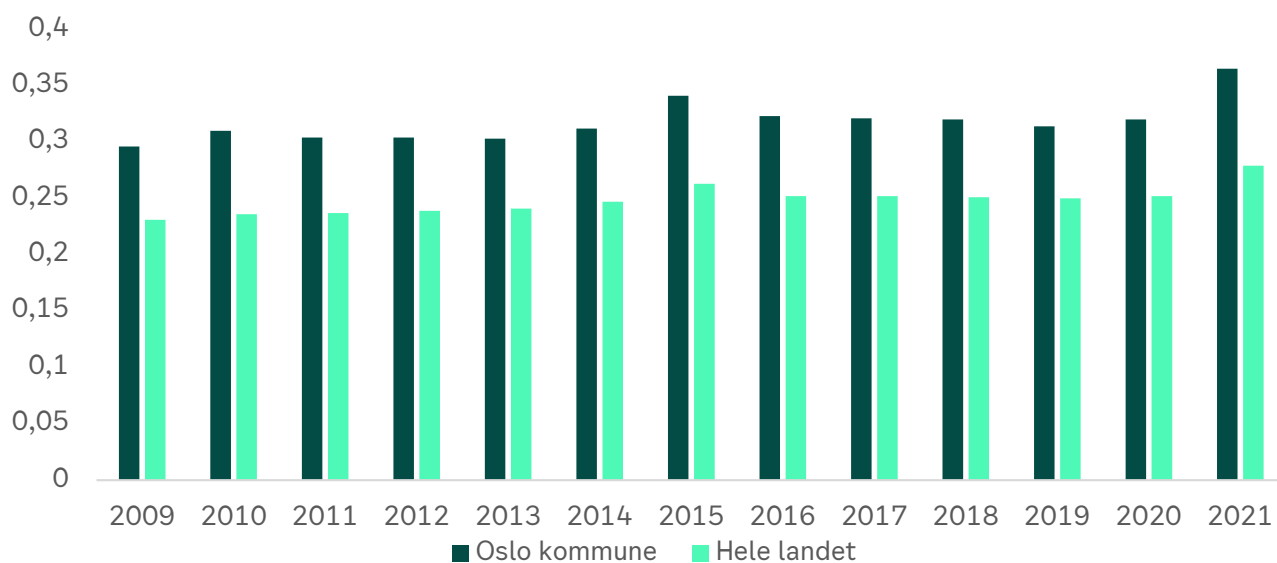
Alan er stolt av å være fra Grorud og vil alltid ha en spesiell tilknytning til nabolaget.

2.1. Inntekt og formue

Det er større ulikhet i inntekt og formue i Oslo sammenliknet med landet for øvrig. Det er store forskjeller i inntekt mellom innbyggere i ulike deler av byen. Forskjellene er store både mellom – og innad i bydelene. Det er også betydelige inntektsforskjeller etter kjønn, alder og utdanning.

Basert på Gini-koeffisienten har Oslo den største ulikheten blant norske kommuner. Figur 2 viser utviklingen i Gini-koeffisienten fra 2009-2021 i Oslo og i hele landet. Inntektsulikheten i København var i 2020 noe høyere enn i Oslo. Sammenlignet med andre steder i Norden er inntektsulikheten i Oslo imidlertid høy.

Figur 2. Utvikling i inntektsulikhet målt ved Gini-koeffisienten fra 2009-2021 i Oslo og landet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (Tabell 09114)

Oslo har klart de største inntektsforskjellene, deretter kommer Viken og Rogaland.ⁱⁱ

De 20 prosentene med høyest inntekt i Norge disponerte i 2020 en inntekt som var 3,6 ganger høyere enn gjennomsnittet for de 20 prosentene med lavest inntekt i Norge. Inntektsforskjellene er størst i Oslo der dette forholdstallet er 5,2.

Gini-koeffisienten

Gini-koeffisienten er SSB sin hovedindikator for måling av ulikhet. Koeffisienten tar verdien 1 når all inntekt (eller en annen økonomisk ressurs) tilfaller én person, og verdien 0 dersom all inntekt er helt likt fordelt i befolkningen.

Den gjennomsnittlige bruttoinntekten per innbygger over 17 år i Oslo var på 568 000 kroner i 2020. Landsgjennom-snittet for tilsvarende gruppe var om lag 497 000 kroner.

Bydel Vestre Aker hadde den høyeste gjennomsnittsinntekten med 890 000 kroner. Bydel Stovner hadde laveste gjennomsnittlig brutto inntekt per person med 392 000 kroner (SSB – tabell 05854). Kapitalinntekter som egen andel av bruttoinntekter varierer også stort mellom bydelene.

Kvinner hadde i gjennomsnitt om lag 30 prosent lavere inntekt enn menn. Personer med høyere utdanning hadde høyere inntekt enn personer med kortere eller ingen oppgitt utdanning. Den gjennomsnittlige brutto-inntekten varierte også betydelig mellom ulike aldersgrupper. Median-inntekten både før og etter skatt varierte også mellom ulike husholdningstyper.

Personer med funksjonsnedsettelse har som gruppe dårligere økonomiske levekår enn gjennomsnittet i befolkningen.

Særlig tre faktorer er avgjørende for de økonomiske levekårene for personer med funksjonsnedsettelse:

- Sysselsetting (og dermed arbeidsinntekt)
- Offentlige overføringer i form av trygder og sosiale ytelser
- Eventuelle merutgifter som følge av funksjonsnedsettelsen.

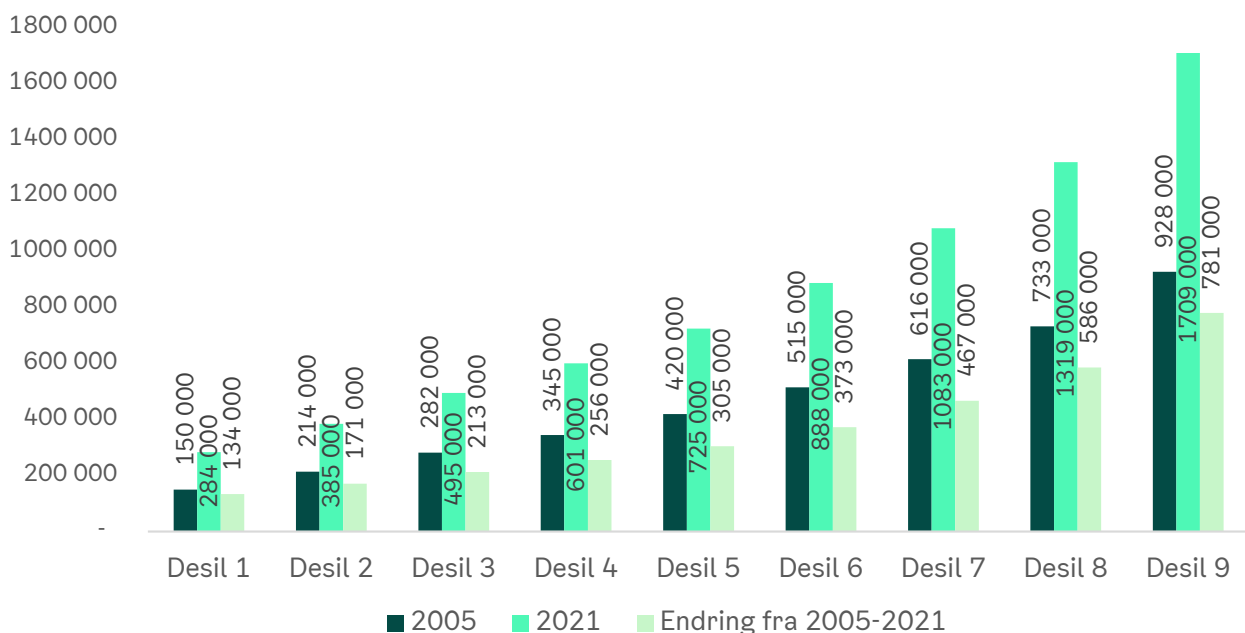
Husholdninger i ulike inntektsdesiler har hatt en økning i sine samlede inntekter fra 2005 til 2021, jf. figur 3. Prosentvis har økningen vært høyest i husholdninger i desil 1 og desil 9 (mangler tall inntektstall for de desil 10).

I figur 3 fremgår det at økningen i kroner har vært høyest i husholdninger i desil 9, og lavest i husholdninger i desil 1. Det vil si at rike husholdninger er blitt rikere.

Inntektsdesil

Husholdningene sorteres etter størrelse på inntekt, for deretter å deles opp i ti like store deler etter inntekt. Dette kalles desiler.

Figur 3. Utvikling i husholdningsinntekt fra 2005 til 2021 i Oslo fordelt på inntektsdesiler. Nivå, endring i kroner og prosenter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (Tabell 12558).

Studenthusholdninger og aleneboende barn under 18 år, er ikke inkludert i figuren.

2.1.1 Formue

Tall for formuesstatistikk fra Statistisk sentralbyrå for 2020 viser at gjennomsnittlig bruttoformue for innbyggere i Oslo var 2,2 millioner kroner. Landsgjennomsnittet var i underkant av 1,4 millioner. **I likhet med inntektsnivået er det stor variasjon mellom bydelene, spesielt når vi ser vi på brutto og nettoformue** (brutto formue fratrasket gjeld). Kvinner har lavere formue enn menn.

Nettoformuen er høyest i de vestlige bydelene. Mens beboere i Bydel Grünerløkka hadde en netto formue på om lag 35 000 kroner i snitt, hadde beboere i Bydel Vestre Aker over 3,9 mill. kroner (SSB – Tabell 05854). Et viktig forbehold er at formuesverdien på primærbolig kun er 25 prosent av den reelle markedsverdien.

Dersom en hadde tatt utgangspunkt i de reelle verdiene på boligene hadde formuene, og sannsynligvis forskjellene mellom bydelene, blitt markant høyere.

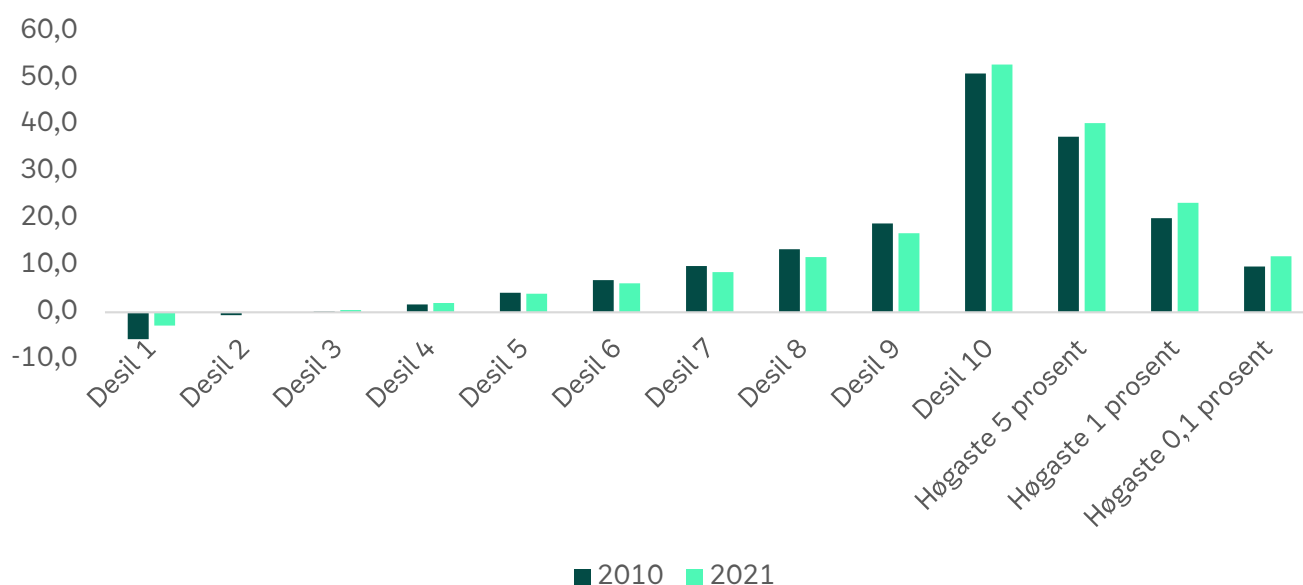
Legger en til forskjellene i inntekt mellom de som bor i bydelene, tegner det seg et tydelig bilde av store økonomiske forskjeller innad i Oslo.

Figur 4 viser beregnet nettoformue fordelt på desiler i Norge i 2010 og 2021. Det fremgår at husholdninger i desil 10 har en økning i sin beregnede formue i denne perioden, mens alle andre husholdninger fått redusert formue. Det antas at Oslo også har hatt en tilsvarende utvikling.

Samtidig med at de med høyest inntekt og formue er blitt rikere så har det vært en vekst i andelen lavtlønnsyrker. De 10 prosentene som tjente minst i Norge, har hatt ingen eller ubetydelig lønnsvekst i en tiårsperiode.ⁱⁱⁱ

På nasjonalt nivå var det en vekst i andelen jobber i kategorien lavtlønnsyrker, det vil si, yrker med 85 prosent av industriarbeiderlønn. Tall fra Fafo viser at 21,3 prosent av jobbene i Norge lå under lavlønsgrensa i 2008, og at denne andelen var økt til 27 prosent i 2018.^{iv} Det antas at Oslo også har hatt en tilsvarende utvikling.

Figur 4. Beregnet netto formue fordelt på deciler. 2010-2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå (Tabell 10318)

2.1.2 Lavinntekt, overføringer og sosialhjelp

13,1 prosent av husholdningene i Oslo var i 2020 klassifisert som vedvarende lavinntektshusholdninger. Gjennomsnittet for landet var 9,8 prosent.

Andelen med vedvarende lavinntekt varierer mellom aldersgrupper, utdanningsnivå, landbakgrunn og yrker.

Vedvarende lavinntekt

Vedvarende lavinntekt betyr at en husholdning i snitt har tjent under 60 prosent av medianinntekten i Norge i løpet av de siste tre årene.

Det er flere med vedvarende lavinntekt blant yngre som bor alene, enslige forsørgere, barnerike familier, personer med innvandrerbakgrunn og blant aleneboende minstepensjonister enn i befolkningen ellers. Barn som selv har innvandret til landet har størst sannsynlighet for å tilhøre en husholdning med vedvarende lavinntekt. Også norskfødte barn med innvandrerforeldre er betydelig overrepresentert i lavinntektsgruppen.

Livskvalitetsundersøkelsen (SSB) fra 2020 og 2021 viser at en betydelig høyere andel skeive har vanskeligheter med «å få pengene til å strekke til» sammenliknet med befolkningen for øvrig. Det er dobbelt så mange skeive som oppgir at de mangler minst ett materielt gode sammenliknet med befolkningen for øvrig.

Husholdninger med vedvarende lavinntekt har lavere yrkesaktivitet enn befolkningen generelt. For de aller fleste er yrkesinntekt den absolutt viktigste inntektskilden, og manglende tilknytning til arbeidslivet er derfor en viktig årsak til at man havner i lavinntektsgruppen.

Blant alle personer i alderen 25 – 65 år som tilhørte en husholdning uten arbeid i løpet av treårsperioden 2018 – 2020 hadde 47,5 prosent lavinntekt i Norge.

Blant husholdninger med ett medlem som var i arbeid i minst ett av de tre foregående årene var andelen med lavinntekt også høy, 39,6 prosent. I husholdninger med ett medlem som var i arbeid i alle tre årene var andelen med vedvarende lavinntekt 6,1 prosent. Det er nærliggende å anta at situasjonen i Oslo er omtrent den samme som i landet for øvrig.

Et annet mål på lavinntekt er andelen av en husholdnings inntekt som kommer fra offentlige overføringer, ofte omtalt som «velferdsavhengighet». For Oslo var andelen på 17,4 prosent i 2020, mot 11,7 prosent på landsbasis. Andelen har økt både i Oslo og Norge siden 2007. Igjen er det store variasjoner mellom bydeler, og innad i bydelene. Bydel Stovner har den høyeste andelen lavinntektshusholdninger blant bydelene, med 27,9 prosent. Delbydel Fossum i Bydel Stovner er den delbydelen i Oslo med høyest andel av husholdninger hvor inntekten kommer fra offentlige overføringer (38,8 prosent).

Antall personer i Oslo som har mottatt sosialhjelp har holdt seg på rundt kr 20 000 per år i periodene 2015-2021 (SSB – tabell 13138). Andelen sosialhjelpsmottakere har i denne perioden gått noe ned. I 2022 økte antallet mottakere av sosialhjelp til om lag 20 600 personer.

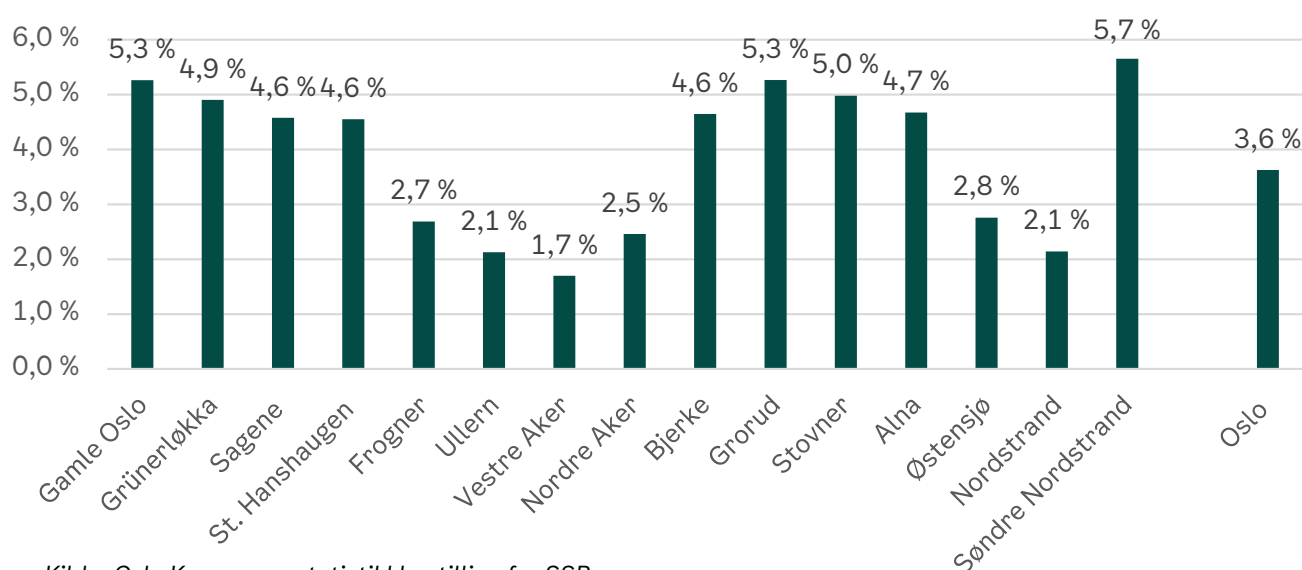
Andel av befolkningen som er avhengig av økonomisk sosialhjelp, varierer mellom bydeler.

Figur 5 viser tall fra 2022 der bydel Søndre Nordstrand har den høyeste andelen, fulgt av bydelene Grorud og Gamle Oslo. Vestkantbydelene og Bydel Nordstrand ligger betydelig lavere.

Personer under 30 år utgjorde mellom 23-25 prosent av alle mottakere av sosialhjelp i perioden 2019-2021 (Velferdsetaten). Om lag hver fjerde mottaker av sosialhjelp i denne perioden hadde barn under 18 år. 57 prosent av alle mottakerne, hadde utenlandsk bakgrunn i 2021.

40 prosent av mottakerne av sosialhjelp i 2021 hadde sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold. De øvrige hadde supplerende sosialhjelp i tillegg til andre inntektskilder, og sosialhjelpen utgjorde ikke den viktigste kilden til livsopphold. Mellom 70-80 prosent av sosialhjelps-mottakerne i perioden januar-oktober 2020-2022 mottok supplerende sosialhjelp i tillegg til statlige ytelser som for eksempel alderspensjon, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon, dagpenger, sykepenger eller statlig bostøtte.

Figur 5. Mottakere av sosialhjelp som andel av befolkningen over 18 år i 2022

Kilde: Oslo Kommunes statistikkbestilling fra SSB

2.1.3 Barnefattigdom

I 2020 bodde 17,2 prosent av barn under 18 år i Oslo i husholdninger med vedvarende lav inntekt, mot 11,7 prosent på landsbasis (Bufdir 2020^v). Andelen barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt gikk i Oslo ned fra 17,2 prosent i 2020 til 16,4 prosent i 2021, mot 11,3 på landsbasis.

I følge Bufdir forklares nedgangen blant annet med en moderat inntektsvekst i 2021,

som var størst blant småbarnsfamiliene, blant annet på grunn av økning i barnetrygd for de yngste. I tillegg påvirkes nedgangen noe av at det blir færre barn i befolkningen.

Oslo er den eneste kommunen med nedgang i andelen barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt fra 2020 til 2021 sammenliknet med 14 av landets største kommuner.

Det er store forskjeller både mellom bydeler og innad i bydeler i når det gjelder andelen barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt. Hele 52 prosent av barn i alderen 0-17 år i delbydelen Nedre Tøyen i Bydel Gamle Oslo vokser opp i husholdninger med vedvarende lavinntekt, snittet for Oslo er på 17,2 prosent (Bufdir 2020).

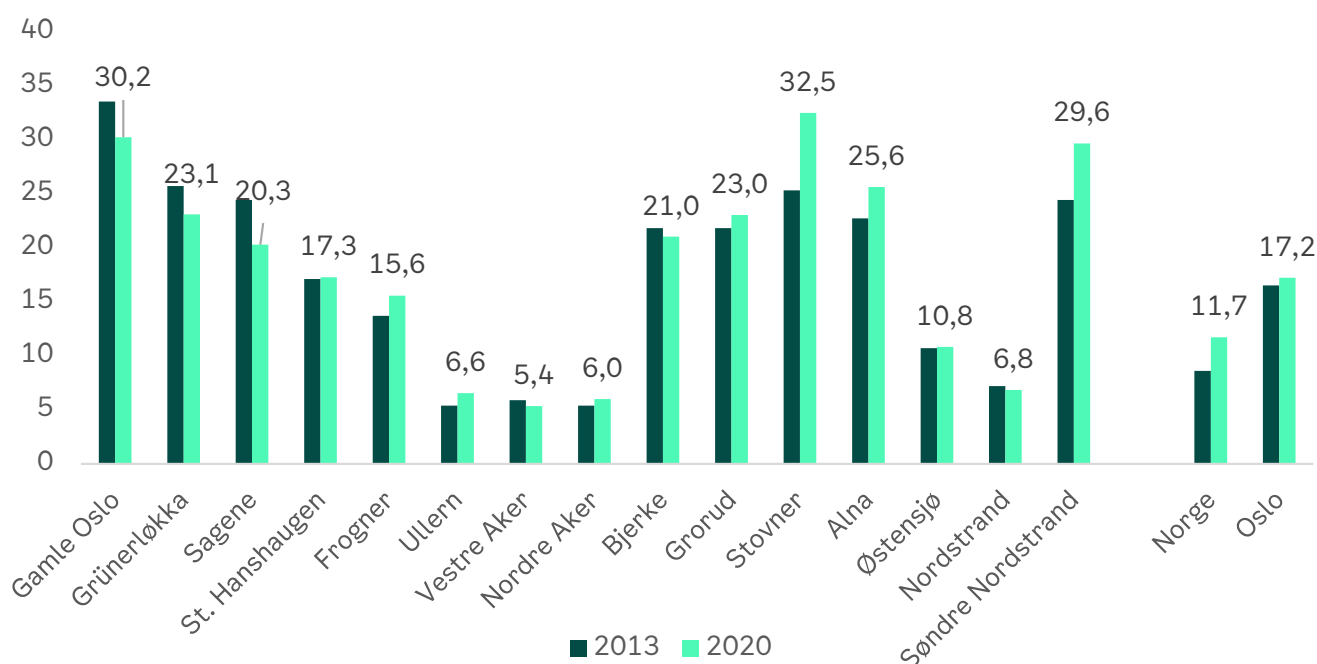
Delbydel Bjørndal i Bydel Søndre Nordstrand har høyest antall barn som lever i familier med lavinntekt (Bufdir 2020). Studier viser at beboersammensetningen i unges oppvekstmiljø har betydning for framtidig utdanning, arbeidsdeltakelse, inntekt og levekår som voksne.

Ifølge Barne- og familiedirektoratets oppvekstrapport fra 2017 har ressursvake familier et høyere konfliktnivå, og foreldrene har oftere psykiske vansker, foreldre med lav inntekt benytter i større grad negative oppdragerstiler, som å være mindre involvert i barna sine.^{vi}

Det andre problemet er familie-investeringsperspektivet, som er i hvilken grad foreldrene har råd til å gjøre investeringer i familien.

Lav inntekt betyr mindre mat, bolig, stimulerende leker og aktiviteter og dårligere nabolag. En studie fra 2016 av danske barn som er født mellom 1980 og 83, viste at ett år med fattigdom, definert som under halvparten av medianinntekten i Danmark, mellom 13- og 15-årsalderen, reduserte inntekten ved 30 års alder med seks prosent. Barn av foreldre med lav utdanning hadde større utslag enn andre barn.^{vii}

Figur 6. Andel barn under 18 år som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt for årene 2013 og 2020

2.1.4 Offentlige tjenester

Anslag OECD har gjort viser at 14,3 prosent av Norges bruttonasjonalprodukt gikk til dekning av offentlige utgifter til fire offentlige tjenester; barnehage, utdanning, helse, og pleie- og omsorgstjenester. Hvor stor effekten av slike tjenester på husholdningenes inntekter i Oslo, er ikke kjent.

Offisiell statistikk og tradisjonelle studier av inntektsulikhet er basert på inntektene i skattemeldingene der en trekker fra skatter og legger til skattefrie overføringer. Fordelingseffekten av offentlige tjenester har foreløpig ikke vært en del av den regulære offisielle statistikken. Ved å inkludere verdien av offentlige tjenester, som for eksempel gratis skole og helsetjenester i inntektene til husholdningene, blir anslagene for ulikhet og fattigdom lavere enn det som er kjent fra den offisielle statistikken.

Det at tradisjonelle målet for inntektsulikhet tar ikke hensyn til verdien av offentlige tjenester betyr at byrådets innsatser knyttet til blant annet aktivitetsskolen, skolemat, etc. ikke fanges opp av de vanlige ulikhets-indikatorene. Det betyr ikke at slike innsatser ikke bidrar til å utjevne sosiale forskjeller.

I en rapport fra SSB studeres fordelings-effekten av verdien av kommunale tjenester ved å studere ulikhet i fordelingen av et utvidet inntektsmål som inkluderer verdien av kommunale tjenester (SSB Rapport - 2021:13^{viii}). I denne rapporten fremgår det at de kommunale tjenestene utgjør en større andel av den utvidede inntekten i den nederste halvdel av fordelingen av utvidet inntekt enn i den øvre halvdel.

Foto: Nikolai Kobets Freund / Oslo kommune

2.2. Sysselsetting og deltakelse i arbeidslivet

Etter to år med pandemi og høy ledighet har situasjonen i arbeidsmarkedet bedret seg. Det er stor usikkerhet knyttet til utviklingene i arbeidsmarkedet fremover på grunn av en økonomisk situasjon som gir renteøkninger og økte strømkostnader. Ved utgangen av januar 2023 var om lag 11 800 personer registrert som helt eller delvis arbeidsledige i Oslo. Av disse var i underkant av 9 000 helt ledige. Dette er den laveste arbeidsledigheten blant helt ledige de siste 16 årene.

Tall for arbeidsledige viser kun de personene som har registrert seg som ledige hos NAV. Et riktigere bilde av hvor mange som står utenfor arbeidslivet er antall voksne i arbeidsfør alder som verken er i noen form for utdanning, arbeid eller har registrert seg som arbeidsledige hos NAV.

2.2.1 Personer utenfor arbeid eller utdanning og annen aktivitet

Ifølge NAV var det totalt 661 000 personer bosatt i Norge mellom 20 og 66 år som stod utenfor arbeidsliv og utdanning ved utgangen av 2021, noe som utgjør 20 prosent av alle i Norge mellom 20 og 66 år. Tilsvarende tall for Oslo var omtrent 92 000 personer. Dette utgjør 19,4 prosent av alle i aldersgruppen. Av de 92 000 personene i Oslo hadde omtrent 47 000 en trygdeytelse, mens 45 000 av disse mottok ikke en trygdeytelse.

Årsakene til at personer står utenfor arbeid eller utdanning er ofte sammensatte. Nasjonale tall viser at noen grupper er særlig utsatt i arbeidsmarkedet. Personer med svake kvalifikasjoner, personer med helseproblemer, en del unge og noen innvandrergupper har problemer med å få eller beholde jobber. Personer som har stått lenge uten arbeid stiller svakere i arbeidsmarkedet. For mange er det mer sammensatte problemer som gjør det vanskelig å delta i arbeidslivet.

Data fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at antallet og andelen personer utenfor arbeid eller utdanning i Oslo varierer mellom bydeler. Det var høyest andel i Bydel Stovner (28,9 prosent) og lavest i Bydel Nordre Aker (14,8 prosent). Personer med innvandrerbakgrunn utgjorde en stor andel av de som stod uten arbeid eller utdanning.

Blant de som mottar trygdeytelser (47 000) får de fleste uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Blant de uføretrygdene er det mange som ønsker å ha en jobb i en viss stillingsprosent. En viktig årsak til at de ikke får en slik jobb, er mangelen på stillinger som passer deres arbeidsevne og eventuelle behov for tilrettelegginger.

Det er lite kunnskap om de 45 000 som ikke mottar trygdeytelser, som ikke er i utdanning og som ikke har registrert seg hos NAV. Det er ikke kjent hvordan de livnærer seg. Det er imidlertid en stor sjanse for at de vil kunne ha behov for og eller en rettighet til en ytelse fra det offentlige senere i livet.

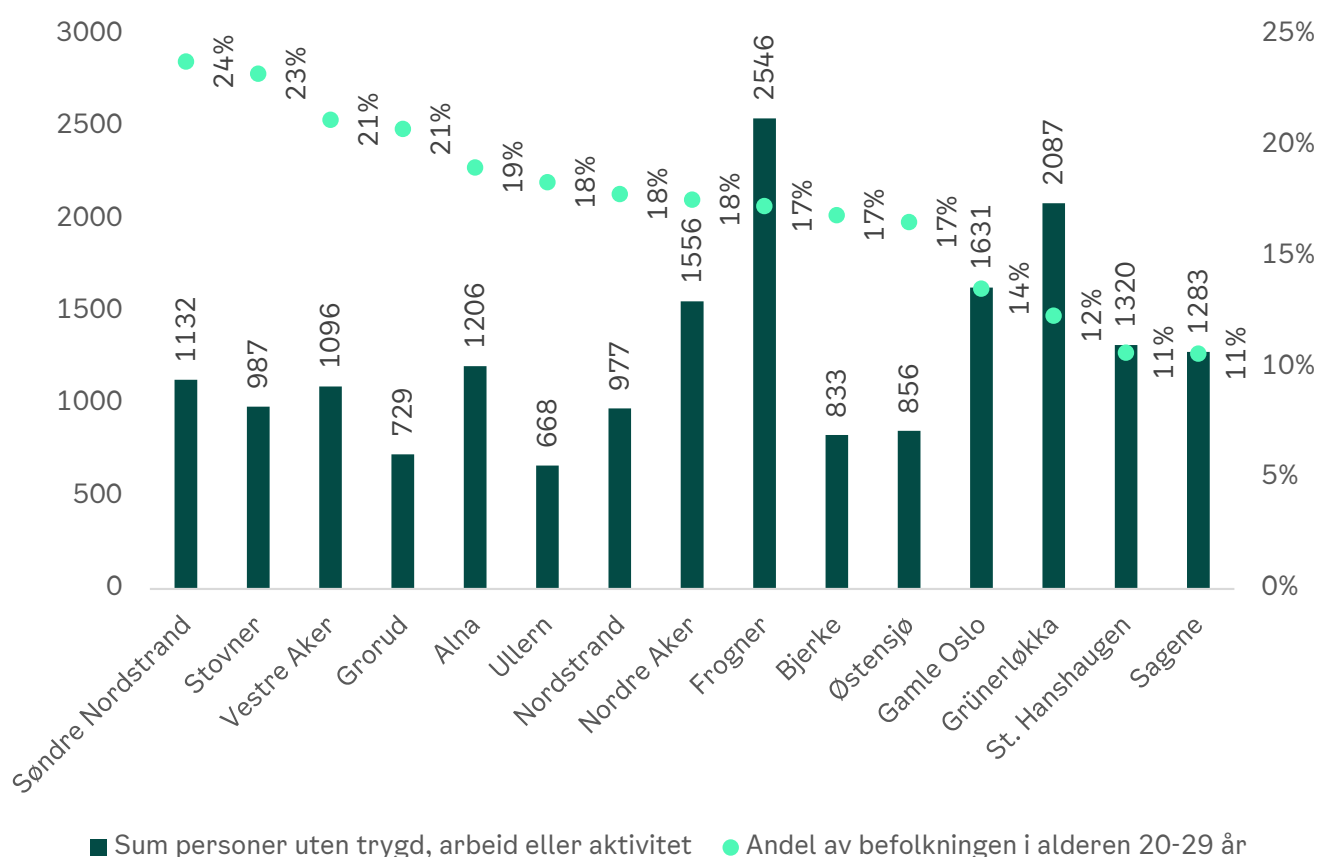
Omtrent en femtedel av personer som står utenfor arbeid eller utdanninger er unge mellom 20-29 år. Figur 7 viser antallet og andelen unge i Oslo, som ikke er i jobb eller utdanning.

I åtte bydeler er antallet over 1 000.

Bydelene som har lavest sysselsettingsandel og høyest ledighet har også høyest andel unge utenfor arbeid og utdanning.

Tendensen er imidlertid ikke helt entydig. Bydelene Vestre Aker, Ullern og Nordstrand har en høyere andel unge utenfor arbeid og utdanning, sett i forhold til for eksempel Bydel Gamle Oslo. Dette skiller seg fra tall for sysselsetting og arbeidsledighet.

Figur 7. Personer utenfor arbeid eller utdanning i aldersgruppen 20-29 år fordelt på bydeler. Antall og andel av befolkningen. 2021

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

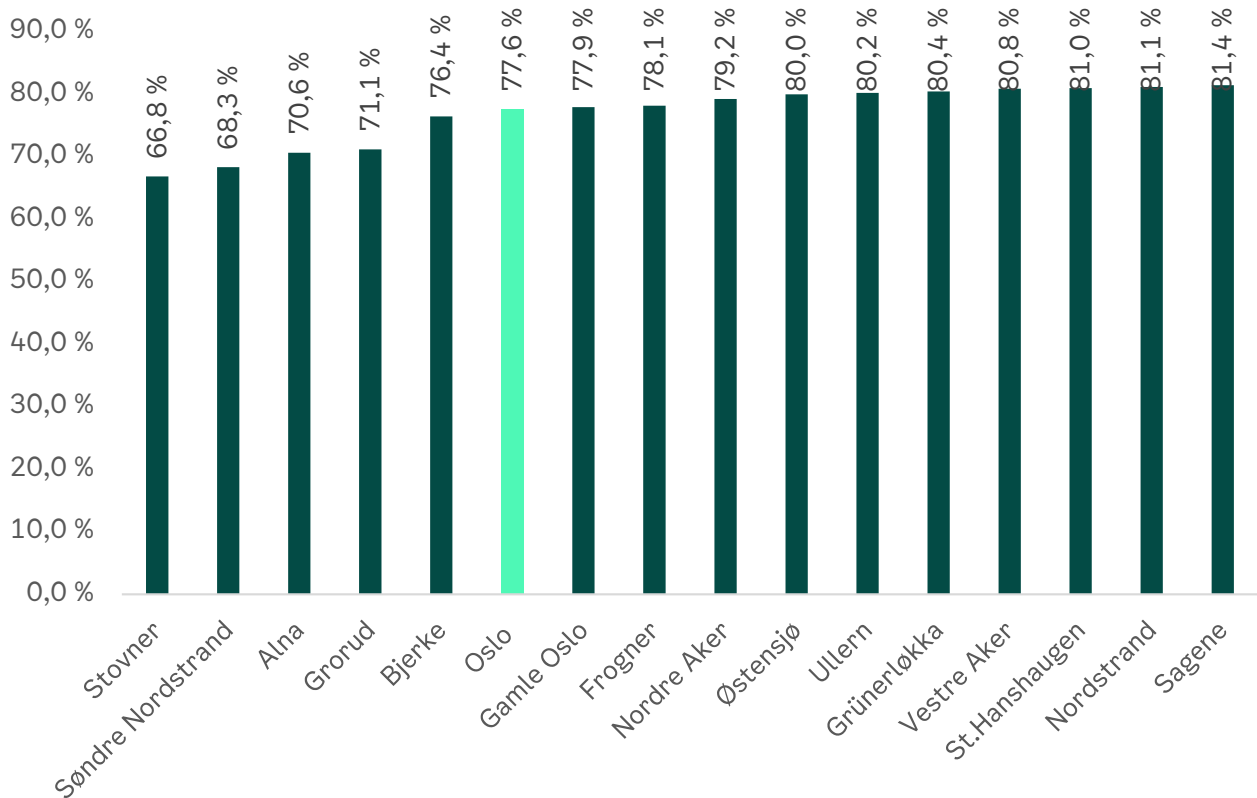
2.2.2 Sysselsetting og ledighet

Det er om lag 367 000 sysselsatte i Oslo i alderen 20-66 år, hvilket utgjør 78 % av befolkningen.

Kvinner har lavere sysselsettingsandel enn menn. Sysselsettingsandelen varierer også betydelig mellom bydelene, fra 66,8 prosent i Bydel Stovner til 81,4 prosent i Bydel Sagene.

Det er også store variasjoner mellom delbydeler. Delbydel Fossum i Bydel Stovner har en sysselsettingsandel på 55,3 prosent, mens andelen i delbydel Hasle i Bydel Grünerløkka er på 86,3 prosent.

Figur 8. Sysselsatte som andel av befolkningen i 2021 for personer mellom 20-66 år.

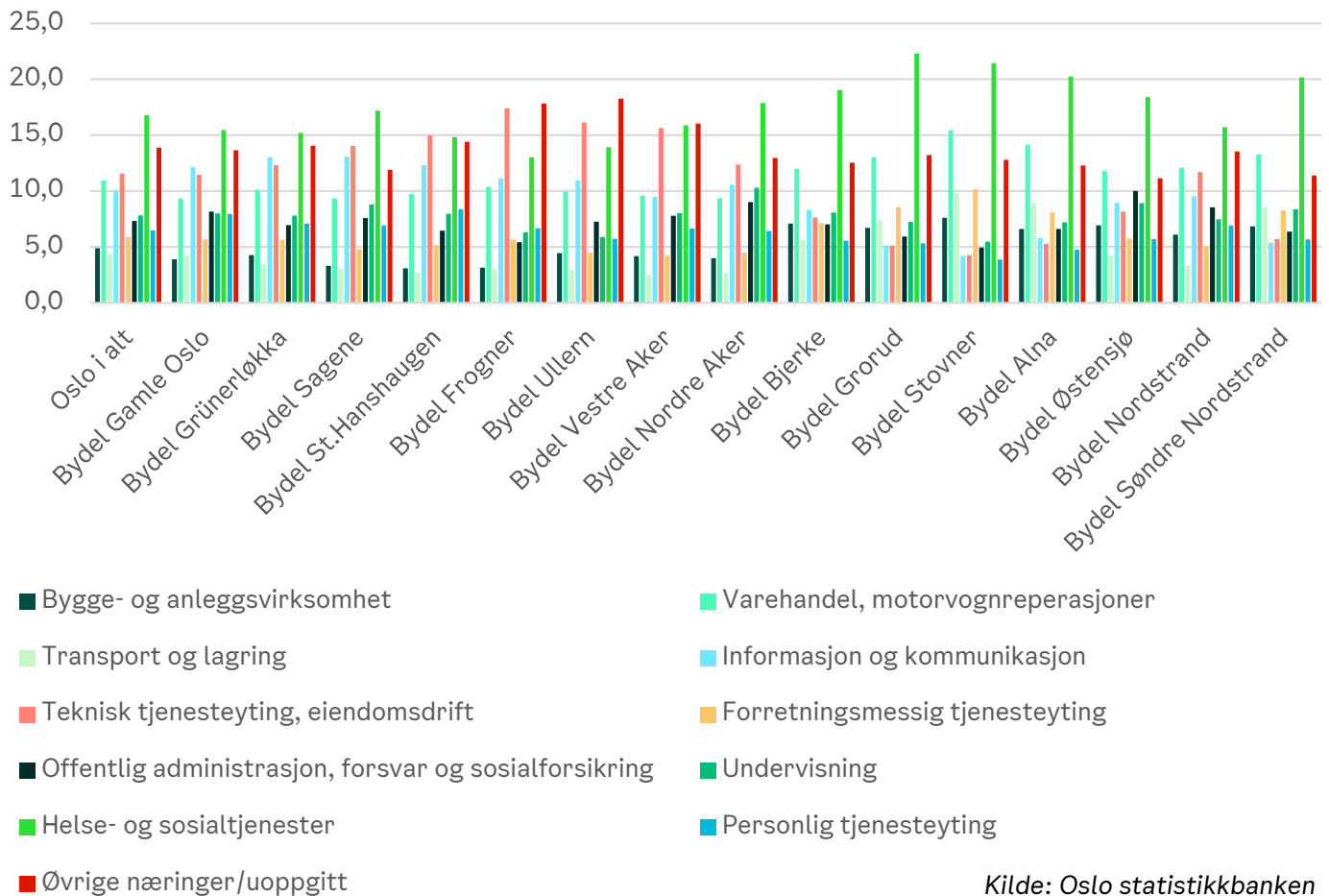

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sysselsettingsandelen fordelt på næringer varierer mellom bydelene. For eksempel var andelen sysselsatte i Bydel Stovner 16 prosent i varehandelen mot 9 prosent i Bydel Nordre Aker. Andelen sysselsatte i næringen Helse- og sosiale tjenester i Bydel Grorud var 23 prosent mot 13 prosent i Bydel Frogner. Andelen sysselsatte i næringen transport og lagring var mellom 9-10 prosent i bydelene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand mot tre prosent i bydelene Nordre Aker og Vestre

Aker og Ullern. Fordeling av sysselsatte på ulike næringer kan påvirke enkeltes levekår bl.a. i form av hvor mye lønn de får, hvor konjunkturutsatt de er på arbeidsmarkedet, og hvilken fleksibilitet de har for å påvirke egen arbeidssituasjon og hvilke karriere-messige utviklingsmuligheter den enkelte har og hvor stor fysisk og psykisk arbeidsbelastning de må håndtere i arbeidet.

Figur 9. Andelen sysselsatte fordelt etter næring og bydeler. 2022.

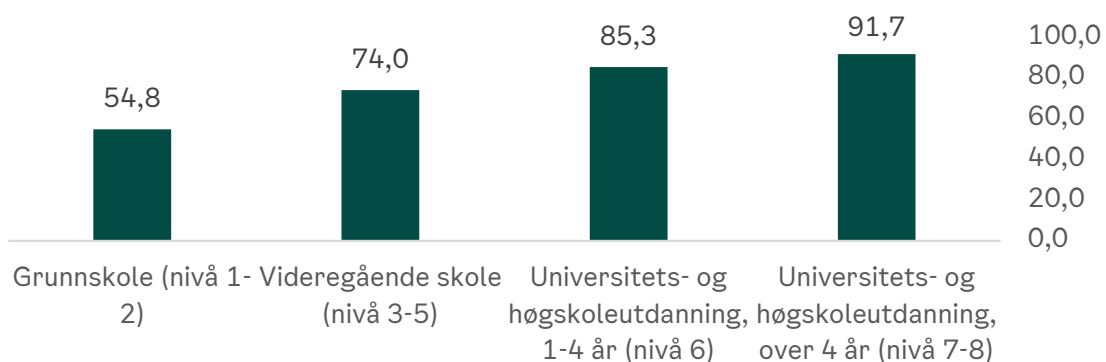
Andelen sysselsatte varierer med alder. Andelen sysselsatte i aldersgruppen 15-24 år har sunket fra 57,3 prosent i 2008 til 52,2 prosent i 2021. Ingen andre aldersgrupper har hatt en slik nedgang i sysselsettingsandel.

Sysselsettingsandelen går betydelig ned fra

55 år og eldre for begge kjønn. Fra 60-årsalderen er nedgangen betydelig større, spesielt for kvinner.

Figur 10 viser at sysselsettingsandelen varierer i veldig stor grad med utdanningsbakgrunn. Jo lengre utdanning den enkelte har, jo høyere er sysselsettingsandelen.

Figur 10. Andelen sysselsatte etter utdanningsbakgrunn 2021.

2.2.3 Sysselsetting blant innvandrere

Av figur 11 fremgår det at sysselsettingsandelen varierer etter landbakgrunn og kjønn. Personer med norsk bakgrunn hadde en sysselsettingsandel på 79,2 prosent i 2021, mens for personer med innvandrerbakgrunn var andelen på 68,9 prosent.

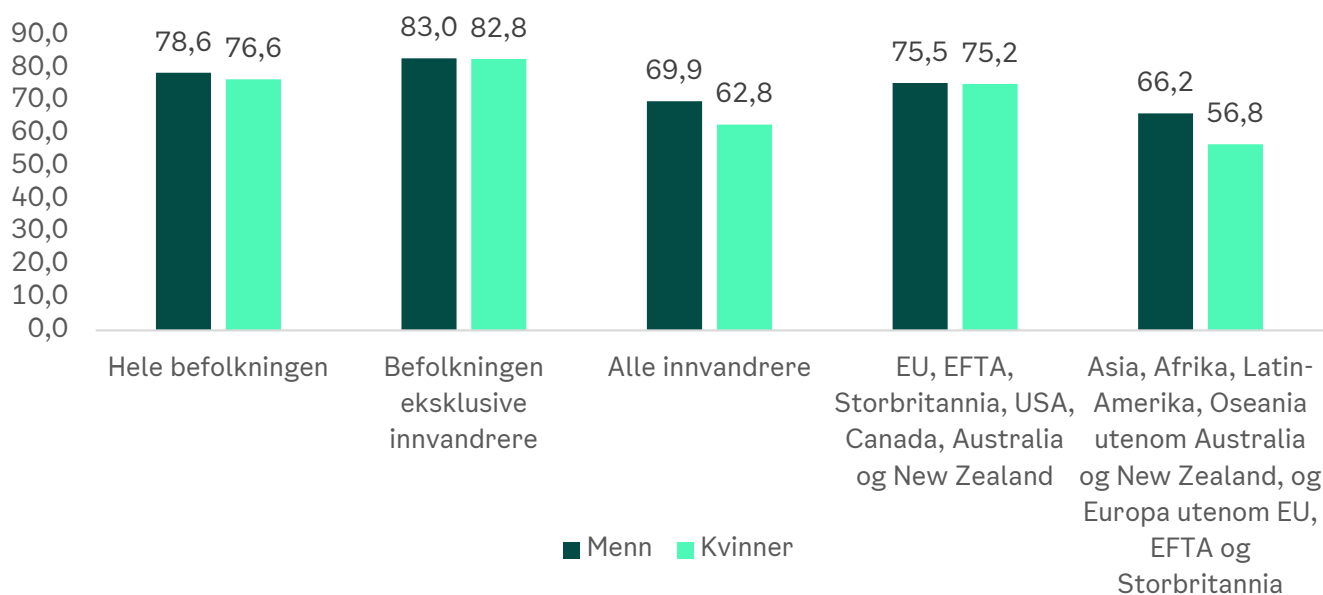
Sysselsettingsandelen blant innvandrere varierer med landbakgrunn, kjønn og botid i Norge. Andelen i jobb er forholdsvis høy blant innvandrere fra land i Europa og Nord-Amerika som i stor grad har kommet som arbeidsinnvandrere.

Den er lavere blant innvandrere fra land i Afrika og Asia som har kommet som flyktninger eller ved familiegjenforening.

Sysselsettingen er særlig lav blant kvinner i denne gruppen. Norskfødte med innvandrerforeldre har høyere sysselsettingsandeler enn personer som selv har innvandret.

Sysselsettingsandelen blant norskfødte kvinner med innvandrerforeldre i alderen 20-24 år er like høyt som i befolkningen forøvrig

Figur 11. Andelen sysselsatte etter landbakgrunn og kjønn i Oslo 2021. Alder 20-66 år.

Kilde. Statistisk sentralbyrå (Tabell 11607)

Flyktninger har (særlig) lavere sysselsettingsandel enn resten av befolkningen.

Flyktninger kan ha opplevd traumer og lidelser som kan føre til helseproblemer. Dårligere helse sammen med lavere arbeidsmarkedstilknytning kan være en grunn til at flyktninger er overrepresentert blant trygdemottakere.

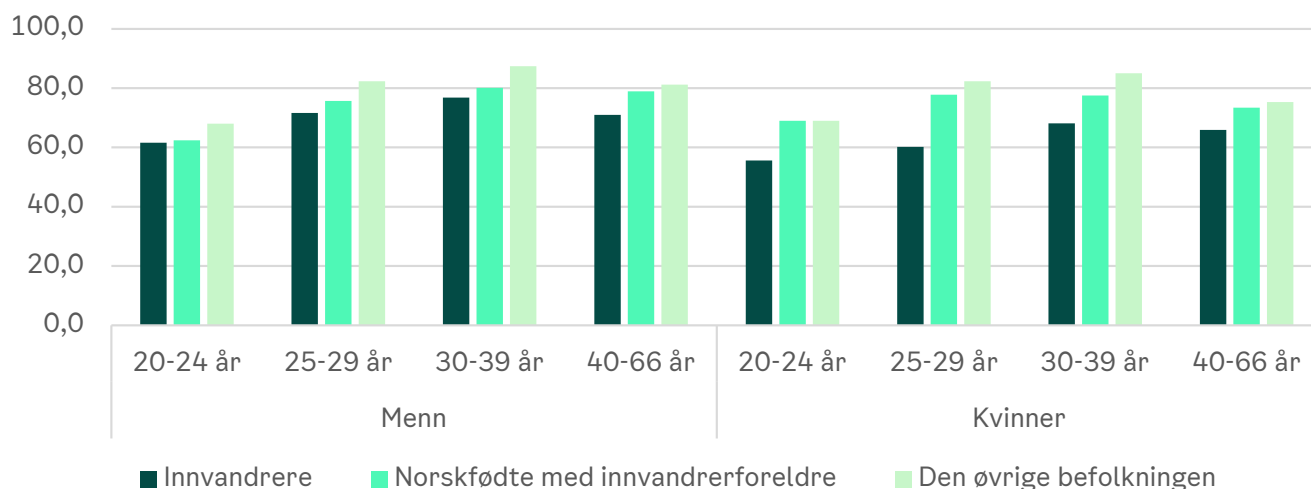
Ulike syn på kjønnsroller kan også være en barriere for jobbdeltakelse.^{x/xi}

Mange av flyktningene kommer fra land der ulikhetene mellom kjønnene er store.^{xii}

I tillegg har mange flyktningkvinner en noe annerledes familiesituasjon enn øvrige kvinner i befolkningen, blant annet gjelder dette antall barn man har omsorg for.^{xii}

Mange flyktninger kommer fra land uten godt utbygde utdanningssystemer, og har derfor lite utdanning med seg når de kommer hit. I 2020 hadde over halvparten av flyktningene i Norge utdanning på grunnskolenivå eller lavere.^{xiv}

Figur 12. Andelen sysselsatte etter innvandringskategori og alder i Norge. 2021

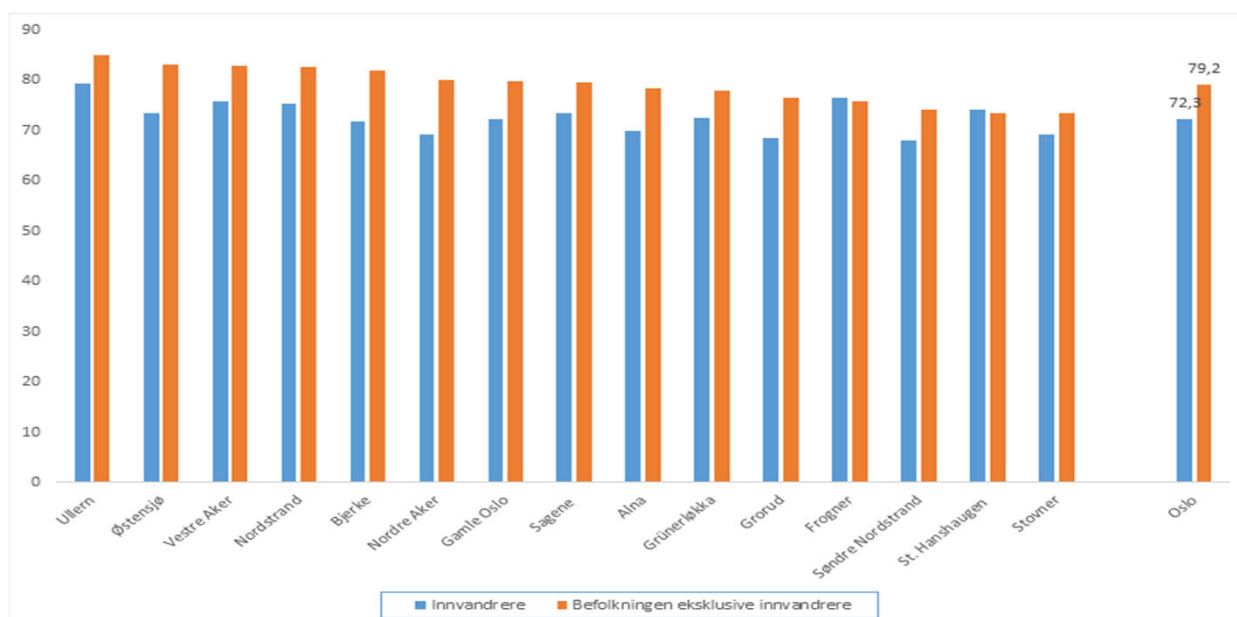
Kilde: Statistisk sentralbyrå (Tabell 11711)

Et annet funn er at innvandrere i gjennomsnitt har lavere arbeidstid enn befolkningen for øvrig.

Figur 13 viser andelen lønnsstakere mellom 20-66 år med avtalt arbeidstid på 20 timer eller mer per uke fordelt etter landbakgrunn i Oslo i 2020. Noe over 79 prosent av lønnsstakerne utenom innvandrere har avtalt arbeidstid på 20 timer eller mer per uke.

Tilsvarende tall for innvandrere er på 72,3 prosent, dvs. om lag 7 prosentpoeng lavere enn befolkningen eksklusive innvandrere. Det er bydelvis forskjeller. I bydelene Frogner og St. Hanshaugen er det en større andel innvandrere som har en avtalt arbeidstid på 20 timer eller mer per uke enn befolkningen ellers.

Figur 13. Lønnsstakere i Oslo med avtalt arbeidstid på 20 timer eller mer per uke fordelt etter landbakgrunn i 2020.

Kilde: IMDi

2.2.4 Sysselsetting blant personer med nedsatt funksjonsevne, og LHBT-personer

Personer med nedsatt funksjonsevne har lavere sysselsettingsandel enn befolkningen ellers. I 2021 hadde personer i alderen 15-66 år med nedsatt funksjonsevne en sysselsettingsandel på 37,5 prosent mot 78,1 prosent ellers i befolkningen i samme aldersgruppe. Det er små forskjeller i sysselsettingsandelen mellom kvinner og menn, blant de som har nedsatt funksjonsevne. Tilsvarende tall for Oslo er ikke tilgjengelig, men det er grunn til å anta at sysselsettingsandelen blant personer med nedsatt funksjonsevne også er lav i Oslo sammenliknet med den øvrige befolkningen.

Det kan være flere grunner til at mange med nedsatt funksjonsevne som ønsker å jobbe ikke kommer i jobb. Det er en betydelig høyere andel som ikke fullfører videregående utdanning i denne gruppen. Enkelte kan også ha lavere arbeidsevne på grunn av helseutfordringer som medfører at de ikke kan jobbe fulltid, som igjen kan gjøre det vanskeligere å finne arbeid.

De kan møte strukturelle utfordringer i arbeidslivet, som diskriminering, mangel på kunnskap hos arbeidsgivere eller mangel på jobber som matcher deres arbeidsevne og eventuelle behov for tilrettelegging.

En annen gruppe som i mindre grad er representert i arbeidslivet enn den øvrige befolkningen, er personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Mulige årsaker til dette kan være diskriminering både i ansettelsesprosesser og på arbeidsplassene. Personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet har også lavere utdanningsnivå og dårligere helse enn gjennomsnittet for den øvrige befolkningen.

Rådet for kjønns- og seksualitetsmangfold i Oslo gir uttrykk for at levekårene varierer betydelig internt i denne gruppen. Rådet trekker frem transpersoner som en særlig utsatt gruppe på arbeidsmarkedet.

Tabell 1. Enkelte levekårsindikatorer blant heterofile og ikke-heterofile samlet og fordelt på grupper av ikke heterofile. Tall på nasjonalt nivå.

Levekårsindikator	Heterofile	Ikke-heterofile samlet	Homofile/lesbiske	Bifile	Annen ikke-heterofil orientering
Arbeidsledig ¹	2,17	5,71	3,23	6,27	7,37
Ufør/ ikke i stand til å arbeide ¹	6,34	10,29	8,46	10,59	11,8
Vanskelig eller svært vanskelig å få pengene til å strekke til	7,12	17,24	11,19	16,82	25,61
Har ikke mulighet til å klare en uforutsett utgift	21,74	36,42	29,1	40,47	35,98
Mangler minst ett materielt gode	21,12	42,86	26,87	43,1	61,89
Problemer med støy i boligen	13,91	26,34	24	27,9	25,61
Problemer med støy, lukt eller forurensning	7,06	12,12	10	11,08	17,07
Problemer med kriminalitet, vold eller hærværk i boområdet	6,1	12,39	14	10,95	13,72
Urolig for vold eller trusler på bosted den siste tiden	5,36	15,37	9,25	15,09	23,48
Dårlig eller svært dårlig helse ¹	9,11	18,37	10,25	20,79	22,66

¹ Forskjellen mellom homofile/lesbiske og heterofile er ikke statistisk signifikant når det gjelder indikatorene for arbeidsledig, ufor og dårlig helse.

Kilde: Livskvalitetsundersøkelsen 2020 og 2021, Statistisk sentralbyrå

2.3. Oppvekst og utdanning

Det er sosiale forskjeller i deltakelse i barnehage, aktivitetsskole, oppnådde grunnskolepoeng og fullføring av videregående opplæring i Oslo.

2.3.1 Deltakelse i barnehage og aktivitetsskole

Barnehagen er en viktig arena der barn skal få utvikle seg i trygge og stimulerende omgivelser. Barnehagen skal fremme vennskap, trivsel, fellesskap i et inkluderende leke- og læringsmiljø. Barnehagedeltakelse er en av de mest målrettede tiltakene for sosial utjevning, og av særlig betydning for barn som vokser opp med (og under) levekårsutfordringer. En forutsetning for dette er at barnehagen er av høy kvalitet med rike språkmiljøer og tilstedeværende voksne.

Tidlig barnehagestart virker forebyggende og gir lavere sannsynlighet for behov for språktiltak i skolen, spesielt for barn fra familier med lav inntekt og for minoritetsspråklige barn. De erfaringene barn får i barnehagen, bidrar til å legge grunnlaget for de mulighetene de får senere i livet. Det er en sammenheng mellom kvaliteten på barnehagetilbudet og den enkeltes helse, utdanning og økonomi i voksen alder.

Ved utgangen av 2021 gikk om lag 35 400 barn i barnehage i Oslo (SSB – Tabell 09169). Antallet barnehagebarn har gått litt ned de siste årene som følge av mindre barnekull, mens andelen som går i barnehage øker.

Barnehagedeltakelsen i Oslo er fortsatt litt lavere enn gjennomsnittet på landsbasis, men forskjellen er blitt vesentlig mindre de siste årene.

Barnehagedeltakelsen i Oslo for barn i alderen 1-5 år har hatt en positiv utvikling siden 2015 med en økning fra 86,5 % (2015) til 91,7 (2021). Økningen må ses i sammenheng med etableringen av nasjonale moderasjonsordninger for lavinntektsfamilier, den utvidede kommunale ordningen med gratis kjernetid for 4- og 5-åringer i enkelte bydeler og det aktive rekrutteringsarbeidet som gjøres lokalt for å øke deltakelsen i barnehage.

Likevel er det fremdeles mange barn som står utenfor barnehagefellesskapet.

Deltakelsen er betydelig lavere i levekårsutsatte områder, spesielt for aldersgruppen 1-2 år. Bydel Stovner har lavest barnehagedekning for barn mellom 3-5 år, på 86 %. Dette er betydelig lavere enn landsgjennomsnittet på 97,3 %.

Det finnes ikke en oversikt over barnehagedeltakelsen etter foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn.

Ifølge Barnetilsynsundersøkelsen 2016 (SSB-rapport 2017/35) er det på nasjonalt nivå klare forskjeller mellom ulike familie- og husholdningstyper når det gjelder valg av tilsynsordninger for barn i alderen 1-2 år. Det er mindre forskjeller når det gjelder barn i alderen 3-5 år. Det antas at de strukturelle forskjellene på nasjonalt nivå i all hovedsak også gjør seg gjeldende i Oslo. Derfor gjengis noen av resultatene fra denne undersøkelsen.

I husholdninger med par uten inntektsgivende arbeid, blir 36 prosent av barna i alderen 1-2 år passet av foreldrene, mens 63 prosent går i barnehage. Til sammenligning er disse andelene på henholdsvis 7 og 91 prosent både i husholdninger med eneforsørgere med inntektsgivende arbeid og i husholdninger med par som har to arbeidsinntekter. I husholdninger med eneforsørgere er det en forskjell på hele 20 prosentpoeng – 91 mot 71 prosent – i barnehagedeltakelse blant barn i alderen 1-2 år, i favør av eneforsørgere med inntektsgivende arbeid. I valg av tilsynsordninger for barn i alderen 3-5 år er det mindre forskjeller mellom ulike familie- og husholdningstyper.

Barnehagedeltakelsen blant barn i alderen 3-5 år er lavest i husholdninger med par som har høyst en arbeidsinntekt. Nå det gjelder alle barn i aldersgruppen 1-5 år, fremkommer det at 82 prosent av barna i husholdninger med par uten eller med høyst en arbeidsinntekt, går i barnehage.

Tilsvarende andel for barn i samme aldersgruppe i husholdninger med par som har to arbeidsinntekter er på 96 prosent.

Barnehagedeltakelsen er 12 prosent lavere blant barn i alderen 1-5 år i husholdninger med eneforsørgere uten inntektsgivende arbeid enn i husholdninger der eneforsørgeren har slikt arbeid, 86 mot 98 prosent.

Det er markante forskjeller i valg av tilsynsordninger for barn i alderen 1-2 år med tanke på foreldrenes utdanningsnivå.

Fire av ti barn med foreldre som har grunnskoleutdanning, mot ett av ti barn med foreldre som har universitets- eller høyskoleutdanning passes av sine foreldre. Samtidig er det en større andel ett- og toåringer som har foreldre med høyere utdanning som går i barnehage sammenlignet med andel barn til foreldre med kun grunnskoleutdanning. Ulikheter i valg av tilsynsordninger etter inntekt og utdanning gjenspeiles også i mødrenes yrkesdeltakelse og ukentlig arbeidstid. Barnehagedeltakelsen er lavere blant barn av ikke-yrkesaktive mødre sammenlignet med mødre som er i jobb. Barnehagedeltakelsen er høyere når mor er født i Norge, mens barn oftere blir passet av foreldre når mor er født i Asia, Afrika etc. Denne typen ulikhet er større når barna er 1-2 år og mindre for barn i alderen 3-5 år.

Aktivitetsskolen i Oslo (AKS) er tilbud til elever på 1.-4. trinn før og etter skoletid. Barn med særskilte behov har i tillegg rett til plass, også på 5.-7. trinn. AKS skal være en alternativ læringsarena som understøtter skolens arbeid til det beste for elevens faglige og sosiale utvikling. AKS skal bidra til å styrke barnas motivasjon og mestringfølelse gjennom lekbaserte aktiviteter, samhandling og fellesskap. AKS skal også gi mulighet til leksetid. Rektor har ansvar for hele skolen, herunder AKS.

Lokale planer for AKS-tilbudet

Alle skoler skal utarbeide lokale planer for tilbudets arbeid og innhold, basert på Rammeplan for Aktivitetsskolen, innen:

- Lek og sosial kompetanse
- Praktisk og variert hverdag
- Motivasjon og mestring i læringsstøttene aktiviteter
- Språk – lesing, skriving og muntlige ferdigheter
- Regning og matematikk
- Digitale ferdigheter

Oslo har den høyeste deltakelsen i Aktivitetsskolen (AKS) sammenliknet med andre fylker landet. Deltakelsen har samlet sett økt de siste årene, men bruk av tilbudet varierer mellom bydeler, og mellom skoler. Av figur 14 fremgår det at andelen elever som gikk på AKS i 2021 var høyest i bydelene

Grünerløkka, Sagene og Bjerke, og lavest i bydelene Østensjø og Vestre Aker. Bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand hadde høyere deltakelse på AKS enn gjennomsnittet for Oslo. Byrådet har innført gratis deltids-plass i AKS for alle elever på 1. til og med 4. trinn fra 2023.

Figur 14. Andelen elever som går på AKS, 1.-4. trinn, offentlige skoler i Oslo, fordelt på bydeler.

Bydeler:	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	Dekningsgrad: utvikling
Alna	49	48	50	48	50	51	52	54	53	62	69	81	95	94	
Bjerke	61	70	72	69	74	76	76	75	74	80	87	87	92	97	
Frogner	87	82	81	82	79	82	82	84	83	85	88	86	85	84	
Gamle Oslo	49	52	52	53	59	62	69	77	82	84	88	89	91	96	
Grorud	47	51	52	52	54	57	57	61	58	64	71	80	94	92	
Grünerløkka	72	70	73	69	73	73	76	79	78	80	83	87	92	98	
Nordre Aker	88	91	89	91	90	92	92	92	90	90	90	89	91	89	
Nordstrand	81	83	84	87	87	88	85	87	84	83	82	82	84	84	
Sagene	72	76	74	78	79	81	82	84	82	82	90	91	92	97	
St. Hanshaugen	78	81	82	81	82	81	86	84	88	91	91	92	91	91	
Stovner	51	51	49	48	50	51	52	51	50	53	65	78	95	93	
Søndre Nordstrand	47	48	50	50	53	55	61	60	60	65	74	81	91	93	
Ullem	87	89	89	89	90	93	93	93	95	95	91	90	90	87	
Vestre Aker	78	84	84	81	85	88	91	90	86	90	87	88	90	80	
Østensjø	76	73	73	77	76	77	79	79	79	82	78	80	83	80	
Oslo totalt	67	69	70	70	72	74	75	76	76	78	81	84	90	89	

Kilde: Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

2.3.2 Ulikhet i grunnskolepoeng

Grunnskolepoeng er en samlet poengsum beregnet ut fra alle standpunkt- og eksamenskarakterene på vitnemålet, og danner grunnlaget for opptak i videregående skole.

Av tabell 2 fremgår det at Oslo i snitt ligger høyere enn resten av landet når det gjelder grunnskolepoeng. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng i Oslo har også økt mer enn de nasjonale tallene i perioden 2018-2022.

Tabell 2. Grunnskolepoeng i Oslo sammenliknet med resten av landet i perioden 2018-2021.

	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	Prosentvis endring fra 2018-2022
Nasjonalt	42,00	43,10	43,20	43,20	2,9 %
Oslo	43,30	44,70	44,70	44,80	3,5 %
Prosentvis forskjell mellom Oslo og nasjonale tall	3,1 %	3,7 %	3,5 %	3,7 %	

Kilde: www.udir.no

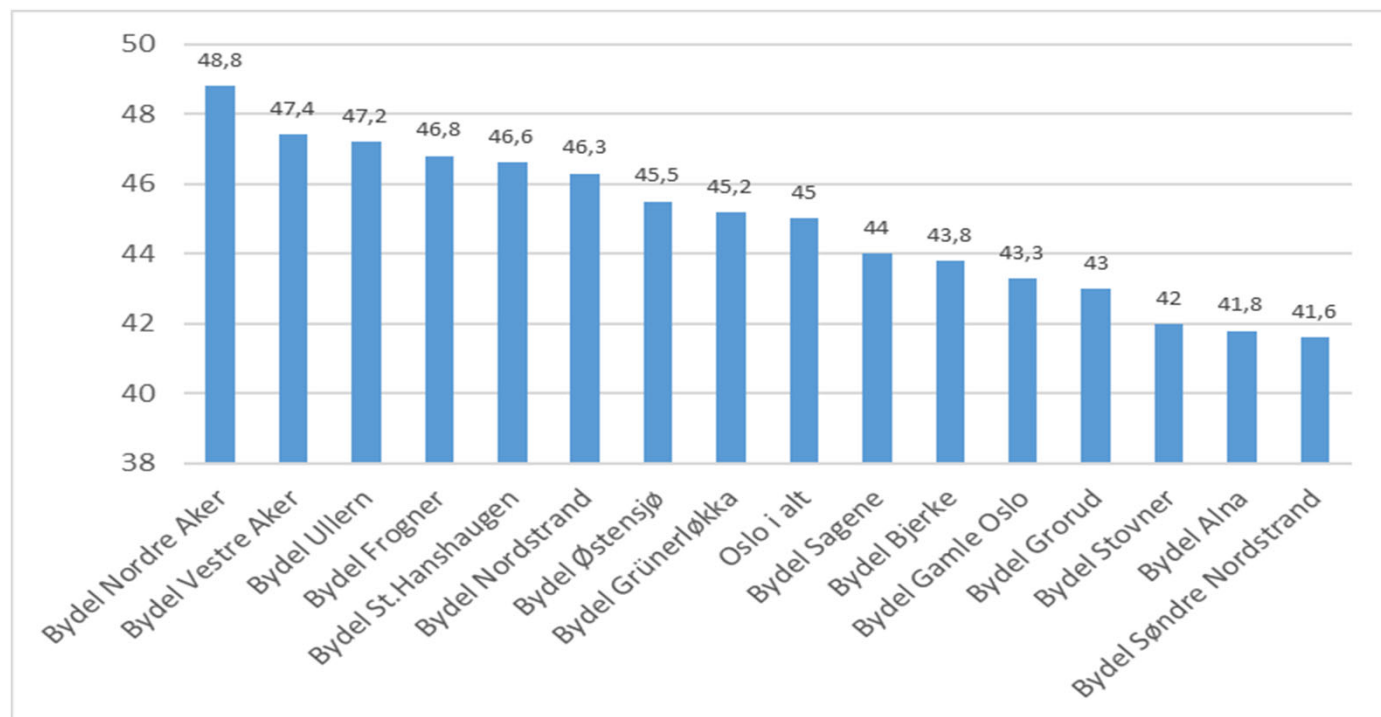
Eksamen ikke ble gjennomført i 2020 og 2021, noe som påvirker grunnskolepoengene. Det innebærer et brudd i tidslinjen og premissene for sammenlikning er ikke så godt til stede for disse årene.

Selv om Oslo i snitt ligger høyere enn resten av landet, varierer grunnskolepoengene for elevene i Oslo sterkt mellom bydelene.

Figur 15 viser at sju bydeler ligger under Oslo-gjennomsnittet, mens de resterende åtte ligger over.

Det er fire bydeler som har lavere grunnskolepoeng enn gjennomsnittet nasjonalt. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng varierer også mellom de ulike skolene.

Figur 15. Gjennomsnittlig antall grunnskolepoeng per bydel. 2021

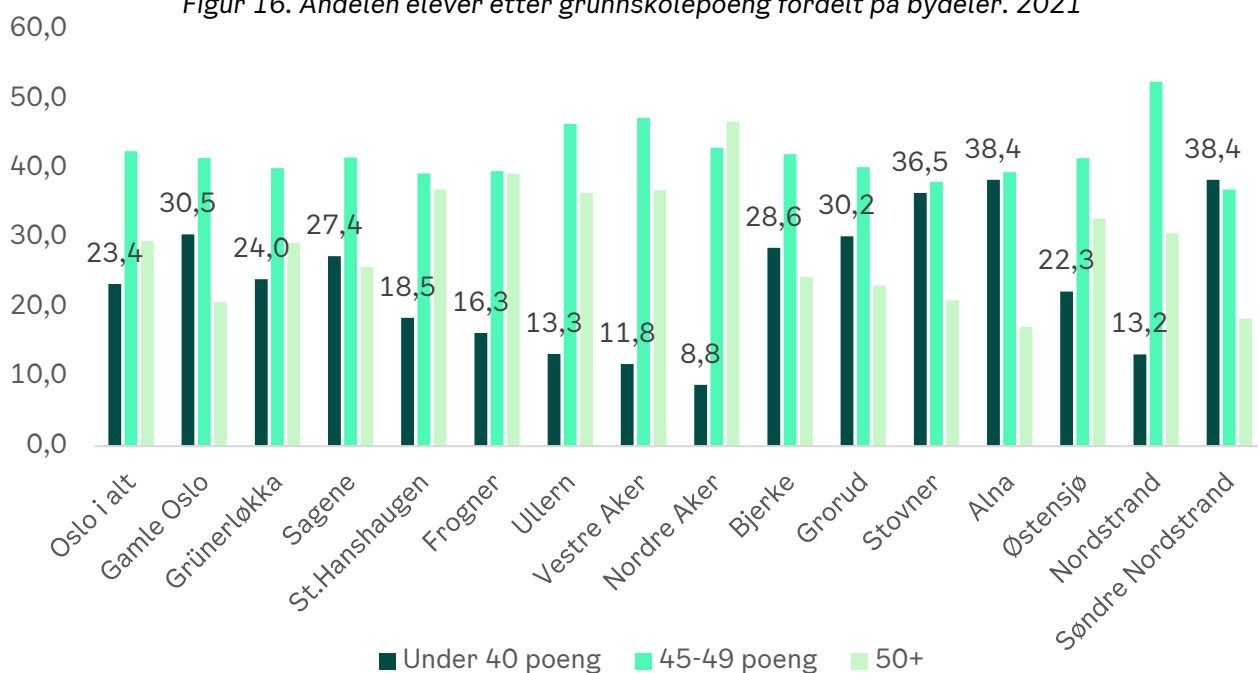

Kilde: Statistikkbanken Oslo kommune

Figur 16 viser variasjoner i andelen elever etter grunnskolepoeng fordelt på bydeler i 2021. Her fremkommer det at mellom 30-38 prosent av elevene i bydelene Søndre Nordstrand, Alna, Stovner og Grorud hadde et grunnskolepoeng som var under 40 poeng.

Tilsvarende tall for Oslo var 23,4 prosent. I bydelene Nordre Aker, Vestre Aker, Nordstrand og Ullern varierte denne andelen mellom 8,8 og 13,3 prosent.

Figur 16. Andelen elever etter grunnskolepoeng fordelt på bydeler. 2021

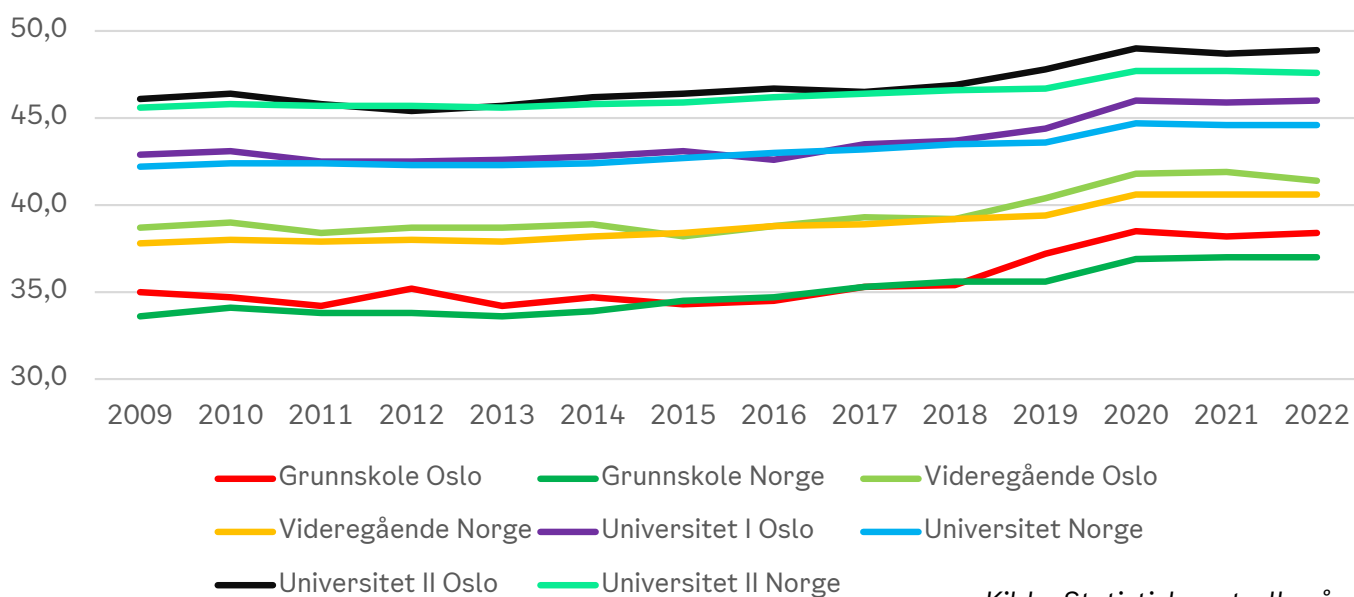

Kilde: Statistikkbanken Oslo kommune

Figur 17 viser at elevenes grunnskolepoeng øker med foreldrenes utdanning både nasjonalt og i Oslo. Utviklingen i samme periode har stort sett vært lik for de fire ulike utdanningsnivåene til foreldrene, men siden 2018 har utviklingen i Oslo hatt en markant høyere økning i positiv retning sammenlignet med resten av landet. Elever med foreldre med grunnskole eller ingen fullført utdanning hadde 38,2 grunnskolepoeng i 2021.

Elever med foreldre med lang universitets- og høyskoleutdanning hadde i snitt 48,7 grunnskolepoeng. Utviklingen viser at denne avstanden ikke har blitt mindre siden 2009. Geografiske forskjeller i oppnådde grunnskolepoeng i Oslo, er et uttrykk for hvordan ulike levekårsindikatorer bidrar til forskjeller mellom elevgrupper og skoler i Oslo.

Figur 17. Gjennomsnittlig antall grunnskolepoeng for elever etter foreldrenes utdanningsnivå i Oslo og Norge. 2009-2022.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2.3.3 Fullføringsgrad i videregående opplæring

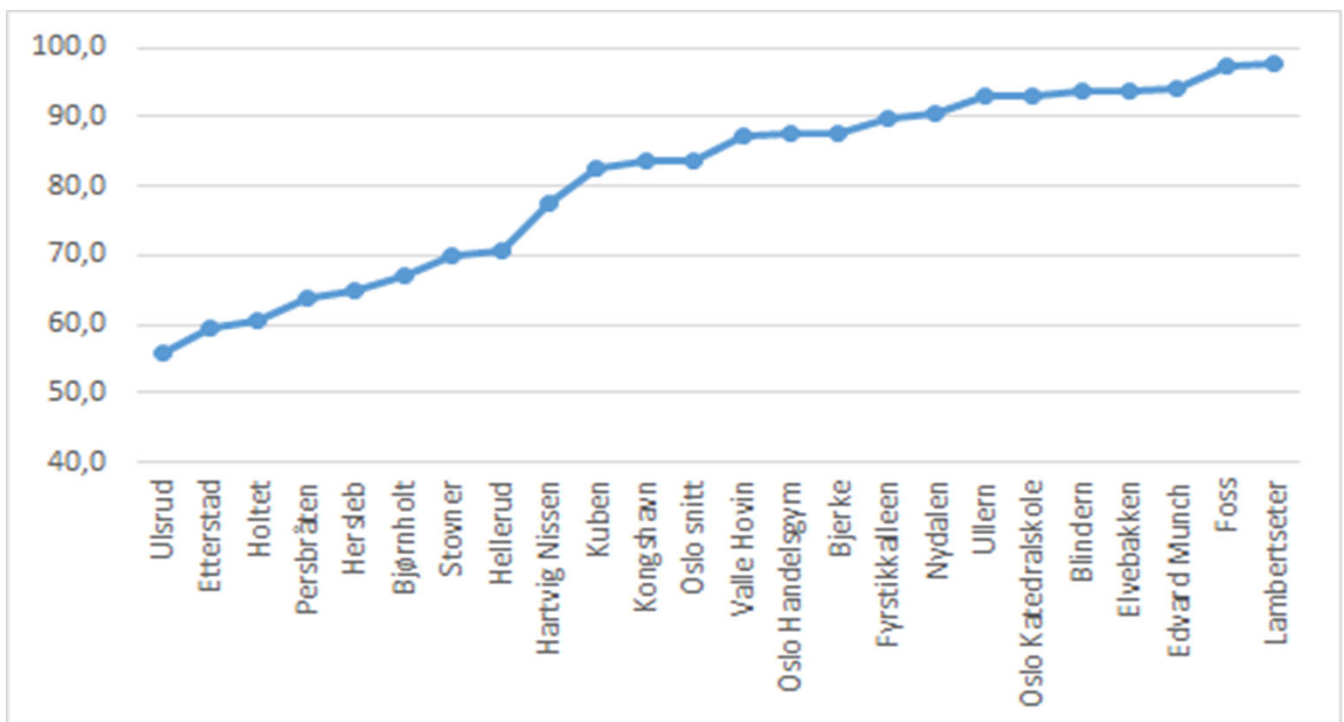
Andelen elever som fullfører og består videregående opplæring i Oslo har økt de siste årene og var i 2020 for første gang på over 80 prosent. Andelen har gått marginalt ned fra 81,1 % i 2020 til 80,6 % i 2021. Gjennomsnittet for hele landet var 80,4 % i 2021. Fullføringsgraden er også høyere enn tidligere for både yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogram, men det er fortsatt stor forskjell på gjennomføringsgraden mellom programmene. Avstanden har holdt seg relativt stabilt på om lag 20 prosentpoeng de siste seks årene.

Det er store forskjeller mellom gjennomføringsgrad på de ulike videregående skolene i Oslo.

Av figur 18 fremgår det at forskjellen mellom skolene med laveste og høyeste gjennomføring var på over 40 prosentpoeng i 2020, fra 56,6 til 97,6. Det er tydelige forskjeller på oppnådde resultater mellom bydelene. Gjennomføring i videregående skole er i stor grad et uttrykk for hvilke forutsetninger elevene som begynner på skolen har.

Skolene som har lavest gjennomføring har gjennomgående flest elever som kom til skolen med lave grunnskolepoeng.

Figur 18. Fullført og bestått inneværende opplæringsår fordelt på de videregående skolene i Oslo i 2020

Kilde: Utdanningsetaten

80,6 prosent av om lag 6400 elever som startet videregående i 2015 fullførte i løpet av fem år (2021). Dette gjennomsnittstallet skjuler derimot store forskjeller mellom kjønnene, minoritets- og majoritetsgrupper og mellom de ulike utdanningsprogrammene: 85,7 prosent av kvinnene fullfører og består, mens det tilsvarende tallet for menn er 75,5 prosent. Fullføringsgraden på yrkesfaglige utdanningsprogram er på 64,4 prosent mot 86,5 prosent på studieforberedende utdanningsprogram.

Gjennomstrømningen for elever med innvandrerbakgrunn ligger på 62,1 prosent. Forskjellen mellom jenter og gutter med innvandrerbakgrunn er betydelig høyere enn forskjellen mellom jenter og gutter uten innvandrerbakgrunn.

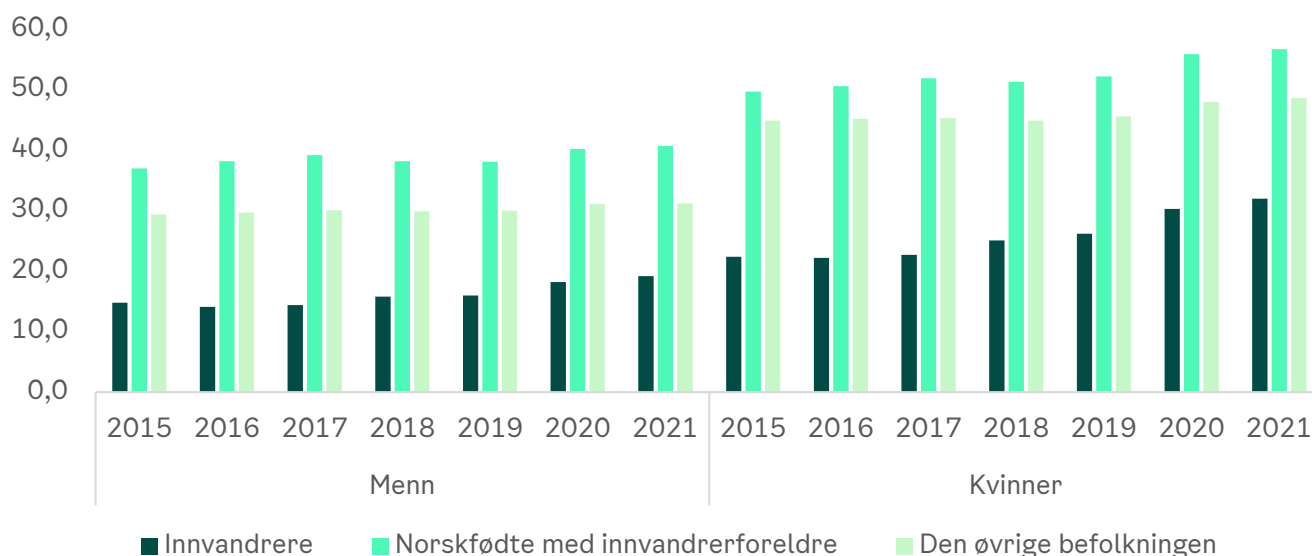
Forskning viser at unge mellom 16-18 som vokser opp i vedvarende lavinntekt har betydelig større sannsynlighet for å ikke fullføre skoleløpet sitt (NOVA 2019).

Ungdom som har eller har hatt tiltak fra barnevernet fullfører i mindre grad videregående opplæring enn unge uten barnevernstiltak, og de som fullfører bruker lengre tid enn andre unge (Bufdir 2019). Godt under halvparten av ungdommene som har eller har hatt barnevernstiltak gjennomfører videregående opplæring innen fem år, i motsetning til om lag 80 % av ungdommene som ikke har eller har hatt barnevernstiltak.

2.3.4 Studenter

I 2021 var det om lag 89 000 studenter i Oslo. Andelen personer mellom 19-24 som tar høyere utdanning har steget siden 2015. Andelen er høyere blant norskfødte med innvandrerforeldre enn blant innvandrere og i den øvrige befolkningen. Figur 19 viser at andelen er høyere blant norskfødte med innvandrerforeldre enn blant innvandrere og i den øvrige befolkningen.

Figur 19. Bosatte studenter i høyere utdanning i Norge og i utlandet, i prosent av registrert årskull mellom 19-24 år, etter kjønn og innvandringskategori. 2015-2021.

Kilde: Statistikk sentralbyrå (Tabell 09504).

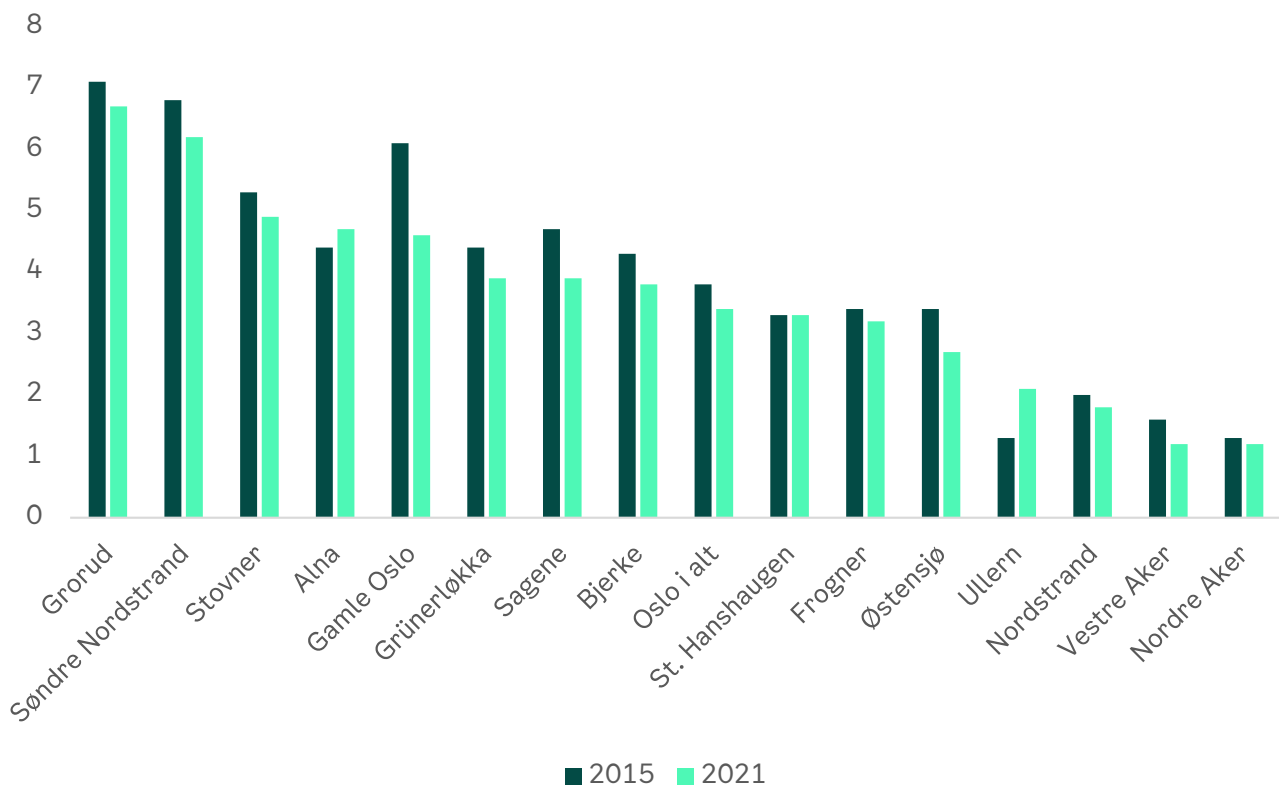
2.3.5 Utdanningsnivå

Tall fra Oslo kommunes statistikkbank viser at det var store forskjeller i utdanningsnivå mellom bydelene, og enda større forskjeller mellom enkelte delbydeler i 2021. Andelen personer over 16 år som har grunnskole som høyeste fullført utdanningsnivå er høyest i bydelene Stovner, Grorud, Søndre Nordstrand og Alna, og lavest i bydelene Ullern, Vestre Aker og Frogner. Delbydelene Fossum, Rommen, Haugenstua, Vestli (alle i bydeler i Stovner) har de høyeste andelen. Det er også høy andel i delbydelene Furuset, Bjørndal og Veitvet. Lavest andel er i delbydel Slemdal. Forskjellen mellom Fossum og Slemdal er 34,4 prosentpoeng.

2.3.6 Barnevern

I løpet av 2021 hadde vel 4510 barn hatt barnevernstiltak i Oslo, noe som er en nedgang på om lag 400 barn sammenliknet med 2015 (Oslo kommune Statistikkbanken). I 2021 var andelen med barnevernstiltak 3,4 prosent, noe som var en nedgang sammenliknet med 2015. Det er betydelige variasjoner mellom bydeler i andelen barn med barnevernstiltak. I bydel Grorud var det 6,7 prosent, mens det var 1,2 prosent i bydel Nordre Aker.

Figur 20. Andelen barn med barnevernstiltak i løpet av året i Oslo fordelt på bydeler. 2015-2021.

Kilde: Oslo kommune statistikkbanken

Behovet for barnevernstjenester varierer med ulike sosioøkonomiske variabler. Barn og unge i barneverntiltak har i større grad enn andre barn og unge foreldre med lav sosioøkonomisk status, målt ved både foreldrenes utdanningslengde, deres inntekt samt deres bruk av sosialhjelp.^{xv}

Mange av foreldrene til barn og unge som får hjelp av barnevernet, har utfordringer i livet som påvirker deres muligheter til å gi god omsorg. Nasjonale tall viser at foreldrenes manglende foreldreferdigheter var den viktigste årsaken til at nye barn kom inn i barnevernet i 2015. Barn som har fått hjelp av barnevernet har som følge av vanskelige oppvekstvilkår – i mange tilfeller koblet sammen med en vanskelig økonomisk situasjon i hjemmet – større risiko for å oppleve utenforskap.

I områder hvor det er et høyt innslag av barnefamilier som lever med ulike levekårsulemper er det større behov for tjenester fra barnevernet.

Variasjonen i behovet for barnevernstjenester gjør at noen bydeler har langt flere barnevernsansatte per barn i befolkningen enn andre bydeler, og tjenestene har dermed ulik størrelse, til dels ulik organisering, ulik sammensetning med mer.

2.3.7 Ung i Oslo – levekår og kriminalitet

Resultatene fra Ungdata-undersøkelsen i 2021 som omfatter unge i Oslo fra 5. trinn til utvideregående skole, viser at uansett hvor i byen de bor, lever de aller fleste aktive og gode liv. Det er likevel tydelige sosiale mønstre som følger byens sosioøkonomiske skillelinjer, der ungdom i de mest ressursrike bydelene på vestkanten og i Bydel Nordstrand kommer bedre ut enn ungdom som vokser opp i drabantbyområdene i ytre øst.

Bydelsforskjellene er størst på områdene som handler om bl.a. helse, fysisk aktivitet, matvaner, deltakelse i organisert aktivitet og opplevelsen av nærmiljøet.

Ungdom drikker alkohol mest i bydel Ullern, Vestre Aker og Frogner. Færrest ungdom drikker i bydelene Grorud, Alna, Stovner og Søndre Nordstrand. Den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo korrelerer med områder med større levekårsutfordringer.

Den største andelen av unge som blir registrert for gjentatt kriminalitet kommer fra de mest levekårsutsatte bydelene. Rapporter fra Oslopolitiet viser at ungdommene hadde mange risikofaktorer og få beskyttelsesfaktorer i livet. Det er flest gutter som blir registret og de fleste kommer fra områder i Oslo øst med høy andel av familier med lav inntekt over tid. Mange bor trangt, har mange søsken, fra familier som ikke har kapasitet eller kompetanse til å ivareta barnas behov og ofte fravær av en farsfigur.

I Ung i Oslo-undersøkelsene svarer ungdom på flere spørsmål knyttet til ressurser i familien. Resultatene samvarierer med annen statistikk, der Groruddalsbydelene, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand utpeker seg med en større andel unge som opplever at deres foreldre eller foresatte mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter de ønsker å delta i. Blant ungdommene med utenlands fødte foreldre, er andelen med lav sosioøkonomisk status betraktelig høyere enn blant de med norskfødte foreldre.

Ung i Oslo-undersøkelsen stiller også spørsmål om trygghet. Ungdom fra ressurssterke områder er mer redd for å bli utsatt for vold i sentrum, mens flere fra Oslo øst er redde for å bli utsatt for vold i eget nærmiljø. Det er også en tendens til at redselen for å bli utsatt for vold på skolen eller i familien er høyere i mange av bydelene i Oslo øst.

2.4. Bolig- og boforhold og byutvikling

Trygge og gode boforhold er viktig for å kunne ta utdanning, stifte familie, være i arbeid og ta vare på helsen. De fleste bor godt og trygt i Oslo og trenger ikke bistand fra det offentlige. Høye boligpriser og økte husleier har gjort det vanskeligere å eie og leie bolig i Oslo for de med svak økonomi. Det fører til utfordringer for mange som har ustabile og utrygge boforhold eller bor i uegnet bolig eller bomiljø.

2.4.1 Boforhold og vanskeligstilte

I underkant av 69 prosent av husholdningene i Oslo eier sin bolig, mens vel 31 prosent leier (2022). Husholdninger med lave inntekter leier sin bolig i større grad enn husholdninger med høye inntekter. Jo høyere inntekt husholdningen har, jo høyere er eierandelen (NOU 2016: 17). På lik linje beskriver utredningen at personer med funksjonsnedsettelse (utviklingshemmede) har særlige utfordringer på boligmarkedet og reelt sett få valgmuligheter når det gjelder bosted, hvem de vil bo med, og boform. Unge med funksjonsnedsettelse blir boende hos foreldre langt inn i voksenlivet, og nasjonalt er eierandelen er rundt 10 prosent, sammenlignet med rundt 77 prosent for alle husholdninger^{xvi}. Det finnes ikke tilsvarende tall for Oslo.

Det er lavere bostabilitet blant de som leier bolig enn de som eier sin bolig. Lav bostabilitet i form av hyppig flytting kan bidra til svekkede skoleprestasjoner, svekket psykisk og sosialt velvære og atferdsproblemer (Sandlie & Andersen, 2016).

Oslo hadde om lag 38 700 vanskeligstilte på boligmarkedet i 2020, noe som utgjorde 6,0 prosent av befolkningen i kommunen.

Tilsvarende andel på landsbasis var 3,4 prosent.

I enkelte bydeler og delbydeler er andelen vanskeligstilte på boligmarkedet langt høyere enn gjennomsnittet for Oslo, og dette er ofte knyttet til innvandrerbakgrunn og ustabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Bare tre bydeler i Oslo ligger lavere enn landssnittet, bydelene Nordstrand, Vestre Aker og Ullern. 43 prosent av de vanskeligstilte oppgir å være yrkesaktive, mot 62 prosent i befolkningen for øvrig.

2.4.2 Boligpriser og muligheter for å kjøpe bolig

Boligprisene i Oslo er høyere enn ellers i landet. De siste årene har den relative prisforskjellen økt og gjennomsnittlig kvadratmeterpris for leiligheter solgt i Oslo i 2022 ligger nesten 48 prosent høyere enn for landet som helhet. Kvadratmeterprisene på leiligheter i Oslo har i perioden 2002-2022 steget med 285 prosent. I samme periode har lønnsnivået steget med 98,5 prosent^{xvii}, byggekostnadene har steget med 107 prosent og konsumprisindeksen med 56 prosent. Prisveksten skaper en gevinst for boligeiere, men hever samtidig terskelen inn i boligmarkedet for dem som står utenfor.

Vanskeligstilt i boligmarkedet:

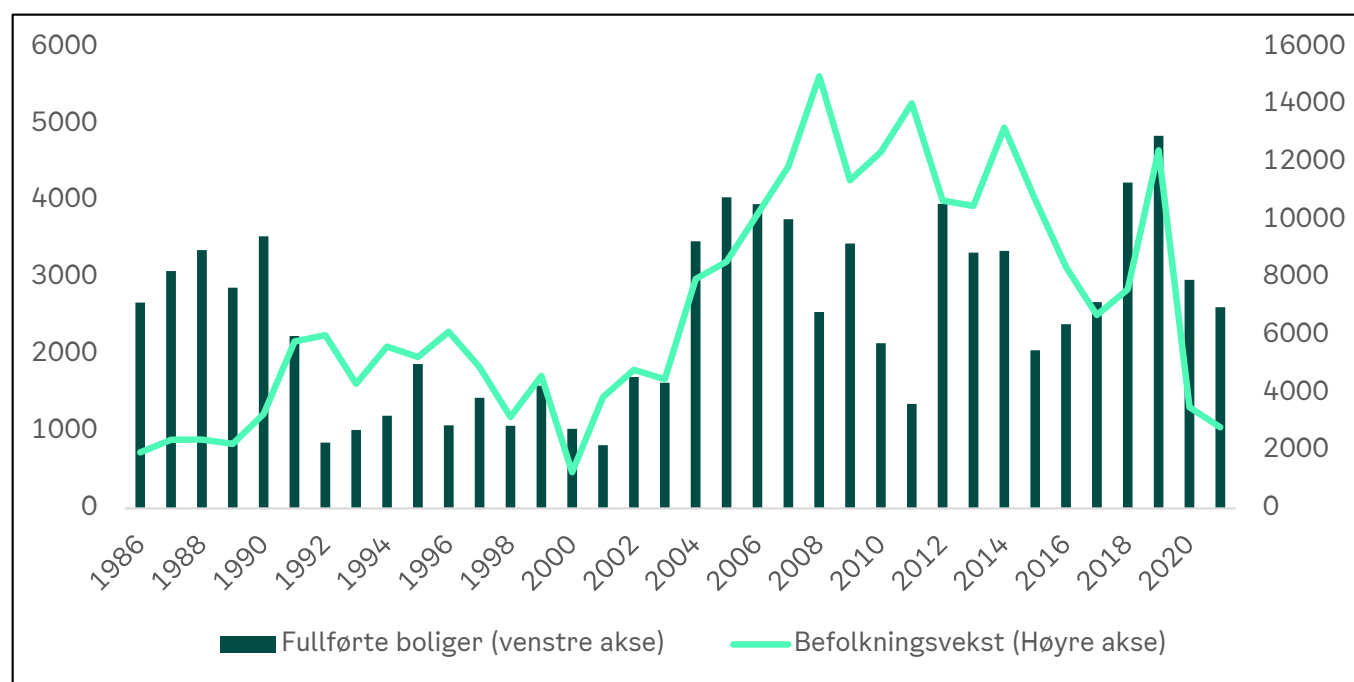
Definisjonen på vanskeligstilt i boligmarkedet er en person med lav inntekt, er trangbodd og har høy gjeldsbelastning.

Det er særlig tomteverdien som gir det høye prisnivået i Oslo, men andre faktorer spiller også inn i betydelig grad. Forsker og avdelingsdirektør Erling Røed Larsen ved OsloMet (Nøre 2021) mener at renten og mangel på nybygging i Oslo er de viktigste årsakene til veksten i boligprisene^{xviii}. I følge Larsen er det et misforhold mellom hvor mange som ønsker å bo her og hvor mange boliger det er her, og dette bidrar til å øke boligprisene i Oslo.

Figur 21 viser at den årlige befolkningsveksten de siste 30-årene i all hovedsak har vært sterkere enn boligbyggingen i Oslo.

Det norske skattesystemet favoriserer eierskap blant annet gjennom lav beskatning av egen bolig sammenlignet med annen formue, rentefradrag for gjeldsrente og skattefri gevinst på salg av egen bolig. Dette gjør det attraktivt å investere i fast eiendom. At flere investerer i sekundærbolig bidrar også til økt press på boligprisene.

Figur 21. Fullførte boliger og årlig befolkningsvekst målt i antall personer. 1986-2021

Kilde: Oslo statistikken og Statistikk sentralbyrå

I tillegg til høyere boligpriser har det for mange også blitt vanskeligere å få lån til kjøp av bolig. Regjeringen innførte i 2016 nye krav i boliglånsforskriften om at boliglån ikke skal overstige 85 prosent av boligens verdi. Dette innebærer at låntaker må kunne stille med 15 prosent egenkapital. Dersom krav til egenkapital ikke er oppfylt, åpner forskriften for å øke belåningsgraden ved å stille tilleggssikkerhet, som for eksempel kausjon, garanti eller pant i annen fast eiendom.

På denne måten blir det for mange unge som skal etablere seg på boligmarkedet avgjørende om de har foreldre som kan stille som kausjonister for lånet.

Egenkapitalkravet i boligforskriften kan føre til at flere får vanskeligheter med å få lån til kjøp av bolig. Samtidig fører prisstigningen på boliger til at beløpene til egenkapital stadig blir høyere. Norges Bank har hevet styringsrenten ved flere anledninger siden 2021.

Dette har slått ut i økte boliglånsrenter. Økte renter vil medføre at kostnadene ved å eie bolig blir mer krevende. Det kan også føre til at færre kan kjøpe bolig.

2.4.3 Leiemarkedet og utviklingen i leiepriser

I overkant av 31 prosent av husstandene i Oslo bodde i leid bolig i 2022 (SSB -Tabell 11084). Andelen husholdninger som bodde i leid bolig økte i forhold til 2015. Andelen husholdninger som leier bolig er høyest i bydelene St. Hanshaugen og Frogner, og lavest i bydelene Østensjø og Alna. Husholdninger og personer som leier har i gjennomsnitt lavere inntekt enn de som eier sin egen bolig. Blant den fjerdedelen av husholdningene med lavest inntekt leier vel 61 prosent, mens bare i underkant av 11 prosent av husholdningene med høyest inntekt leier (tall fra 2021). Andelen husholdninger med lavest inntekt som leier boliger økte med om lag 4,5 prosentpoeng fra 2015 til 2021.

Leiemarkedsundersøkelsen til Statistisk Sentralbyrå sier noe om hvordan utleiemarkedet er sammensatt. Statistikken for 2021 viser at andelen offentlige utleierye (Oslo kommune og studentsamskipnad /studentstiftelse) utgjør 7,5 prosent, mens resterende 92,5 prosent er private^{xix}. Den private andelen av utleiemarkedet, enten privatpersoner eller større eller mindre selskapsstrukturer, antas å drive utleie på kommersiell basis. Andelen ideelle og ikke-kommersielle utleierye er ikke skilt ut i statistikken, men ut fra det som er kjent utgjør dette en marginal andel av det totale markedet.

Bydeler påpeker at privat småskalautleie i boligsameier skaper utfordringer med utrygghet og uforutsigbarhet for leietakerne og bomiljøutfordringer for beboere. Bydelene erfarer at leieavtalene ikke alltid er i henhold til regelverket og at det ofte er

korte kontrakter. Eieform ser også ut til å ha betydning ved at utleie forekommer i større grad i sameier enn i borettslag.

Leieprisstatistikken fra Boligbygg, som utarbeides av Opinion med data fra Finn.no, viser at ved utgangen av 4. kvartal 2022 var gjennomsnittlig kvadratmeterpris på utleieboliger i Oslo rett over 3 400 kroner^{xx}. Leieprisene har i snitt økt med ca. 118 prosent i perioden 3. kvartal 2003 til 4. kvartal 2022. Gjennomsnittslønnen har i samme periode økt med 98 prosent.

Høye boligpriser og husleier har gjort det vanskeligere å eie og leie bolig i Oslo.

Høye boligpriser har gjort det vanskelig for førstegangsetablerere, én-persons-husholdninger, eneforsørgere og lavinntektsgrupper å kjøpe en egnet bolig. Økte husleier har gjort det krevende også å leie bolig i Oslo.

2.4.4 Trangboddhet

19,5 prosent av Oslos befolkning bodde i en trangbodd husholdning i 2021. Dette er en dobbelt så høy andel som i landet som helhet. Det er et høyt innslag av små leiligheter i Oslo sammenlignet med landsgjennomsnittet. Både små boliger, dårlig økonomi og store husstander er årsaker til at familier bor trangt (Proba 2020)^{xxi}. Bydelene i Groruddalen og Bydel Søndre Nordstrand har høyest andel trangbodde. Lavest andel trangbodde er det i bydelene Ullern og Vestre Aker.

Andelen personer som bor trangt har gått ned fra 2015 til 2021 i Oslo.

Trangbodd

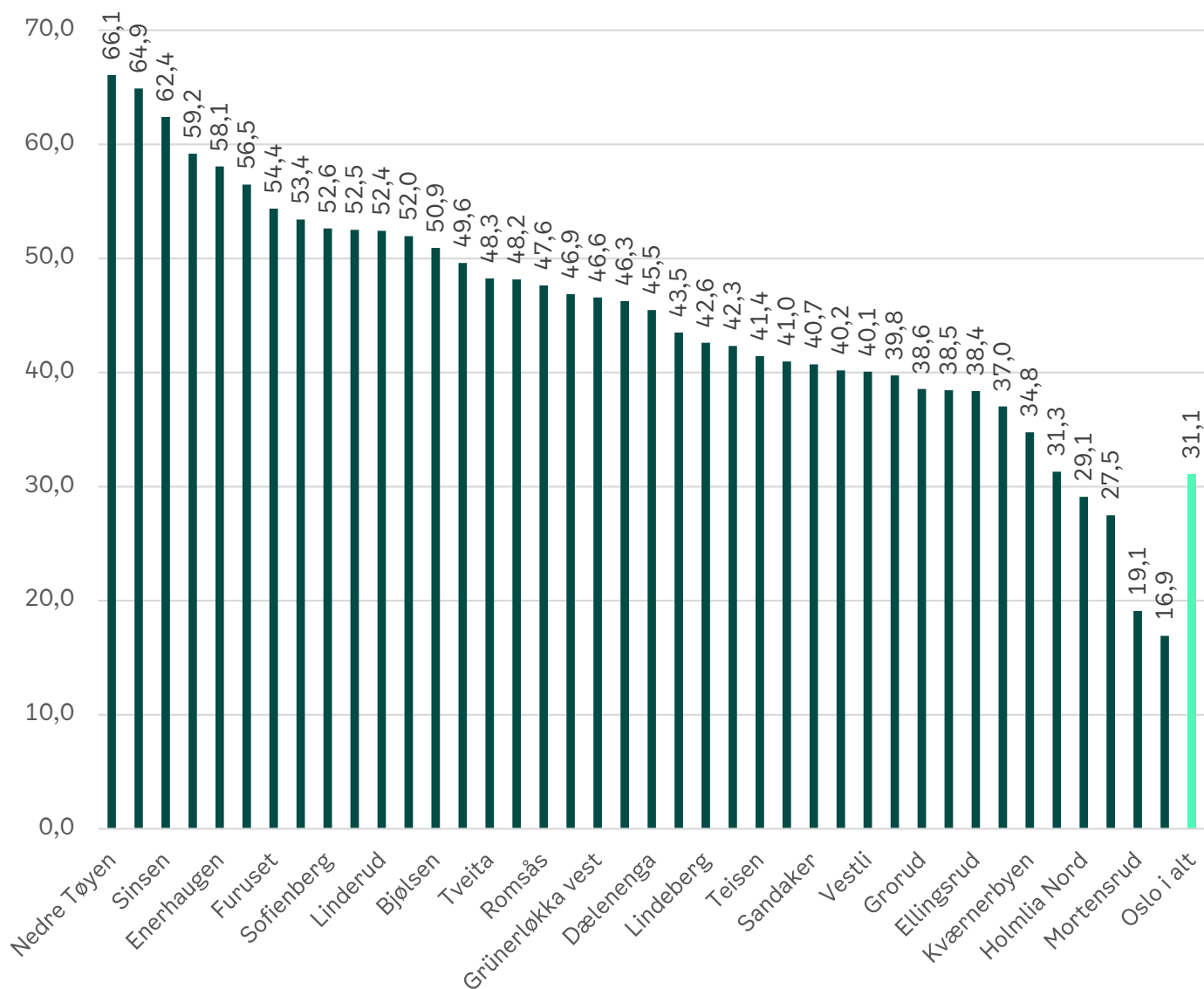
Husholdninger regnes som trangbodde dersom antall rom i boligen er mindre enn antall personer, eller én person bor på ett rom, og dersom antall kvadratmeter er under 25 kvm per person.

Andelen trangbodde husholdninger varierer etter inntektsgruppe. Det er høyest trangboddhet blant husholdninger som mottar sosialhjelp og bostøtte. Det er lavest trangboddhet blant trygdemottakere over 67 år. En betydelig høyere andel innvandrere bor i en trangbodd husholdning enn befolkningen for øvrig. For innvandrere fra vestlige land er andelen på 23,3 prosent mens andelen for innvandrere fra øvrige land er på 36,3 prosent.

Andelene som bor trangt øker med antallet barn i husholdningen – fra en andel på 8,6 prosent for husholdninger uten barn, til en andel på nesten 60 prosent for husholdninger med tre eller flere barn.

Figur 22 viser at det er store forskjeller i andelen barnefamilier som bor trangt mellom delbydeler.

Figur 22. Andelen barnefamilier som bor trangt fordelt på delbydeler i Oslo. 2018

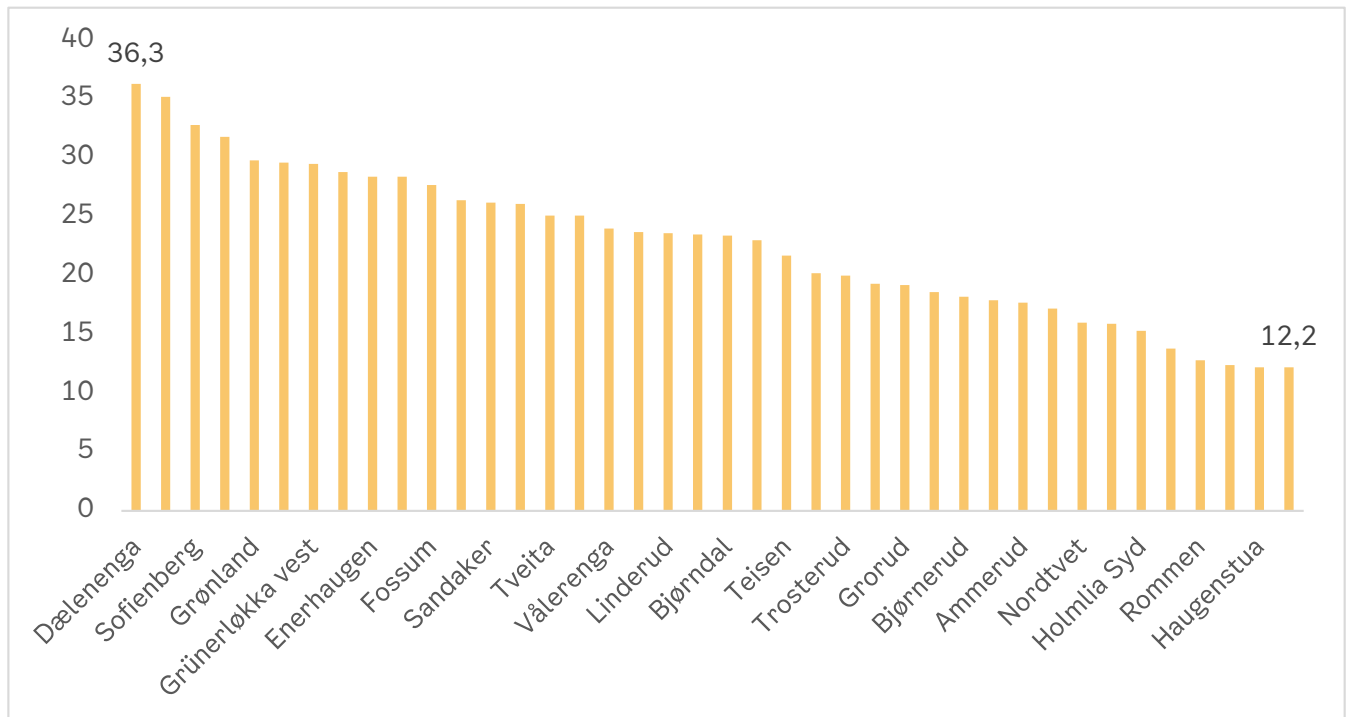
2.4.5 Bostabilitet

Bostabilitet er en viktig dimensjon ved levekår, særlig for barnefamilier. Hyppige skolebytter er vanskelig for barna og gjør det vanskelig å slå rot i nærmiljøet^{xxii}.

Figur 23 viser bostabilitet for barn 0-6 år i utvalgte delbydeler i Oslo.

Den viser at det er lavest bostabilitet i sentrum og høyere bostabilitet lenger ut fra sentrum. Tallene er for barn mellom 0-6 år og da er det ganske vanlig at en familie flytter ut fra mindre sentrumsleiligheter til større boliger.

Figur 23. Bostabilitet blant barnefamilier, andel barn mellom 0-6 år som flytter ut. 2018

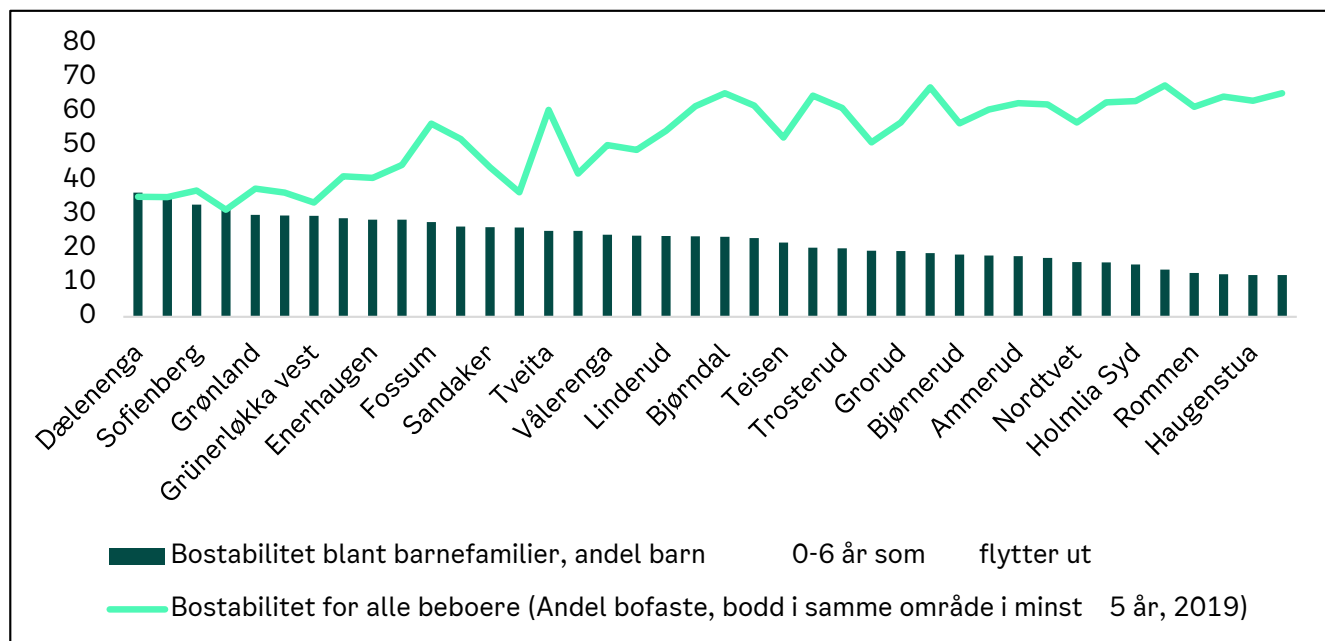

Kilde: NOU 2020:16

Figur 24 viser at det i stor grad er samsvar mellom statistikken for barn som flytter ut og bostabilitet for alle beboere. For enkelte delbydeler er det klare unntak. F.eks. har delbydelen Fossum relativt høy andel barn 0-6 år som flytter ut, men samtidig en bostabilitet i befolkningen som helhet som er relativt høy (56 prosent). Gjennomgående har delbydelene nær sentrum både høy andel

barn som flytter ut og lav andel bofaste, mens bilde for bydelene lenger ut fra sentrum er mer blandet. Med ulikhetene i boligpriser, kan det i enkelte av delbydelene med lavest boligpriser være fare for at folk «sitter fast», det vil si at selv om de vil flytte så har de ikke mulighet på grunn av lave boligpriser.

Figur 24. Andel barn mellom 0-6 år som flytter og bostabilitet i hele befolkningen.

Kilde: NOU 2020:16

2.4.6 Kommunale boliger, husleiekontrakter, startlån og bostøtteordninger

Majoriteten av Oslos husstander bor i boliger, de enten eier selv eller i leide boliger i det ordinære leiemarkedet. Noen husstander trenger hjelp til å skaffe seg en egen bolig, enten grunnet svak økonomi eller behov for spesiell tilpasning på grunn av alder, bevegelses- eller utviklingshemning. For disse kan eneste mulighet være å leie en bolig som er eid eller disponert av kommunen. Dette er boliger som er strengt behovsprøvd.

I 2022 disponerte Oslo kommune totalt om lag 13 600 boliger til utleieformål, en økning på om lag 1750 boliger sammenliknet med 2009. Antallet og andelen kommunale boliger per 1000 innbyggere varierer mellom bydeler. Høyest andel har bydelene Sagene og Gamle Oslo, med henholdsvis 48 og 31 kommunale boliger per tusen innbyggere, mens bydelene Nordre Aker og Ullern har de laveste andelen med henholdsvis 5 og 13 kommunale boliger per tusen innbyggere.

Flere bydeler meddeler at de disponerer for få kommunale boliger i forhold til behovet deres, at de kommunale boligene er konsentrert på enkelte områder og at det kan bidra til dårlig bomiljø.

Startlån er et av de viktigste virkemidlene for at vanskeligstilte skal kunne kjøpe bolig.

En analyse av leietakere som søkte om Husbankens startlån i perioden 2004–2010, tyder på at det å eie egen bolig har en betydelig effekt på bostabiliteten (Aarland og Reid 2019)^{xxiii}. Flytting reduseres med om lag 40 prosent gjennom kjøp av bolig. Samtidig peker forskerne på at boligeie ikke nødvendigvis er positivt. Hvis husstander med lave inntekter bare har råd til å kjøpe bolig i levekårsutsatte områder, kan det være at ulempene ved dårlige nærmiljøkvaliteter utlikner de positive effektene av det å eie egen bolig. Det bidrar til en opphopning av husholdninger med lave inntekter i visse deler av byen hvor det i utgangspunktet er store levekårsproblemer.

Bydelene uttrykker det slik at en «eksporterer» husholdninger med lave inntekter fra vestlige til østlige bydeler gjennom bruk av startlån.

2.4.7 Nabolag og nabolageffekter, og gentrifisering

Boligen, nabolaget og nærmiljøet utgjør den fysiske og sosiale rammen rundt folks liv. Byens og nabolagets fysiske utforming og sosiale kvaliteter kan legge til rette for blant annet aktivitet, deltakelse, og den enkeltes opplevelses av trygghet, trivsel og tilhørighet. Dårligere fysiske kvaliteter kan derimot virke negativt inn på helse og livskvalitet, for eksempel gjennom støy, forurensning, dårlig vedlikehold, forsøpling, utrygghet og manglende steder å møtes.

Støy kan gi helseplager og redusert livskvalitet. Støy i lokalmiljøet kan føre til økt stress i hverdagen og søvnforstyrrelser. Dette kan igjen føre til stressrelaterte smerter, hjerte- og karsykdommer.

I delbydelene Teisen, Veitvet og Sinsen, som ligger i tre ulike bydeler i Oslo, var over 70 prosent av beboerne utsatt for trafikkstøy over grensen på 55 Lden (akseptabelt nivå for støy) i 2018. I åtte delbydeler i Oslo var over 60 prosent av beboerne utsatt for trafikkstøy, og i 16 delbydeler var over halvparten av beboerne utsatt for støy (Aarland Brattbakk (2020)^{xxiv}).

Tilgangen til gode møteplasser, rekreasjons- og grøntområder og urørt natur varierer. Mange områder er planlagt med god tilgang til møteplasser og friområder. Her er folk fornøyde med tilbudet av møteplasser og treffsteder. I andre områder rapporterer beboere om mangel på møteplasser eller lite vedlikeholdte uteområder (Andersen mfl. 2018a og b^{xxv}, Proba 2020, Rambøll 2018^{xxvi}, Ruud mfl. 2018^{xxvii} og 2019a^{xxviii}).

Andelen beboere som har trygg tilgang til rekreasjonsområder varierer mellom delbydeler i Oslo. Mest påfallende er det kanskje at det er fem delbydeler der 100 prosent av beboerne er anslått å ha trygg og nær tilgang til rekreasjonsområder. Disse er Romsås (Grorud), Ellingsrud (Alna) og Holmlia Syd, Holmlia Nord og Bjørnerud i Søndre Nordstrand. Generelt i Oslo er andelen beboere med slik tilgang høyest i drabantbyene, men selv i delbydel Dælenenga i bydel Grünerløkka i indre by er det beregnet at 90 prosent av beboerne har trygg og nær tilgang til rekreasjonsområder. I nabo-delbydelen Rodeløkka er derimot andelen kun beregnet til åtte prosent, som er blant de aller laveste i Oslo (Aarland & Brattbakk, 2020).

I noen deler av Oslo er det opphoping av levekårsutfordringer. Områdene preges av en høy andel personer og barn i lavinntektsfamilier, mange som er utenfor arbeid og utdanning, høy andel sosialhjelpsmottakere og personer med trygd. I områder med opphoping av levekårsutfordringer er det en høy andel barnefamilier som bor trangt og som leier bolig. Generelt er det også mange som flytter inn og ut av områder der hvor mange leier.

NOVA har på vegne av det statlige levekårsutvalget undersøkt hvor fornøyde barn og unge er med nærmiljøet (Andersen og Bakken 2020^{xxix}). Forskerne finner markante forskjeller. Det er tydelig færre som er fornøyde i utsatte områder: Elever fra skoler i utsatte områder er noe mindre fornøyde med idrettsanlegg, kultur- og kollektiv-tilbudet sammenliknet med elever fra andre skoler.

Når de blir spurt om lokaler til å treffe andre unge på fritiden, er det motsatt. Dette mønstret skyldes i hovedsak at Oslo skiller seg ut. Blant elevene på ungdomsskolen fra Oslo finner forskerne større forskjeller enn i de øvrige byene. Blant elever på videregående i Oslo finner forskerne et liknende mønster som for ungdomsskolen generelt, bare at forskjellene er mer markante. De som bor i delbydeler med utsatte områder, er mer fornøyde med lokaler for å møte andre, men sjeldnere fornøyde med idrettsanleggene og kulturtilbudet, sammenliknet med dem som bor i delbydeler uten utsatte områder.

Internasjonale og norske studier viser at nabolaget kan ha både positive og negative effekter for barn og unges livssjanser og framtidsmuligheter.

Studier om nabolagseffekter^{xxx} tyder på at nabolag har effekter på barn og unges senere utdanning, yrkesposisjon, arbeidstilknytning, inntekt, helse, rusbruk, sosiale normer og hvor utsatt de er for vold (Hyggen mfl. 2018).

Effektene for hvert enkelt individ er liten eller moderat, men fordi nabolagseffekter omfatter så mange barn og unge, kan samfunnseffekten likevel være betydelig.

Barn fra lavinntektsfamilier ser ut til å påvirkes sterkere av negative nabolagseffekter enn barn fra hjem hvor foreldrene har høy utdanning og inntekt.

I norsk sammenheng er nabolagseffekter på arbeid lite undersøkt. Nabolagseffekter av uføretrygd er det imidlertid gjort studier av. Bor man i nærheten av noen som blir uføretrygdet, øker sjansen for at en selv blir uføretrygdet (Rege mfl. 2012^{xxxi}). Noen studier ser på om individuelle egenskaper påvirker både hvor man bor, og om man er sysselsatt. Resultatene er sprikende.

Musterd og Andersson (2006^{xxxii}) påviser at nabolaget har en selvstendig effekt på arbeidsledigheten, mens Brännström (2004) finner at selve nabolaget har kun svak effekt eller ingen effekter på arbeidsmarkeds-tilknytningen.

De østlige delene av Oslos indre by er mer eller mindre preget av gentrifisering. Grünerløkka har vært gjennom en klassisk gentrifiseringsprosess over flere tiår, Tøyen, Grønland og Gamlebyen bærer også preg av gentrifisering, med økende boligpriser og tilbud som retter seg mot den velutdannede middelklassen. Utbyggingen i Bjørvika er et eksempel på en nybygd gentrifisering, som har endret demografien i Oslo indre øst.

Gentrifisering

Gentrifisering er en prosess hvor mennesker som tilhører middelklassen eller har høyere utdanning, flytter inn i en bydel dominert av arbeiderklassen eller andre mindre privilegerte grupper. Det kan for en periode føre til ønsket, mer variert befolkningssammensetning. Over tid endres imidlertid bydelens befolknings-sammensetning og boligprisene øker, mens den opprinnelige befolkningsgruppen presses ut eller får problemer med å etablere seg der. Gentrifisering fører også til fysiske og funksjonelle endringer, som at boliger oppgraderes, nye butikker, restauranter og kafeer kommer inn og det etableres nye arbeidsplasser.

2.4.8 Byutvikling

Kommunens siste befolkningsframskriving viser at Oslo kan ha opp mot 781 000 innbyggere i 2040^{xxxiv}. Et presset boligmarked gir høye boligpriser, men med store geografiske variasjoner.

Levekårsforskjeller fordeler seg ulikt mellom bydelene og konsentreres i visse lokalområder. Opphopningen skjer gjerne i de markedsmessig minst attraktive delene av byen.

Flere bydeler med levekårsutfordringer i de ytre østkantbydelene opplever at arealutviklingen i disse bydelene står i sterk kontrast til utviklingen i noen av våre nabokommuner hvor det skjer en stor bolig og næringsutvikling.

Kommuneplanens samfunnsdel angir retningen for byutviklingen frem mot 2040. Det slås fast at sosial bærekraft skal være premiss i boligbyggingen. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel gir de overordnede føringene for areal- og samfunnsutviklingen i Oslo.

Hvordan byen og nabolagene utvikler seg, påvirkes også av kommunale beslutninger når det gjelder lokalisering av næringsarealer, boliger og sosial og kulturell infrastruktur; som barnehager, skoler, kultur- og idrettsarenaer, bade- og svømmeanlegg og omsorgsinstitusjoner. Lokaliseringsbeslutninger har stor betydning for hvordan goder og byrder i de bygde omgivelsene fordeles mellom bydeler og nabolag.

2.5. Fritidsaktiviteter og tilgang til tilbud innen kultur og idrett

«Ung i Oslo 2021» viser at 51 prosent av ungdommene deltar på faste fritidsaktiviteter. Blant ungdom som ikke deltar på faste fritidsaktiviteter, svarer 23 prosent at de ønsker å være med. Andelen som har lyst til å være med, men som av ulike grunner ikke gjør det, er høyest blant ungdom med innvandrerbakgrunn, unge med lav sosioøkonomisk status og unge på østkanten.

Det aller vanligste er å være med på idrett. I tillegg er det en del som driver med sport eller trener på andre måter utenom idrettslagene. Litt flere gutter enn jenter driver med idrett. Det er store bydelsviser forskjeller når det gjelder deltakelse i fritidsaktiviteter. Mens 88% av barna i Nordre Aker er med på en eller flere faste fritidsaktiviteter, gjelder dette 50 % av barna i Bydel Stovner. Videre er det innen noen idrettsgrener, som f.eks. ungdoms fotballen, dokumentert at det er forskjeller i byen når det gjelder antall ansatte i klubbene og tilgang til utstyr.

Inntekt og utdanning har stor betydning for bruk av de fleste kulturtilbud. En stor andel av befolkningen deltar ikke i kulturlivet, verken som publikum eller utøvere.

Folkebiblioteket er det kulturtilbudet der inntekt og utdanning har minst betydning for bruk. Undersøkelser viser at de som bruker biblioteket representerer hele den sosioøkonomiske bredden i befolkningen.

Kulturskolen tilbyr opplæring av høy faglig og pedagogisk kvalitet til barn og unge på rundt 90 undervisningssteder i Oslo, de fleste i sambruk med skoler. Oslo har lavere dekningsgrad i kulturskolen enn alle andre fylker, og det er store variasjoner mellom bydelene. Spesielt i områder hvor det bor mange lavinntektsfamilier og familier med minoritetsbakgrunn er deltakelsen lav.

Blant de organiserte fritidsaktivitetene barn og unge i Oslo deltar i, er de fleste aktivitetene innen idretten. Det er fortsatt en del barn og unge som ikke tar del i idretten og mange faller fra på ungdomsskolen. Idretten har en tydelig sosial profil, med et høyere aktivitetsnivå i vest enn i øst, og rekrutterer langt flere ungdom fra høyere enn lavere sosiale lag.

De ulike barrierene for deltakelse i idretten for barn og unge er økonomiske barrierer, kostbart utstyr, tidlig spesialisering, transport til og fra aktiviteter, informasjon og kommunikasjon, psykisk helse og prestasjonspress, kultur, kjønn, funksjonsnedsettelse, LHBT-problematikk, mangel på anlegg, treningstid og arealer (Byrådssak 198/19 Barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge i Oslo).

2.6. Sosial ulikhet i helse og livskvalitet

Sosial ulikhet i helse og livskvalitet er identifisert som den største folkehelseutfordringen i Oslo.

Ulikhetene i helse mellom Oslos bydeler er betydelige, sammenliknet med andre norske byer. Bydelsvis forskjeller i helse og livskvalitet henger i stor grad sammen med sosioøkonomiske faktorer.

De sosiale forskjellene i helse og livskvalitet innad i Oslo er store. De gir seg utslag i forskjeller i dødelighet og forventet levealder, sykkelighet og ulike mål for livskvalitet. Data om forskjeller i levevaner og forbruk av helsetjenester supplerer bildet. Forskjellene sees mellom ulike sosioøkonomiske grupper og mellom bydeler og delbydeler i Oslo.

Siden 1990 har forventet levealder økt mer i Oslo enn i andre norske fylker, men fortsatt er det forskjeller mellom bydeler og ulike sosialøkonomiske grupper. Innad i Oslo er forskjellen i forventet levealder opp til 6,5 år mellom Bydel Sagene og Bydel Vestre Aker i 2017-2021^{xxv}.

Menn i Oslo med lengst utdanning har seks år høyere forventet levealder enn de med kortest utdanning i perioden 2006-2020; for samme grupper av kvinner er forskjellen 4,8 år^{xxvi}.

Forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole og de som i tillegg har videregående eller høyere utdanning, er større enn i landet som helhet. Forskjellen i forventet levealder mellom utdanningsgruppene er en indikator på sosiale helseforskjeller i kommunen.

Det er store forskjeller mellom bydelene i forekomst av de store folkesykdommene. Forskjellene gjenfinnes i alle aldersgrupper og både hos kvinner og menn. Sentrum vest, de vestlige bydelene og Bydel Nordstrand har gjennomgående lavest forekomst av sykdom og høyest forventet levealder. De østlige sentrumsbydelene har lavest forventet levealder. Groruddalsbydelene og de østlige sentrumsbydelene har høyest forekomst av de store folkesykdommene, med noen forskjeller fra sykdom til sykdom.

Det er sosiale forskjeller i livskvalitet mellom sosiale grupper. Oslo kommune har ikke data om innbyggernes livskvalitet, men det er grunn til å tro at funn i SSBs nasjonale undersøkelse vil gjelde for Oslo.

De som skårer lavest på alle 12 indikatorer for livskvalitet er personer med nedsatt funksjonsevne, de med symptomer på psykiske plager, skeive, arbeidsledige og uføre, mennesker med lav utdanning og personer med lav inntekt^{xxvii}.

Det er bydelsvis forskjeller i hvordan de unge opplever egen helsesituasjon, psykiske plager og opplevelsen av å takle stress. Unge i de vestlige bydelene og Nordstrand er mest fornøyd med helsen, mens unge i sentrum-øst og de østlige bydelene er minst fornøyd og har størst problemer med å håndtere stress^{xxviii}.

Sosial ulikhet i helse

Med sosial ulikhet i helse menes at sosiale faktorer, som utdanning, yrke og inntekt, påvirker levekår og levestett som igjen påvirker helsa.

Undersøkelser på nasjonalt nivå viser at minoriteter som skeive, flerkulturelle og personer med funksjonsnedsettelse er mer utsatt for dårlig fysisk og psykisk helse enn befolkningen for øvrig. Det er grunn til å anta at dette også kan gjelde de samme gruppene av innbyggerne i Oslo.

Den nasjonale levekårsundersøkelsen fra 2021 viser de fleste skeive lever gode liv, og at deres situasjon har forbedret seg over tid. Undersøkelsen viser samtidig at skeive har levekårsutfordringer og er mer utsatt for psykiske plager og lidelser, vold, selvmordsforsøk, selvmordstanker og seksuell uhelse sammenlignet den øvrige befolkningen. Andelen lesbiske, homofile og bifile med dårlig psykisk helse er betydelig større enn blant heterofile. Skeive har gjennomgående lavere livskvalitet enn befolkningssnittet.

Bifile kvinner og transpersoner har vesentlig mer psykiske helseplager enn andre.

Innvandrerbefolkningen er mer utsatt for ulike levekårsbelastninger. Blant de fleste innvandrergupper er andelen med god eller svært god selvrapportert helse noe lavere enn i befolkningen for øvrig, men det er store forskjeller mellom personer fra ulike land.

Personer med funksjonsnedsettelse oppgir i langt større grad at de har betydelige psykiske problemer, dårligere helse eller større helsemessige utfordringer enn gjennomsnittet av befolkningen. Personer med funksjonsnedsettelse er også en gruppe som opplever økt grad av ensomhet og utenforskap samt ulike muligheter for samfunnsdeltakelse.

2.7. Klima, miljø og sosiale utfordringer

Med klimaendringene forventer vi at Oslo blir varmere og våtere. Det øker sannsynligheten for og intensiteten av ulike naturhendelser, som styrtregn og overvann, flom og skred, havnivåstigning og stormflo, hetebølger og tørke. For den enkelte av oss kan det være at stedet du bor eller oppholder deg blir utsatt for skred eller flom. Sårbarheten vår avgjøres av om vi har ressurser til å forebygge og håndtere naturhendelser.

Internasjonale analyser tyder på at klima- og miljøendringer påvirker samfunn, områder og befolkningsgrupper ulikt. Det antas at allerede sårbare grupper, slik som de med lavest sosioøkonomisk bakgrunn og/eller med underliggende sykdom, vil bli hardest rammet. Kommunen har ikke god nok kunnskap om hvem som er mest sårbare for klimaendringer i Oslo, men Klimaetaten kartlegger nå sårbare grupper i forbindelse med oppdateringen av Oslos klima-sårbarhetsanalyse.

Tiltak for å kutte utslipp vil også påvirke innbyggerne forskjellig. Det kan være at man ikke har mulighet til å delta i klimaomstillingen på grunn av dårlig økonomi eller lite ressurser, eller at klimatiltak gir uheldige fordelingskonsekvenser for noen grupper.

For eksempel, vil innbyggere med dårligere økonomi ha færre muligheter til å investere i klimatiltak eller tilpasse seg nye eller stigende avgifter og gebyrer.

Gjennom kommunens Klima- og energifond kan privatpersoner og private bedrifter søke om tilskudd til klima- og energiltak. Alle tiltakene som søkere kan få tilskudd til, innebærer også en investering fra søkers side. Det antas at det er de mest ressurssterke som gjør seg kjent med og benytter seg av tilskuddsordninger knyttet til klima og miljøtiltak.

For å øke kunnskapen om konsekvenser av klimaendringer og om tiltak, deltar Norge i Europakommisjonens samfunnsoppdrag om klimatilpassing (Meld. St. 15 2022–2023 Folkehelsemeldinga^{xxxix}).

I tillegg til klimasårbarhet ser kommunen også på hvordan miljørisikofaktorer, spesielt luftkvalitet og støy, gjør seg gjeldende i geografiske områder og påvirker helse og folkehelse.

Luftkvaliteten i Oslo

Luftkvaliteten i Oslo måles i dag ved 16 målestasjoner plassert rundt i byen. Disse områdene er mest utsatt for luftforurensning i Oslo:

- Områder langs hovedveiene; ringveiene, europaveiene og riksveiene
- Groruddalen, det vil si spesielt dalbunnen mellom Rv4 (Trondheimsveien) og E6
- Oslo sentrum (innenfor ring 3)
- Områder rundt tunnelmunnninger/tunnelåpninger

Luftkvaliteten i Oslo blir hovedsakelig påvirket av veitrafikk, men vedfyring påvirker også luftkvaliteten på kalde dager (innenfor ring 3). Luftforurensning er forbundet med økt sykkelighet og dødelighet knyttet til hjerte-kar og luftveissykdommer.

Folkehelseprofilen for Oslo kommune^{xl} viser at luftkvaliteten er dårligere i Oslo enn gjennomsnittet i Norge.

Det er ikke gjennomført vurderinger av luftkvalitet og sosiale forskjeller på bydelsnivå, men det er grunn til å tro at det er en sammenheng mellom boligpriser og nærhet til trafikkerte veier, mellom sosial ulikhet og sykdommer knyttet til luftforurensning.

Miljøriskofaktorer, inkludert støy, ser ut til å være ulikt fordelt mellom sosioøkonomiske grupper i Oslo, både på individ- og område-nivå.

Støy og luftforurensning kommer gjerne på toppen av sosial skjevfordeling av andre helserisikofaktorer.

Støyplager, dårlig luftkvalitet og andre miljøbelastninger kan også bidra til å forsterke de sosiale ulikhetene i helse og livskvalitet vi ser i dag.

3

Strategi for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo innen 2030

Oslo er en sammensatt by med en mangfoldig befolkning og mange gode kvaliteter. Kunnskapsgrunnlaget i kapittel 2 viser imidlertid at det er store sosiale forskjeller i byen vår.

Oslo har langt større forskjeller enn både resten av landet, og de andre storbyene. Forskjellene er også store innad i byen. Ulikheten gjør seg gjeldene på flere områder som blant annet inntekt, formue, tilknytting til arbeidslivet og tilgang til bolig samt helse og livskvalitet.

Det er også bydelsvise forskjeller i deltakelse i barnehage, skolefritidsordningen, i skolerresultater og gjennomføringsgraden på videregående opplæring. Bydelene på vestkanten har en større andel av godene: høye inntekter, høye formuer, gode skolerresultater, større boliger, mens bydelene på østkanten har en større andel av byrdene: lave inntekter, mindre boliger, dårligere skolerresultater, mindre inntekt og formue, samt større avhengighet av offentlige overføringer. Det er store sosiale forskjeller innad i delbydeler innenfor samme bydel. I tillegg til de geografiske forskjellene er det forskjeller mellom ulike grupper av befolkningen.

By- og levekårsutvalget slår fast i NOU 2020:16 at Oslo skiller seg ut blant storbyene i Norge ved at det er mange områder med høye andeler barn i lavinntektsfamilier og at dette sammenfaller med andre faktorer som høy andel innvandrersfamilier, lav sysselsetting og lav utdanning^{xli}.

Andelen barn som vokser opp i fattige familier er høy i enkelte områder av Oslo, de bor trangt og mange leier boligen sin. Dette bidrar ofte til ustabile boforhold. Utredningen påpeker også at det er tendenser til bo- og skolesegregering i Oslo.

Økende forskjeller i befolkningen (som i stor grad følger geografiske skillelinjer) kan skape sosiale spenninger og utfordre den høye tilliten samfunnet preges av i dag.

Redusert tillit, eller fravær av tillit, til samfunnsinstitusjoner, kan svekke deres legitimitet, og gjøre det mer sannsynlig at individer begynner å undergrave disse institusjonenes autoritet.

Byrådet har siden 2015 tatt tak i utfordringene med sosiale forskjeller, gjennom mange målrettede strategier og tiltak. En oversikt av strategier og tiltak er kort oppsummert i vedlegg.

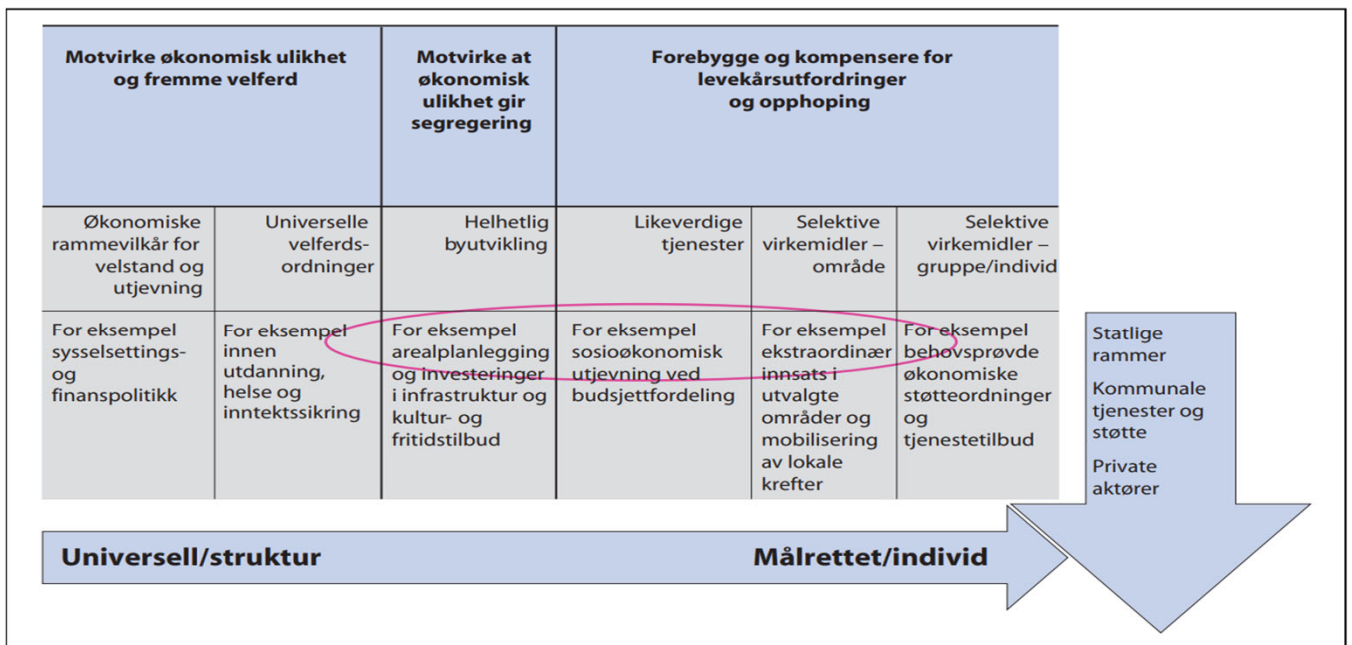
Byrådet er opptatt av å redusere de sosiale forskjellene, mellom individer og befolkningsgrupper, og mellom bydeler og delbydeler, og er bekymret for at segregeringen og de sosiale ulikhetene har økt, blant annet som følge av konsekvensene av pandemien.

Koronakommisjonen slår fast at pandemien har forsterket de sosiale og økonomiske ulikhetene i befolkningen^{xlii}. I tillegg fører Russlands angrepskrig i Ukraina til stor usikkerhet i økonomien. Omslag i økonomien kan bidra til å forsterke de sosiale forskjellene.

Strategiene og virkemidlene som kan bidra til å redusere sosiale forskjeller kan sorteres på mange forskjellige måter. I NOU 2020:16 presenterer levekårsutvalget noen sentrale forslag og anbefalinger innenfor rammer av virkemidler og politikkområder. Utvalget skiller mellom tiltak som kan motvirke økonomisk ulikhet og fremme velferd, tiltak

som kan motvirke at økonomisk ulikhet gir segregering, og tiltak som kan forebygge og kompensere for levekårsutfordringer og opphoping (se figur 25). Innenfor disse kategoriene er det økonomiske rammevilkår, universelle velferdsordninger og helhetlig byutvikling som utgir overbygningen av virkemidler.

Figur 25. Levekårsutvalgets sentrale forslag og anbefalinger, plassert innenfor rammen av relevante universelle og målrettede virkemidler og politikkområder.

Kilde: NOU 2020:16 Levekår i byer

Økonomisk og sosial ulikhet kan altså følge av en rekke strukturelle forhold i samfunnet, som inntektsulikhet, formuesfordeling, eierforhold i boligmarkedet, migrasjon og arbeidsledighet. En konsekvens av dette er at konkrete tiltak som kan motvirke økonomisk ulikhet vil være spredt over et spekter av

fag- og samfunnsområder. Utvalget nevner sysselsettings- og finanspolitikk, utdanning, helse og inntektssikring, i tillegg til arealplanlegging og investeringer i kultur- og fritidstilbud som eksempler på politikkområder som påvirker økonomisk ulikhet.

Den overordnede økonomiske politikken og den generelle velferdspolitikken fremmer velferd og utjevner forskjeller. Fordelingspolitikken og inntektssikringsordninger er sentrale virkemidler for å dempe de økonomiske ulikhetene.

Mange av de helt sentrale virkemidlene ligger under statens ansvarsområder, ikke kommunens.

Byrådet ønsker med denne saken først og fremst å forsterke innsatsen på de områdene som ligger innenfor kommunens virkemidler.

Større byutviklingsgrep og den overordnede boligpolitikken ligger utenfor rammen av denne strategien. Ved utforming av den kommende arealdelen av Kommuneplanen vil allikevel sosial utjevning være et viktig utgangspunkt som vil bli drøftet nærmere (i den sammenheng).

Byrådet vektlegger tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO for å få flere gjennom skoleløpet. Dette er innsatser som vil kunne forebygge fremtidige sosiale forskjeller. Forebyggende innsats knyttet til blant annet barnevernet og helsestasjon- og skolehelsetjenesten vurderes også som viktige i denne sammenhengen.

Nåværende områdesatsingsprogrammer (2017–2026) tester ut løsninger for blant annet mer likeverdige tjenester innen oppvekst og utdanning og sysselsetting, tilpasset målgruppens behov i utsatte områder, og styrker sosiale og fysiske nærmiljøkvaliteter i avgrensede lokalsamfunn.

Områdesatsingene vil bli videreført og videreutviklet som et av flere virkemidler i kommunens verktøykasse for å bidra til like muligheter og sosial utjevning.

I tillegg til de til de universelle forebyggende innsatsene, er det også behov for kompenserende innsatser for unge og voksne som allerede er utsatt for levekårsforskjeller. Disse innsatsene foregår i hovedsak gjennom den løpende tjenesteytingen i kommunen, eksempelvis gjennom NAV-kontorenes og arbeidsmarkedsbedriftenes oppfølging av mennesker med sammensatte utfordringer.

Områdesatsingene bidrar også gjennom ekstraordinære programmer til å kompensere for visse utslag av sosialulikhet i utsatte områder.

Utjevning av sosiale forskjeller er en tidskrevende prosess. Det legges derfor opp til at strategien skal ha en varighet fra 2023 til 2030.

Hovedmålet for strategien er reduserte sosiale forskjeller i Oslo innen 2030.

Innsatsområdene og målene for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo er:

Innsatsområde	Hovedmål og delmål
1. Arbeid og sysselsetting	I Oslo skal alle som kan og ønsker det få mulighet for å arbeide. 1.1 Øke sysselsettingsandelen betydelig i bydeler og delbydeler der den er særlig lav. 1.2 Øke sysselsettingsandelen betydelig blant grupper av befolkningen hvor den er særlig lav. 1.3 Bidra til et seriøst arbeidsliv.
2. Oppvekst og utdanning	I Oslo skal alle barn og unge ha en trygg og inkluderende oppvekst med like muligheter og møte like god kvalitet i tjenestene uavhengig av foreldrenes inntekt, utdanningsnivå eller bosted. 2.1 Øke deltakelsen i barnehager der den er særlig lav og styrke språkarbeidet i barnehager. 2.2 Øke deltakelsen i aktivitetsskolen der den er særlig lav. 2.3 Forbedre læringsutbyttet på grunnskoler i skoler og grupper der den er lav. 2.4 Øke fullføringsgraden på videregående opplæring der den er lav.
3. Bolig og boforhold	Alle i Oslo skal ha et godt sted å bo i gode bomiljø. 3.1 Bidra til at flere har mulighet til å kjøpe egen bolig. 3.2 Bidra til betydelig økt stabilitet og forutsigbarhet i leiemarkedet der eierandelen er lav. 3.3 Etablere betydelig flere kommunale boliger til vanskeligstilte grupper med større geografisk spredning. 3.4 Forbedre bo- og oppvekstmiljø i levekårsutsatte områder.
4. Byutvikling og nabolag	Bolig- og byutvikling skal bidra til sosial bærekraft og utvikling i alle deler av byen. 4.1 Byutvikling skal legge til rette for en variert boligsammensetning og sikre sosialbærekraft. 4.2 Det skal sikres attraktive, gode og trygge nabolag i hele byen. 4.3 Områdesatsingen skal videreutvikles for å bidra til like muligheter og sosial utjevning.
5. Kultur, idrett og frivillighet	Alle skal ha tilgang til et bredt tilbud innen kultur, idrett og frivillighet i Oslo. 5.1 Oslo skal være en attraktiv kunst- og kulturby som er tilgjengelig for alle som bor her, uavhengig av deres inntekt og bosted. 5.2 Alle barn og unge skal ha reell mulighet til å delta i idrettslige aktiviteter, på egne premisser i nærheten av der de bor. 5.3 Flere barn og unge skal sikres tilgang til kommunale idrettsanlegg. 5.4 Barn og unge skal tilbys gode kulturopplevelser og inspireres til egen kulturaktivitet, uavhengig av inntekt og bosted. 5.5 Det skal bli enklere å drive frivillig aktivitet og organisasjonsvirksomhet i Oslo, særlig i levekårsutsatte områder av byen.
6. Helse og livskvalitet	6.1 Reduserte forskjeller i sosial ulikhet i helse og livskvalitet mellom innbyggerne. 6.2 En mer likeverdig fordeling av forhold som påvirker helse og livskvalitet i befolkningen og i ulike deler av byen.
7. Klima- og miljø	Det skal arbeides med utjevning av sosiale forskjeller og redusert sårbarhet knyttet til klima- og miljøendringer. 7.1 Utejevne sosiale forskjeller og redusere sårbarhet knyttet til klima- og miljøendringer. 7.2 Bedre kunnskapen om gruppers sårbarhet for klimaendringer. 7.3 Bedre forståelsen av hvordan ulike klima- og miljøtiltak treffer ulike grupper. 7.4 Økt sirkulær økonomi og flere grønne jobber, særlig i levekårsutsatte områder.
8. Kunnskapsutvikling	Det skal tilrettelegge for kunnskapsutvikling og bedre utnyttelse av eksisterende kunnskap 8.1 Skaffe bedre kunnskap om sosiale forskjeller fordelt på geografi og grupper. 8.2 Bedre utnyttelsen av eksisterende kunnskap. 8.3 Vurdere kommunens fordelingssystem på bydelene.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Strategien i denne saken støtter opp om FNs bærekraftsmål nr. 1 «Utryddelse av fattigdom», mål nr. 3 «God helse og livskvalitet», mål nr. 4 «God utdanning», mål nr. 8 «Anstendig arbeid og god økonomisk vekst», og mål nr. 10 «Mindre ulikhet», mål nr. 11 «Bærekraftige byer og samfunn» og mål nr. 13 «Stoppe klimaendringene».

Strategien støtter også opp om FNs konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Det gjelder særlig artikkel 5 «Likhet og ikke diskriminering», Artikkel 19 «Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet», artikkel 24 «Utdanning», artikkel 25 «Helse», artikkel 27 «Arbeid og sysselsetting», og artikkel 28 «Tilfredsstillende levestandard og sosial beskyttelse».

Mange av innsatsene som foreslås i denne strategien vil kunne bidra til å utjevne sosiale forskjeller knyttet til helse og livskvalitet, uten at dette presiseres i beskrivelsen av de ulike innsatsområdene.

Strategien i denne saken skal sees i sammenheng med Folkehelsestrategien.

I denne strategien om sosialutjevning i Oslo foreslås det ikke konkrete tiltak, men det gis en oversikt over aktuelle innsatser innenfor de ulike innsatsområdene. I oppfølgingen av strategien skal det imidlertid utarbeides en handlingsplan med konkrete forslag til tiltak innenfor de ulike innsatsområdene.

3.1. Mål og innsatser for å få flere i arbeid

Hovedmål 1: I Oslo skal alle som kan og ønsker det få mulighet for å arbeide.

Arbeid er grunnlaget for velferd, både for individ og samfunn. Deltakelse i arbeidslivet gir enkeltmennesker et selvstendig økonomisk livsgrunnlag og muligheter til selvrealisering og sosial inkludering. Arbeid gir bedre læring av språk og felles kultur og er derfor viktig for god integrering av personer som har innvandret til Norge. Bred deltakelse i arbeidslivet skal bidra til å motvirke økonomiske og sosiale forskjeller.

Det er fortsatt for mange som står helt eller delvis utenfor arbeid eller utdanning. Sysselsettingsandelen i enkelte bydeler og delbydeler er svært lav.

Enkelte grupper av befolkningen har lavere deltakelse i arbeidslivet enn majoriteten av befolkningen.

Dette gjelder særlig personer med svake kvalifikasjoner, personer med helseproblemer og funksjonsnedsettelse, en del unge og noen innvandrergrepper samt LHBT+-personer. Samtidig har vi en situasjon hvor mange arbeidsgivere har utfordringer med å skaffe kvalifisert arbeidskraft.

Høy sysselsetting bidrar til større samlet verdiskaping, jevnere fordeling av samfunnets samlede inntekter og lav fattigdom.

Byrådet ønsker å bruke den positive utviklingen i arbeidsmarkedet til å få flere av de som står utenfor arbeidslivet, over i jobb eller utdanning.

Oslo kommune skal fortsette å bekjempe arbeidslivskriminalitet og svart arbeid.

Delmål knyttet til innsatsområde arbeid og sysselsetting:

- 1.1 Øke sysselsettingsandelen betydelig i bydeler og delbydeler der den er særlig lav.
- 1.2 Øke sysselsettingsandelen betydelig blant grupper av befolkningen hvor den er særlig lav.
- 1.2 Bidra til et seriøst og anstendig arbeidsliv.

Innsatser for å nå målene:

Gjennom partnerskapet med staten skal Oslo kommune og NAV Oslo videreutvikle sitt samarbeid for å hjelpe de som vil og kan arbeide. Oslos 15 NAV-kontor er motoren i dette arbeidet. Oslo kommune eier i tillegg seks arbeidsmarkedsbedrifter med kompetanse som skal utnyttes enda bedre.

En spesielt viktig prioritert vil være å hjelpe unge under 30 år og personer med nedsatt funksjonsevne. NAV-kontorene skal jobbe mer oppsøkende for spesielt å nå ungdom og unge voksne uten jobb og utdanning for å få flere inn i kompetanseheving og arbeid.

Gjennom oppsøkende virksomhet og øremerkede satsinger skal kommunen fange opp de som hverken er registrert som arbeidsledig hos NAV, som ikke har en trygdeytelse og som heller ikke er i utdanning eller arbeid.

Byrådets innsats for å styrke sysselsettingsandeler i bydeler der den er særlig lav vil videreføres og styrkes, særlig i delbydeler med lav sysselsettingsandel. Innsatsen med sommerjobber vil videreføres og vurderes styrket.

Det er lavere sysselsetting blant innvandrere enn i befolkningen ellers, særlig blant kvinner med innvandrerbakgrunn. Økt utdanning, kvalifisering og oppbygging av kompetanse som er etterspurt i det norske arbeidsmarkedet, er forutsetninger for vellykket integrering. For å øke arbeidsdeltakelsen blant innvandrere på kort og lang sikt vil språkopplæringen, og arbeidsrettede tiltak for voksne innvandrere styrkes.

For å få flere inn i arbeidslivet slik at de kan leve av egen inntekt må det skapes arbeidsmuligheter for personer med særskilte utfordringer som ønsker å arbeide. Dette handler både om å skape et mer inkluderende arbeidsliv og å redusere barrierene som den enkelte kan møte i arbeidsmarkedet. Det krever også bedre tilrettelegging og koordinering av offentlige tjenester rettet mot personer som står utenfor arbeidsmarkedet. Byrådet startet i 2022 Program for inkluderende rekruttering, som skal være med på å sikre at Oslo kommune som arbeidsgiver skaper muligheter for arbeid til flere innenfor de gruppene som i dag sliter med å finne seg en trygg jobb. Programmet omfatter rekrutteringsordningen for mennesker med funksjonsnedsettelse, tilrettelagt arbeid, utvikling av hurtigspormodeller og kompetansejobber.

Disse innsatsene vil vurderes forsterket. Det vil bli vurdert innsatser for å gjøre det mer lønnsomt å ansette arbeidstakere med helseproblemer og/eller svak kompetanse, slik at flere får arbeid.

Oslo kommune har eierskap i til sammen seks arbeids- og inkluderingsbedrifter i Oslo. Disse bedriftene forvalter ca. 580 plasser innenfor tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT) og ca. 540 plasser innenfor tiltaket Varig tilrettelagt arbeid (VTA), i tillegg til ca. 400 ordinært ansatte. Bedriftenes kjernekompetanse er å tilby karriererådgivning og/eller meningsfylt arbeid til mennesker som er midlertidig ute av arbeidsmarkedet eller har en varig utviklingshemming. Deltagerne i begge grupper formidles i økende grad til ordinært arbeidsliv. Med utgangspunkt i bedriftenes kjernekompetanse ligger det muligheter i tilførsel av nye arbeidsoppgaver, for eksempel innenfor kvalifiseringsprogrammet for innvandrere.

Personer uten videregående opplæring har større sannsynlighet for å være utenfor arbeidslivet. Derfor er det en målsetting å arbeide for at flest mulig skal få kompetanse på videregående nivå.

Enkelte grupper kan være særlig utsatt for ekskludering og diskriminering i arbeidslivet. Det kan begrense deres muligheter til økonomisk og sosial utvikling, og har dermed kostnader både for de som rammes og for samfunnet. Diskriminering og ekskludering på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering eller kjønnsidentitet er ulovlig. Det skal jobbes med forebygging og bekjempelse av diskriminering, og for å fremme likestilling og like muligheter for alle til å delta i arbeid og samfunnet.

Oslo har innenfor flere bransjer store utfordringer med å rekruttere nok arbeidskraft med rett kompetanse. Som fylkeskommune har Oslo et ansvar for å kartlegge regionens kompetansebehov og bidra til løsninger for å dekke kompetansebehovet. Det vil vurderes i samarbeid med næringslivet tiltak for å styrke bedriftenes tilgang på kompetanse og for å øke sysselsettingen.

Virkemidler for å øke sysselsettingen skal ses i en bredere sammenheng hvor alle skal jobbe mot samme målene som i denne strategien. Dette gjelder virkemidlene til det enkelte NAV- kontor, både de statlige og kommunale, områdesatsingen, de øremerkede kommunale ordningene, bruken av arbeidsmarkedsbedriftene som Oslo kommune eier eller er deleier av, og Voksenopplæringen. For å få flere vanskeligstilte ut i arbeid, er det satt i gang tiltak for å øke bruken av reservekontrakter og inkluderende kontrakter ved offentlige anskaffelser. Dette arbeidet skal videreføres, og vurderes forsterket.

Et organisert arbeidsliv med høy organisasjonsgrad og et godt og tillitsfullt samarbeid mellom partene sentralt og lokalt er en nøkkel til utvikling og innovasjon i arbeidslivet. Organiserte arbeidstakere og arbeidsgivere er en bærebjelke i den norske samfunnsmodellen. Høy organisasjonsgrad og godt partssamarbeid er effektive virkemidler for å oppnå forpliktende samarbeid om nødvendig omstilling og endring. Dette er også sentralt for å motarbeide sosial dumping og tiltak for å unngå utvikling av sosiale forskjeller.

Oslo kommune vil i tett samarbeid med partene i arbeidslivet jobbe for et seriøst arbeidsliv.

Gjennom Oslomodellen bruker kommunen makten som en stor innkjøper og byggherre til å pålegge alle kommunens virksomheter å bruke vedtatte standardkontrakter. Disse skal sikre anstendige arbeidsforhold og rettferdig konkurranse mellom seriøse leverandører som tar samfunnsansvar på alvor. Kommunen skal fortsette å bruke sin innkjøpsmakt til å snu den negative utviklingen med utbredt arbeidslivskriminalitet og sosial dumping.

3.2. Mål og innsatser knyttet til oppvekst og utdanning

Hovedmål 2: I Oslo skal alle barn og unge ha en trygg og inkluderende oppvekst med like muligheter og møte like god kvalitet i tjenestene uavhengig av foreldrenes inntekt, utdanningsnivå eller bosted.

Utdanning tilpasset samfunnets behov er avgjørende for å gi barn og ungdom gode muligheter i livet. I barnehage og skole legges et grunnlag som den enkelte kan bygge videre på gjennom læring resten av livet. God utdanning gir selvstendighet og mulighet for å forsørge seg selv gjennom arbeid, og er et viktig verktøy for sosial mobilitet.

I dag er det geografiske og sosiale forskjeller i deltakelsen i aktivitetsskolen og barnehagen.

Forskjellene i grunnskolepoeng varierer med foreldrenes inntekts- og utdanningsnivå, men også med skolens geografiske plassering.

Satsing på grunnleggende ferdigheter tidlig i skoleløpet er avgjørende for å utjevne forskjeller.

Fullføringsgraden på videregående opplæring har økt og er høyere i Oslo enn landsgjennomsnittet. Det er imidlertid tydelige forskjeller på fullføringsgraden på de ulike videregående skolene.

Delmål knyttet til innsatsområde oppvekst og utdanning:

- 2.1 Øke deltakelsen i barnehager der den er særlig lav og styrke språkarbeidet i barnehager.
- 2.2 Øke deltakelsen i aktivitetsskolen der den er særlig lav.
- 2.3 Forbedre læringsutbyttet på grunnskoler i skoler og grupper der den er lav.
- 2.4 Øke fullføringsgraden på videregående opplæring der den er lav.

Innsatser for å nå målene:

For å få ned forskjellene i Oslo, vil det være nødvendig å videreføre og styrke eksisterende politikk og tiltak som fungerer på oppvekst- og utdanningsområdet, i tillegg til å innføre nye metoder og ordninger.

Kommunen skal gi lett tilgjengelig hjelp og støtte til familiene, med vekt på svangerskapsperioden og de tidlige leveårene. Forebygging og helsefremmende arbeid skal prioriteres.

Barn og unge skal være en særlig samarbeidspartner for å finne gode

strategier for tidlig innsats gjennom hele oppveksten og utdanningsløpet.

En individuelt tilpasset og tilgjengelig svangerskaps- og barselomsorg er et av kommunens viktigste folkehelseiltak. God barselomsorg kan bidra til å oppdage skjulte sykdommer hos barnet, fødselsrelaterte utfordringer hos kvinnen, forverret psykisk helsestand eller faktorer som kan påvirke gjennomføring av utdanning, tilknytning til arbeidslivet og omsorgsevne.

Bystyret vedtok den 19. oktober 2022 “Kvalitetsreform for Oslos barnevern”. Det skal skapes likere tjenester og økt kvalitet uavhengig av hvor barn bor. Felles retningslinjer, likere prosesser og lik tilgang til tiltak på tvers av bydelene er et viktig grep i denne sammenhengen.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten jobber forebyggende og helsefremmende. Det er skolehelsetjeneste ved alle skoler, og Oslo kommune har vedtatt en minstenorm for bemanning av helsesykepleiere i tjenesten. Normen er fullfinansiert og skal oppfylles på alle trinn, og antall årsverk helsesykepleiere har økt med over 90 % under dette byrådet. Byrådet er i prosess med å vurdere bemanningsnormen og hvorvidt normen er i tråd med elevenes behov, ønsker og nasjonal faglig retningslinje.

Byrådet vil legge til rette for å øke barnehagedeltakelsen der behovet er størst, blant annet med å videreføre ordningen med utvidet gratis kjernetid i barnehage for 4- og 5-åringer i utvalgte bydeler og fortsette satsingen på åpen barnehage og andre lavterskeltilbud i bydeler med lav barnehagedeltakelse. Byrådet vil også øke barnehagekapasiteten i områder med lavere barnehagedekning, der det kan legges tilrettelegge for økt deltakelse. Byrådet vil fullføre utrulling av gratis deltids plass i AKS, og fra høsten 2023 vil alle barn på 1.-4. trinn ha tilbud om dette.

Gjennom en rekke satsinger har byrådet styrket barnehager og skoler i levekårsutsatte områder som trenger det mest. Høsten 2021 igangsatte Oslo kommune et toårig forsøk med midler til økt grunnbemanning i utvalgte kommunale barnehager i levekårsutsatte områder.

Formålet er å styrke det allmennpedagogiske tilbudet til alle barn, og samtidig øke ansattes mulighet til å være tett på og følge opp det enkelte barn og deres foreldre. I 2022 kom en ny nasjonal tilskuddsordning for å øke andelen barnehagelærere i barnehager i levekårsutsatte områder. Oslo har fått en stor del av dette tilskuddet, som gjelder både kommunale og private barnehager. Det gis også tilbud om gratis kjernetid i barnehager for 4-5 åringer i familier med lav inntekt, i levekårsutsatte områder. Denne satsingen vil bli videreført.

Byrådet vil styrke språkarbeid i barnehagen for å sikre gode inkluderende leke- og språkmiljøer, særlig i levekårsutsatte områder.

Byrådet er opptatt av å rekruttere og beholde gode lærere og vil derfor legge frem en strategi for å rekruttere og beholde lærere. Byrådet vil videre styrke innsatsen på grunnskoler for å forbedre læringsutbyttet for elever med svake skoleprestasjoner.

Det er høy grad av segregering i Oslos videregående skoler. Elever med høye grunnskolepoeng søker seg til noen få skoler. Flere skoler ender opp med veldig få primærskolere og elever med lave grunnskolepoeng. Det er store forskjeller i poenggrensene for inntak til de ulike skolene på grunn av dagens karakterbaserte inntaksordning. Det er behov for en ny inntaksmodell for å få en jevnere fordeling av elever mellom de videregående skolene. Ny modell må også ses i sammenheng med plassering av utdanningsprogram og programfag på de ulike skolene. I denne sammenhengen er det viktig å se på plassering av nye videregående skoler og rehabilitering av eksisterende skoler i levekårsutsatte områder eller skoler som i dag har svak tilslutning er viktig å se på i denne sammenhengen. Byrådet vil fremme forslag om ny inntaksmodell som ikke tar hensyn til kun grunnskolepoeng.

Byrådets strategi for økt gjennomføring av videregående opplæring fra 2019 (sak 217/19) har fire innsatsområder. De består av å videreutvikle og utvide tilbudene med alternative og tilrettelagte opplæringsarenaer og læringsformer og ta tak i årsakene til fravær, samt legge bedre til rette for at elevene, skolen og hjelpeapparatet skal arbeide traumeinformert. Det er også en innsats knyttet til å bedre opplæringstilbudet og støtten til elever med kort botid i Norge, og styrke språk-opplæringen for flerspråklige elever. Disse innsatsene vil bli videreført og styrket.

Gjennom levekårs-satsing «Styrket levekårs-innsats» som er rettet inn mot skoler i områder med levekårsutfordringer, skal skolene nå styrkes økonomisk med både kommunale og statlige midler og støttes i utviklingsarbeid. Innsatsen vil bli videreført og skal styrke samarbeidet mellom ulike tjenester og aktører som er avgjørende for å skape en positiv utvikling, både faglig og sosialt, for elevene.

I 2020 la byrådet om ressursfordelingsmodellen for videregående skole. Tidligere modell førte til at de mest søkte skolene også kom bedre ut økonomisk. Ny ressursfordelingsmodell med en reduksjon i stykkprisfinansieringen, og innføring av gruppefinansiering, har gitt skolene med flest elever med krevende utgangspunkt og lav søking et bedre samsvar mellom kostnader og inntekter. Byrådet arbeider nå med justeringer i ressursfordelingsmodellen for grunnskolen. Alle grunnskoler i Oslo skal ha en tilfredsstillende grunnfinansiering samtidig som skolene med størst utfordringer, bl.a. knyttet til levekår, mobilitet eller stor andel elever med særskilt språk-opplæring, skal få tilført ekstra ressurser.

Skolehverdagen må tilrettelegges slik at den i større grad møter elevene på deres premisser, for eksempel ved bruk av alternative læringsarenaer og læringsmetoder. Dette er et perspektiv som står sentralt i byrådssak 239/16 «Yrkesveien – byrådets strategi for fag og yrkes-opplæringen i Oslo». I byrådssak 234/19 «Motivasjon for læring» har byrådet lagt frem strategier for å sikre at skolen oppleves som motiverende og relevant for elevenes læring. Disse strategiene vil videreføres og utvikles.

Det er viktig å styrke de kvalitetene ved tjenestene som bidrar til gode nærmiljøer og støtter barn og unges muligheter til positiv utvikling. Skoleresultater og elevenes muligheter for å sikre seg stabil tilknytning til arbeidslivet og et godt liv som voksen angår flere sektorer, herunder bydelenes tjenester som er del av laget rundt barnet og eleven. Nabolaget og frivilligheten har også stor betydning for positiv utvikling og forebygging av sosial ulikhet.

I arbeidet med å få flere elever til å fullføre og bestå utdanningsløpet må tiltak i skolen ses i sammenheng med bydelenes øvrige tjenester og tiltak. Byrådet vil styrke samarbeidet mellom bydeler og skoler.

Mat på skolen er et effektivt grep for bedre folkehelse og bedre læring. Byrådet innførte høsten 2022 tilbud om gratis skolemat til alle elever i videregående skole i Oslo. Høsten 2023 blir det også gratis skolemat i ungdomsskolene. Prøveordningen med gratis frukt i ungdomsskolen er også gjort om til en til en fast ordning.

Hensikten med gratis skolemat og gratis frukt er å sikre at ungdom får et godt, sunt måltid hver dag. Det bidrar til god læring for alle, bedre folkehelse og er et viktig tiltak mot økende sosiale forskjeller.

Alle grunnskoler tilbyr leksehjelp på egen skole. I Oslo er det i tillegg en tilskuddsordning der frivillige organisasjoner som tilbyr kvalifisert leksehjelp av høy kvalitet, kan søke kommunen om tilskudd.

Fire organisasjoner får tilskudd skoleåret 2022/2023, og disse har tilhold i henholdsvis Oslo sentrum, Groruddalen og Søndre Nordstrand. Leksehjelptilbudene er lagt etter skoletid og er gratis for elevene. Målet med leksehjelptilbudene er å bidra til å redusere sosiale forskjeller i utdanningsløpet.

3.3. Mål og innsatser knyttet til bolig- og boforhold

Hovedmål 3: Alle i Oslo skal ha et godt sted å bo i gode bomiljø.

Boligen er en ramme for et sosialt liv, bidrar til trygghet og selvstendighet, og gir tilhørighet til et nærmiljø og lokalsamfunn. Høye boligpriser har gjort det vanskelig for førstegangsetablerere, enpersonshusholdninger, eneforsørgere og lavinntektsgrupper å kjøpe en egnet bolig.

Økningen i leieprisene har også gjort det vanskeligere å komme inn på leiemarkedet.

Det er mindre grad av bostabilitet blant leietakere enn blant de som eier egen bolig. Barn og unge i lavinntektsfamilier har ofte dårligere boforhold enn andre, og opplever å måtte flytte oftere enn andre barn. Flere studier viser en sammenheng mellom boforhold og sosial ulikhet.

Delmål knyttet til innsatsområde bolig- og boforhold:

- 3.1 Bidra til at flere har mulighet til å kjøpe egen bolig
- 3.2 Bidra til betydelig økt stabilitet og forutsigbarhet i leiemarkedet der eierandelen er lav
- 3.3 Etablere betydelig flere kommunale boliger til vanskeligstilte grupper, med større geografisk spredning av boligene
- 3.4 Forbedre bo- og oppvekstmiljø i levekårsutsatte områder

Innsatser for å nå målene:

Flere skal sikres tilgang til boligmarkedet gjennom bruk av virkemidler som gir nye veier inn i boligmarkedet.

I budsjettet for 2023 er det satt av midler for å utrede og etablere løsninger med leie- til- eie i kommunale boliger. Byrådet utreder aktuelle kommunale boliger som kan egne seg for dette og har satt i gang pilotprosjekter i utvalgte bydeler.

Oslobolig AS er opprettet som en alternativ vei inn i boligmarkedet som skal hjelpe folk med inntekter, men uten egenkapital inn på boligmarkedet.

I henhold til byrådssak «Nye veier til egen bolig» prøves det ut ulike løsninger som skal gi en lettere vei inn i boligmarkedet gjennom innsats for leie-bolig, etablererbolig og leie-til- eie-bolig.

Gjennom det boligsosiale arbeidet skal virkemidlene forbedres for at flere vanskeligstilte skal kunne komme inn i boligmarkedet og beholde sin bolig. Byrådet vil vurdere å utvide målgruppen for startlån slik at flere kan eie egen bolig.

Det er behov for flere kommunale boliger i Oslo, og mer spredt i byen. Det er behov for flere kommunale boliger, både for barnefamilier og personer som trenger mer tilpassede boligløsninger. I årene fremover vil byrådet prioritere kjøp og etablering av boliger i bydeler og delbydeler med lavere andel kommunale boliger. I 2023 vil byrådet legge frem en rullert temaplan for det kommunale boligbehovet. Planen vil gi oppdaterte tall på antall og typer boliger det er behov for, og vil peke på byrådets strategier for å møte utfordringene.

Bydeler har erfart at mindre utleieraktører oftere bruker leiekontrakter med dårligere betingelser for leietaker, noe som kan føre til mindre stabilitet og forutsigbarhet for leietakere. Byrådet vil vurdere i større grad bruke tilvisningsavtaler for å sikre mer stabile og forutsigbare leietilbud i regi av private aktører. Byrådet vil også sørge for lengre leietid for barnefamilier i kommunale boliger.

Gode og trygge bo- og oppvekstmiljøer er avgjørende for at leietakere i kommunale boliger skal bo godt og trygt. Personer som bor i kommunale boliger skal oppleve bomiljøet sitt som trygt og godt, ha mulighet for deltakelse, og få den bistanden de trenger for å opprettholde et godt bomiljø. Det er utarbeidet en egen standard for bomiljøarbeid i Oslo.

Byrådet vil gjennom delprogram nærmiljø under områdesatsingene målrette innsatsen ytterligere, ved å prøve ut tiltak og arbeidsmetoder som kan bidra til bedre bomiljø og nabolag i de utsatte områdene.

Den statlige bostøtten når i dag kun mottakere uten inntekt eller veldig lave inntekter. For å kunne bo i Oslo er disse mottakerne avhengig av supplerende sosialhjelp eller å leve på veldig lav inntekt. Den statlige bostøtteordningen er med sine inntektsgrenser dårlig tilpasset prisnivået på boliger i Oslo. Byrådet vil arbeide opp mot statlige myndigheter for å få endret denne og andre uheldige utslag regelverket for statlig bostøtte gir.

Siden 2017 skrives det ut eiendomsskatt på alle eiendommer. Eiendomsskatt bidrar til å øke kommunens inntekter og muliggjør et bedre tjenestetilbud til byens befolkning. Eiendomsskatten har en omfordelende virkning fra boligeiere til utvikling av velferdstjenester til alle innbyggere i kommunen. Byrådet vil videreføre eiendomsskatten.

3.4. Mål og innsatser knyttet til byutvikling og nabolag

Hovedmål 4: Bolig og byutvikling skal bidra til sosial bærekraft og utvikling i alle deler av byen.

Oslo har store levekårsforskjeller innad i og på tvers av bydeler. Grad av segregering i nærområdene etter levekår og inntekt påvirkes blant annet av boligpolitikken og areal- og transportplanlegging.

Kommuneplanens samfunnsdel beskriver hvordan Oslo kommune vil utvikle byen fram mot 2040. Utvikling og fortetting skal skje i områder med god kollektivdekning og innenfra og ut.

Et av hovedmålene i kommuneplanen er at Oslo skal ha små levekårsforskjeller.

I kommuneplanen fremkommer det blant annet kommunen vil legge til rette for økt boligbygging og næringsutvikling, og bidra til å redusere sosial ulikhet og styrke folkehelsen.

Gode og trygge nabolag med sosiale møteplasser vil kunne dempe virkninger av sosiale forskjeller og til en viss grad kompensere for f.eks. trangboddhet, og bidra til like muligheter.

Delmål knyttet til by- og områdeutvikling og nabolag:

- 4.1 Byutvikling skal legge til rette for en variert boligsammensetning og sikre sosial bærekraft.
- 4.2 Det skal sikres attraktive, gode og trygge nabolag i hele byen.
- 4.3 Områdesatsingen skal videreutvikles for å bidra til like muligheter og sosial utjevning.

Innsatser for å nå målene:

Byrådet vil arbeide for å sikre en variert boligsammensetning og sikre sosial bærekraft, gode og varierte uteoppholdsareal i hele byen, blant annet for å legge til rette for en blandet befolkningsammensetning. Med sosial bærekraft i byutviklingssammenheng menes blant annet at utviklingen skal bidra til å fremme sosial og økonomisk likhet, også geografisk.

Oslos nabolag skal være stabile bomiljøer med plass til alle, uavhengig av livssituasjon. Kommunen kan påvirke fordelingen av goder og byrder innad i byen, gjennom offentlige investeringer i de bygde omgivelsene og sosial og kulturell infrastruktur.

Hvor disse investeringene plasseres kan bidra til å redusere sosial ulikhet i muligheter. Ivaretagelse av kvalitetsmål i arealplanleggingen, sammen med områdesatsinger og investeringer i sosial infrastruktur er viktige elementer for å oppnå gode boforhold i levekårsutsatte områder. Byrådet ønsker å utfordre statlige myndigheter på lovgrunnlaget både når det gjelder kommunenes reguleringsmuligheter og den nasjonale reguleringen av leiemarkedet.

Oslo består av en rekke nabolag med tydelig identitet og lokale kvaliteter. Å ivareta og styrke nabolagskvaliteter er viktig i en fremtidsrettet byutvikling. Nabolagene skal være trygge og attraktive å ferdes og oppholde seg i for alle.

Områdepolitikken (byrådssak 176/17) er både forebyggende og avbøtende, og skal bidra til at alle lokalområder i Oslo oppleves som gode og trygge steder å bo og vokse opp. Politikken skal sikre en systematisk oppfølging av utsatte lokalområder med særlig behov for helhetlig og samordnet innsats. Sentrale strategier er geografisk og tidsavgrenset innsats i form av områdesatsinger og lokale «områdeløft». Politikken skal også motvirke en fremtidig negativ utvikling i andre etablerte eller nye boligområder.

Områdesatsingene i Oslo (2017 – 2026) er Oslo kommunes og statens innsats i enkelte bydeler med store levekårsutfordringer. Det pågår tre områdesatsinger med separate budsjett; i Groruddalen (bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner), Oslo indre Øst (Bydel Gamle Oslo) og Oslo sør (Bydel Søndre Nordstrand). Innholdsmessig gjennomføres satsingene som tre tematiske delprogram; sysselsetting, oppvekst, og utdanning og nærmiljø. De to førstnevnte programmene skjer gjennom statlig og kommunale tjeneste-utvikling med utgangspunkt i lokale behov i bydelene. Nærmiljøprogrammet gjennomføres som områdeløft i avgrensede lokalområder i den enkelte bydel, i samarbeid med etater, lokale aktører og innbyggerne.

Et områdeløft-område er på størrelse med en delbydel. Områdene blir prioritert for ekstraordinær innsats ut fra levekårsstatistikk og bydelenes lokalkunnskap.

Målet er å forbedre både sosiale forhold og fysiske omgivelser, samt å styrke den kollektive kraften i lokalsamfunnene.

Beboersammensetning, og særlig bomiljøene i de kommunale gårdene, er en tematikk som flere av bydelene jobber mye med i områdeløftene. Ved å styrke nabolag og lokalsamfunn blir det også lagt til rette for frivillighet, aktivitet og deltakelse, noe som kan bidra til flere muligheter og økt livskvalitet for den enkelte.

Områdesatsingene kan ikke erstatte ordinære virkemidler og politikk, og betydningen av tiltak for levekår er indirekte og vanskelig å måle. Innsatsen kan imidlertid gi positivt utbytte for enkeltdeltakere, bidra til mer tilpassede tjenester for målgruppene og styrke nærmiljøkvaliteter, trivsel og opplevd livskvalitet. Områdemetodikken fungerer som et rammeverk for hvordan kommunen kan bygge gode nabolag i levekårsutsatte områder.

Områdesatsingene vil bli videreført og videreutviklet som selvstendig virkemiddel og læringsarena i kommunens verktøykasse for å kompensere for utslag av sosiale forskjeller. Kommunen vil også vurdere om dagens modell for områdesatsingene kan utvikles for å bidra ytterligere til å utjevne sosiale forskjeller.

Det skal samtidig vurderes om områdesatsingene spesielt, og områdepolitikken generelt, kan operasjonaliseres slik at alle sektorer møter tydelige forventninger om hva og hvordan de kan bidra inn i et helhetlig arbeid.

Vellykkede prosjekter i områdesatsingene skal vurderes overført andre bydeler utenfor områdesatsingene.

3.5. Mål og innsatser knyttet til kultur, idrett og frivillighet

Hovedmål 5: Alle skal ha tilgang til et bredt tilbud innen kultur, idrett og frivillighet i Oslo.

Kunst og kultur, fysisk aktivitet og frivillig arbeid gir personlig utvikling, en bredere horisont og viktige fellesskap. Det gir ferdigheter og sosial kapital som kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller i samfunnet.

Deltakelse i felles opplevelser og møteplasser er med å skape tilhørighet. Styrken og mangfoldet i de fellesskapene vi deler har stor betydning både for livskvaliteten til den enkelte og for tilliten mellom folk.

Blant de organiserte fritidsaktivitetene barn og unge i Oslo deltar i, er de fleste aktivitetene innen idretten.

En stor andel av befolkningen deltar ikke i kulturlivet, verken som publikum eller utøvere. Inntekt og utdanning har stor betydning for bruk av de fleste kulturtilbud. Det er store bydelsvise forskjeller når det gjelder deltakelse i fritidsaktiviteter blant barn og unge.

Deltakelsen i frivillige organisasjoner varierer også mellom ulike grupper i samfunnet.

Byrådets ambisjon er at alle skal ha tilgang til et bredt tilbud innen kultur, idrett og frivillighet i Oslo. Dette er spesielt viktig for barn og unge i levekårsutsatte områder.

Delmål knyttet til kultur, idrett og frivillighet:

- 5.1 Oslo skal være en attraktiv kunst- og kulturby som er tilgjengelig for alle som bor her, uavhengig av deres inntekt og bosted.
- 5.2 Alle barn og unge skal ha reell mulighet til å delta i idrettslige aktiviteter, på egne premisser i nærheten av der de bor.
- 5.3 Flere barn og unge skal sikres tilgang til kommunale idrettsanlegg
- 5.4 Barn og unge skal tilbys gode kulturopplevelser og inspireres til egen kulturaktivitet, uavhengig av inntekt og bosted.
- 5.5 Det skal bli enklere å drive frivillig aktivitet og organisasjonsvirksomhet i Oslo, særlig i levekårsutsatte områder av byen.

Innsatser for å nå målene:

Felles opplevelser binder folk sammen og skaper tilhørighet og tillit. Å være ekskludert fra sosiale, kulturelle og idrettslige arenaer kan forsterke opplevelsen av ikke å høre til. Det er viktig at barn og unge deltar i aktiviteter, og gis muligheter for ulike former for kreativ, fysisk og sosial utfoldelse.

For at kulturlivet skal være tilgjengelig for alle, skal hindringer for deltakelse identifiseres og motvirkes.

Gjennom kulturpolitikken skaper vi et varmere samfunn med plass til alle. Derfor støtter kommunen opp under mange av byens kulturinstitusjoner.

I tillegg er Oslos kunstsamlinger en viktig kilde til tilgjengelig kunst i det offentlige rom. Tilbud skal være tilgjengelig uavhengig av den enkeltes bakgrunn og kulturpolitikken skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller og hindre utenforskap. Det er viktig å engasjere de som ikke bruker tilbudene i dag gjennom målrettede tiltak, blant annet å legge til rette for et kunst- og kulturliv som speiler byen og slipper nye stemmer til. For å nå et bredere lag av befolkningen må kulturlivet være relevant, aktuelt og av høy kvalitet.

Byrådet vil våren 2023 legge fram en egen sak om hvordan Oslo kommune kan bidra til å øke deltakelsen i kulturlivet – både for dem som utøver kunst og kultur, og for publikum.

Byrådet vil vurdere å styrke kulturskolen slik at flere barn får lære og utfolde seg kreativt, jf. sak 130 av 12.06.2019 «Sak om Oslo kulturskole». For at terskelen inn til kulturskolen skal være lav er det bl.a. innført prøveordninger ved en rekke skoler med gratis kulturskole i aktivitetsskolen og halv pris for kulturskoleundervisning. Byrådet skal vurdere om ordningene skal gjøres permanente og eventuelt utvides til å omfatte flere skoler.

Bibliotekene er inkluderende møteplasser som er gratis og for alle. I 2023 åpner et nytt bibliotek for barn og unge fra 10-13 år på Holmlia. Byrådet ønsker at tilpasning og videreutvikling av bibliotekets tilbud skal ta hensyn til den demografiske sammensetningen og utviklingen i alle deler av byen. I områder der mange har lav inntekt og bor trangt ser byrådet det som ekstra viktig å ha et godt bibliotek som gir rom for lekser, studier og samvær med venner. Byrådet skal legge fram ny bibliotekplan for perioden 2023-2026.

Anlegg for egenorganisert aktivitet er viktig for de som ikke deltar i organisert idrett, og snøfattige vintre øker behovet for kunstis- og kunstsnoanlegg.

På kultur- og frivillighetsfeltet er det et tilsvarende behov for å utvikle infrastruktur for egenorganisert aktivitet. Kommunen skal forbedre støtten til frivillige organisasjoner for at flere skal kunne delta i idrettslige og kulturelle aktiviteter.

På idrettsfeltet er det overordnede målet at Oslo skal være godt tilrettelagt for fysisk aktivitet, spesielt for barn og unge. Behovsplan for idrett og friluftsliv 2021-2030 er et styringsverktøy som synliggjør behovet for nye anlegg, arealer, turveier og friluftslivsområder knyttet til idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet i Oslo de neste ti årene.

Behovsplanen kartlegger også behovet for rehabilitering av eksisterende anlegg. Byrådet skal øke dekning i idrettsanlegg, særlig i levekårsutsatte områder.

Idrettsanleggene blir stilt gratis til rådighet for barn og unge som fyller anleggene med aktivitet. At kommunen bygger idrettsanlegg og at det er gratis leie, er en strategi for å holde kostnader nede så flest mulig barn og unge kan delta, og den er dermed sosial utjevnende.

Kommunen gir flere ulike tilskudd til idretten: aktivitetsstøtte per medlem, til idrettstiltak/idrettsarrangementer, til ride-sentre og til realisering av idrettsanlegg i regi av private.

Samtidig samarbeider byrådet med idretten for å gi et rimeligere og inkluderende tilbud for barn og unge gjennom Nabolagsklubber og ferieaktiviteter. Dette arbeidet skal videreføres.

Frivilligheten er en arena for inkludering og fellesskap, og et viktig verktøy for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller. Byrådet vil vurdere hvordan det kan unngås at ulikhet i økonomi er til hinder for aktivitet blant barn og unge.

Et av hovedmålene i kommunens frivillighetsmelding er at kommunen skal stimulere til mangfold, bredde og en nyskapende frivillig sektor, og bidra til økt rekruttering av frivillige.

Byrådet ønsker en variert og levende frivillig sektor som utvikles på egne premisser. Byrådet vil vurdere muligheten for forenklede kommunale prosesser og bedre samhandling for sikre dette, og ha fokus på lokalmiljø og tilgjengeliggjøring av lokaler.

Satsing på meråpne skoler og gode digitale løsninger for bestilling og bruk av lokaler er sentrale mål i byrådsplattformen, og ti skoler blir meråpne i 2023.

Kommunen stimulerer til høy deltakelse i frivilligheten gjennom støtteordninger og tilrettelegging av infrastruktur. Kommunens innsats skal videreføres og styrkes, særlig i levekårsutsatte områder.

I 2023 skal det opprettes et eget frivilligkontor der frivillig sektor kan henvende seg for veiledning og bistand fra kommunen.

3.6. Mål knyttet til helse og livskvalitet

Helse har stor verdi i seg selv og har betydning for hvilke muligheter vi har til utdanning, inntekt, sosial kontakt og deltakelse i arbeids- og samfunnslivet. God helse gir større valgfrihet og bedre mulighet for den enkelte til å leve et liv i tråd med egne ønsker. På samme tid som helsen har betydning for menneskers muligheter for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv, så har deres sosioøkonomiske situasjon og andre levekår grunnleggende betydning for menneskers helse og livskvalitet.

Med sosial ulikhet i helse menes at sosiale faktorer, som utdanning, yrke og inntekt, påvirker levekår og levestett som igjen påvirker helsa. Litt bedre sosioøkonomisk status gir litt bedre helse statistisk sett. Det gjelder gjennom hele den sosiale lagdelingen av en befolkning.

Oslos befolkning har jevnt over god helse og livskvalitet, og på flere områder bedre enn landsgjennomsnittet.

Sosiale forskjeller i helse og livskvalitet er

likevel en utfordring og definert som den største folkehelseutfordringen for byen. De gir seg utslag i forskjeller i dødelighet og forventet levealder, sykkelighet og ulike mål for livskvalitet. Data om forskjeller i levevaner og forbruk av helsetjenester supplerer bildet. Forskjellene sees mellom ulike sosioøkonomiske grupper og mellom bydeler i Oslo. Bydelsvise forskjeller i helse og livskvalitet henger i stor grad sammen med sosioøkonomiske faktorer.

Byrådets mål er en folkehelsepolitikk som gir befolkningen god helse og høy livskvalitet uavhengig av sosial bakgrunn.

Byrådet skal legge frem en ny folkehelsestrategi for Oslo (2023-2030) som har som mål å redusere sosial ulikhet i helse og livskvalitet mellom innbyggerne i Oslo.

Hovedmålene i folkehelsestrategien er:

- 6.1 Reduserte forskjeller i sosial ulikhet i helse og livskvalitet mellom innbyggerne.
- 6.2 En mer likeverdig fordeling av forhold som påvirker helse og livskvalitet i befolkningen og i ulike deler av byen.

I denne saken gis det ikke en beskrivelse av konkrete innsatser for utjevning sosiale forskjeller helse og livskvalitet. En oversikt over mål, innsatsområder og innsatser vil være tilgjengelig i Folkehelsestrategien for Oslo (2023-2030).

Flere av målene og innsatsområdene i denne strategien vil imidlertid enten direkte eller indirekte bidra til å utjevne sosiale forskjeller i helse og livskvalitet i Oslo.

3.7. Mål og innsatser knyttet til klima- og miljøendringer

Hovedmål 7: Det skal arbeides med utjevning av sosiale forskjeller og redusert sårbarhet knyttet til klima- og miljøendringer.

Klima- og miljøendringer påvirker samfunn, områder og befolkningsgrupper ulikt. Det antas at allerede sårbare grupper, som de med lavest sosioøkonomisk bakgrunn og/eller med underliggende sykdom, vil bli hardest rammet.

Det er viktig at allerede sårbare grupper ikke får økt sårbarhet som følger av klimaendringer. I tillegg må tiltak for å kutte utslipp ikke bidra til økte sosiale forskjeller i Oslo.

Delmål knyttet til klima- og miljøendringer:

- 7.1 Utjevne sosiale forskjeller og redusere sårbarhet knyttet til klima- og miljøendringer.
- 7.2 Bedre kunnskapen om gruppers sårbarhet for klimaendringer.
- 7.3 Bedre forståelsen av hvordan ulike klima- og miljøtiltak treffer ulike grupper.
- 7.4 Økt sirkulær økonomi og flere grønne jobber, særlig i levekårsutsatte områder.

Innsatser for å nå målene:

Med sosial utjevning og redusert sårbarhet som et bærende prinsipp i klimaarbeidet, vil byrådet fortsette arbeidet med å ivareta og bygge ny blå-grønn infrastruktur i et klimatilpasningsperspektiv. Byrådet vil også bidra til trivsel og helse for innbyggerne.

Byrådet vil fortsette sitt arbeid med å sørge for at kollektiv, sykkel og gange er reelle alternativer for å dekke alle innbyggers transportbehov i det daglige, utvikle tilskuddsordninger som nye grupper kan søke på og legge til rette for gode deleløsninger tilgjengelig for ulike grupper.

Byrådet vil også arbeide for å kommunisere

godt rundt hvorfor klimatiltak er nødvendige, hvorfor det gir en bedre by for alle, hva innbyggerne kan gjøre selv og hvordan byen oppgraderes.

I arbeidet med miljøutfordringer vil kommunen videreføre og utvikle tiltak som reduserer sårbarheten hos utsatte grupper.

Kommunen har ikke god nok kunnskap om hvordan klima- og miljøendringer påvirker ulike grupper av innbyggere i Oslo. Det er også manglende kunnskap om fordelings-effekter av ulike klima- og miljøtiltak, samt tilskuddsordninger knyttet til klima og energitiltak.

For å sikre at ingen grupper får økt sårbarhet av klimaendringer, er kommunen i gang med å kartlegge om noen grupper er mer utsatte enn andre når klimaet endrer seg.

Det skal vurderes hvordan forskjellige grupper kan involveres i klimaarbeidet, og det skal arbeides for å bedre kunnskapsgrunnlaget for hvordan klimaendringer påvirker helsen til forskjellige grupper.

Kommunen skal videre sørge for at grupper som blir identifisert som sårbare blir spesielt hensyntatt i forbindelse med innføring av nye klima- og miljøtiltak blant annet ved bruk av kommunens veileder for fordelingseffekter.

I nullutslippsbyen må det være gode jobber for alle og det vil være behov for å utvikle nye, grønne jobber. Faggrunnlaget for «Temaplan for sirkulær økonomi i Oslo» viser hvordan kommunens arbeid med en mer sirkulær økonomi skal bidra til å skape arbeidsplasser, økt verdiskaping og betydelig klima- og miljøgevinst. Kommunen skal legge til rette for innovasjon og nye forretningsmodeller i den sirkulære økonomien med tilhørende arbeidsplasser i særlig levekårsusatte områder.

Oslo er godt i gang med å legge til rette for at tradisjonelt fossilenergi-baserte jobber blir grønne. For kommunen handler det om å elektrifisere kommunens bil- og maskinpark samt kollektivtrafikken, legge til rette for utslippsfrie arbeidsreiser for alle og bruke anskaffelser til å kreve for eksempel varetransport med nullutslipp.

Sirkulær økonomi

Sirkulær økonomi innebærer blant annet at vi bruker materialene produktene våre er laget av mange ganger, i motsetning til lineær økonomi som innebærer en bruk- og kast-økonomi.

3.8. Mål og innsatser knyttet til kunnskapsutvikling

Hovedmål 8: Det skal tilrettelegges for kunnskapsutvikling og bedre utnyttelse av eksisterende kunnskap.

Det er behov for bedre oversikt over sosiale ulikheter på delbydel, og grunnkrets nivå. Det er også behov bedre kartlegging av utsatte gruppers levekår i Oslo.

Videre er det behov for bedre utnyttelse av eksisterende kunnskap i arbeidet med utjevning av sosiale forskjeller.

Det er behov for gjennomgang av ulike deler av kommunens fordelingssystem til bydelene.

Delmål knyttet til kunnskapsutvikling:

- 8.1 Skaffe bedre kunnskap om sosiale forskjeller fordelt på geografi og grupper.
- 8.2 Bedre utnyttelsen av eksisterende kunnskap.
- 8.3 Vurdere kommunens fordelingssystem på bydelene.

Innsatser for å nå målene:

Flere bydeler har påpekt at det er mangel på data/statistikk på økonomiske og sosiale forskjeller på delbydels- og grunnkrets nivå, og bedre utnyttelse av eksisterende statistikk og analyser. Byrådet vil vurdere å etablere et opplegg for overvåking (monitorering) av utviklingen av sosiale forskjeller i befolkningen både på bydels, delbydels og grunnkrets nivå. Byrådet vil vurdere å innføre nøkkeltall for sentrale levekårsvariable i Sak 1, for å følge utviklingen fremover.

Byrådet vil vurdere å styrke forskningen på utbredelsen av og årsaker til sosiale ulikheter, og evaluere effekter av tiltak som iverksettes for å redusere sosiale forskjeller.

Byrådet vil i tillegg vurdere å bedre utnyttelsen av statistikk fra blant annet Ungdata, folkehelse- og oppvekstprofilene og

publikums- og innbyggerundersøkelsene i forbindelse med vurderinger av sosial ulikhet blant ungdom.

Levekårene blant personer med funksjonsnedsettelse og skeive varierer (internt), men nasjonale undersøkelser viser at disse gruppene i gjennomsnitt har svakere levekår enn befolkningen for øvrig. Det finnes per i dag ikke undersøkelser om levekår blant skeive og personer med funksjonsnedsettelse i Oslo. Byrådet vil vurdere å iverksette egne levekårsundersøkelser for disse gruppene.

I Oslo skal bydelenes fordelingssystem fange opp og kompensere for at behovet for kommunale tjenester varierer mellom bydelene for mange av de sentrale tjenesteområdene.

Det er en vekselvirkning mellom sosial ulikhet og fordelingssystemet.

På den ene siden påvirker sosial ulikhet i befolkningen behovet for tjenester i bydelene, og fordelingssystemet prøver å fange opp disse forholdene.

På den andre siden påvirker fordelings-systemet bydelenes mulighet til å gi tjenester og ytelser som igjen kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

80 % av midlene som fordeles til bydelene går gjennom fordelingssystemet hvor det blant annet tas hensyn til ulikhet i levekår og inntekt i befolkningen. Et viktig tiltak er å holde dette systemet under revisjon for å påse at det fungerer i tråd med hensikten.

Byrådsavdeling for finans (FIN) har et pågående prosjekt hvor man ser på muligheter og metodikk for å revidere kriteriesettet til FO4 – sosiale tjenester og ytelser.

4

Vedlegg

Vedlegg 1. Et utvalg av byrådets innsatser for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo kommune

Byrådet har iverksatt flere strategier og tiltak for å utjevne de økonomiske og sosialene forskjellene i Oslo. Eksempler på byrådets tiltak fremgår nedenfor:

- Innføringen av gratis delttidsplass i aktivitetsskolen fra 1.-4. klasse i 2023
- Økning av sosialhjelpssatsene til livsopphold i 2022
- Innføring av billigere billetter på kollektivtransporten
- Styrkingen av sommerskolen
- Styrking av kulturskolen, blant annet gjennom 5000 nye elevplasser, etablering av flere kulturstasjoner med lokaler som er tilpasset kulturformål og utvidelse av undervisningstilbudet
- Innføring av ulike satsinger for å få flere i arbeid i Oslo – blant annet satsingen knyttet til oppsøkende arbeid blant ungdom og tiltak for å øke sysselettingsandeler hvor den er lav.
- Sommerjobbsatsingen er styrket og gjort om til en varig satsing fra 2023
- Byggingen av 3 000 nye barnehageplasser for å få hverdagen lettere for flere småbarnsfamilier, og enda flere unger få leke og lære norsk før skolestart
- Innført moderasjonsordninger for betaling av foreldrebetalingen i barnehage
- Avsetting av midler til meråpne skoler, flere nabolagsklubber og åpner spesialbibliotek for barn og unge i 2023 for å gjøre fritidsaktiviteter tilgjengelig for alle barn
- Avsetting av midler i 2022–2024 for å styrke bydelenes lavterskel friskliv- og behandlingstilbud i denne perioden.
- Avsetting av betydelige tilskuddsmidler til frivillige og ideelle organisasjoner og tiltak på helse-, sosial- og mangfoldsfeltet i 2023.
- Innføringen av tilbud om gratis skolemat til alle elever i videregående skole i Oslo fra høsten 2022. Høsten 2023 blir det også gratis skolemat i ungdomsskolene.
- Styrking av grunnfinansieringen av videregående skole, og avsetning kommunale midler for å oppfylle den statlige lærernormen.
- Innført en ny ressursfordelingsmodell for videregående skole i Oslo i 2020.
- Styrkingen av innsatsen for heltidskultur i Oslo kommune ytterligere, blant annet ved å sette i drift flere ressurspooler i helse- og omsorgssektoren.
- Styrkingen av etablerertjenesten som et viktig arbeid for sosial utjevning og jobbskaping.
- Styrkingen av skolehelsetjenesten
- Etablert et felles boligselskap med private aktører, for å senke terskelen til boligmarkedet
- Avsetting av midler til pilotprosjekter for å teste ut boligpolitiske virkemidler gjennom satsingen på tredje boligsektor.
- Avsetting av 1,9 mrd. til kjøp av boliger til vanskeligstilte.
- Økning av rammen for videreutlån av startlån med 400 mill. fra 1,2 til 1,6 mrd. for at flere skal kunne kjøpe egen bolig.
- Avsetting av midler til en kvalitetsreform i barnevernet.
- Avsetning av betydelige midler til områdesatsingene i Oslo i perioden 2017-2023.

Vedlegg 2. Et utvalg av byrådets strategier for utjevning av sosiale forskjeller i Oslo

Byrådet har lagt frem flere strategier, handlingsplaner, temaplaner, behovsplaner, Oslo standarder og meldinger med sikte på blant annet utjevning av sosiale forskjeller i Oslo. En oversikt over et utvalg av disse strategiene og planene (ikke uttømmende liste) fremgår i boksen under:

Arbeid

1. Byrådssak 1084/19 Handlingsplan - rett kompetanse og arbeid til alle - handlingsplan for å møte kompetansebehovet og øke sysselsettingen i oslo
2. Byrådssak 259/14 Voksenopplæring i oslo - målrettet opplæring for økt sysselsetting og bedre integrering
3. Byrådssak 73/13 Handlingsplan for mennesker med funksjonsnedsettelse 2017 – 2020
4. Byrådssak 1082/15 Oslo kommunes strategi for sosialt entreprenørskap

Bolig og boforhold

1. Strategisk boligplan for eldre med hjelpebehov (2021)
2. Byrådssak 145/21 Temaplan for Oslo kommunes behov for kommunale boliger 2021- 2030
3. Byrådssak 226/20 Institusjonsplan til rett tid og rett sted - Temaplan for Oslo kommunes rusinstitusjoner 2021 – 2030
4. Byrådssak 145/19 Nye veier til egen bolig
5. Handlingsplan for økt boligbygging i Oslo (2015)

Oppvekst og skole, fritidsaktiviteter

1. Strategi for digital praksis og læringsteknologi i barnehager og skoler (2021)
2. Byrådssak 234/19 Motivasjon for læring - byrådets strategi for økt motivasjon og læringsglede
3. Byrådssak 217/19 Strategier for økt gjennomføring på videregående opplæring
4. Byrådssak 198/19 Barrierer for deltakelse i idretten for barn og unge i Oslo
5. Byrådssak 189/19 Klubben vår! bydelenes fritidsklubber og fritidsaktiviteter for barn og ungdom - oversikt over tilbudet og strategier for arbeidet
6. Byrådssak 148/18 Strategi for de studieforberedende utdanningsprogrammene
7. Byrådssak 300/18 Sak om Oslo kulturskole
8. Byrådssak 217/17 Barnevernet – strategier og tiltak
9. Byrådssak 239/16 Strategi for yrkes- fagopplæringen i Oslo
10. Byrådssak 146/16 Strategi for aktivitetsskolen i Oslo
11. Byregjerings sak 53/16 Engasjement og deltakelse. frivillighet i Oslo 2016

Integrering og inkludering

1. Byrådssak 73/22 Oslostandard for arbeid med integrering og inkludering av flyktninger
2. Byrådssak 150/21 Handlingsplan mot hatefulle ytringer og holdninger
3. Byrådssak 188/19 Stolt og fri - handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold 2020-2023
4. Byrådssak 5/17 Oslo kommunes innsats knyttet til mottak av asylsøkere og integrering av nyankomne flyktninger
5. Byrådssak 152/12 Mangfoldets muligheter - om OXLO, Oslo Extra Large

Helse

1. Byrådssak 10/17 Folkehelseplan for oslo 2017-2020. helse og trivsel for alle – vårt felles ansvar
2. Byrådssak 194/19 En psykt bra by - strategi for psykisk helse i Oslo
3. Byrådssak 281/21 Strategi for universell utforming i Oslo kommune

Miljø og klima

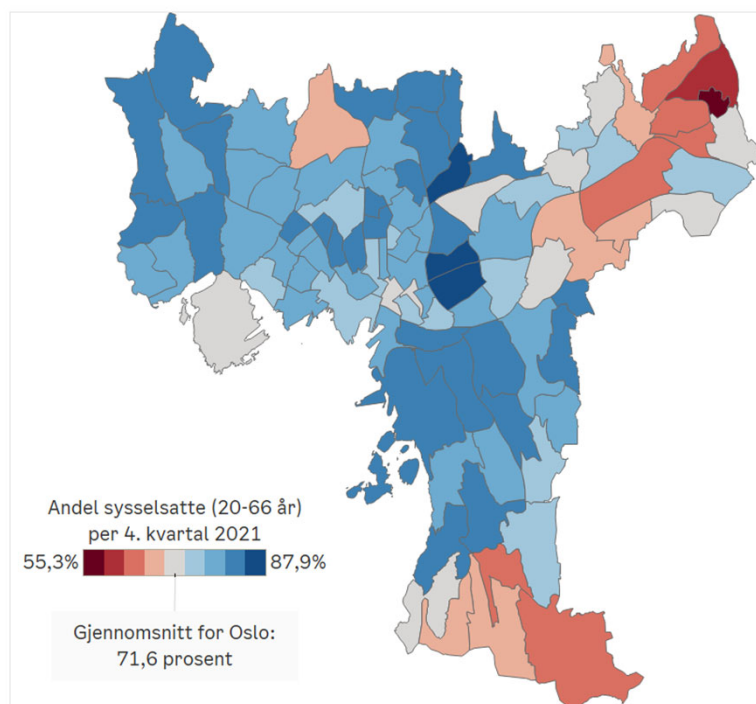
1. Byrådssak 249/19 Framtidens forbruk - strategi for bærekraftig og redusert forbruk 2019-2030
2. Byrådssak 214/19 Klimastrategi for Oslo mot 2030

Områdepolitikk

1. Byrådssak 176/17 Områdepolitikken

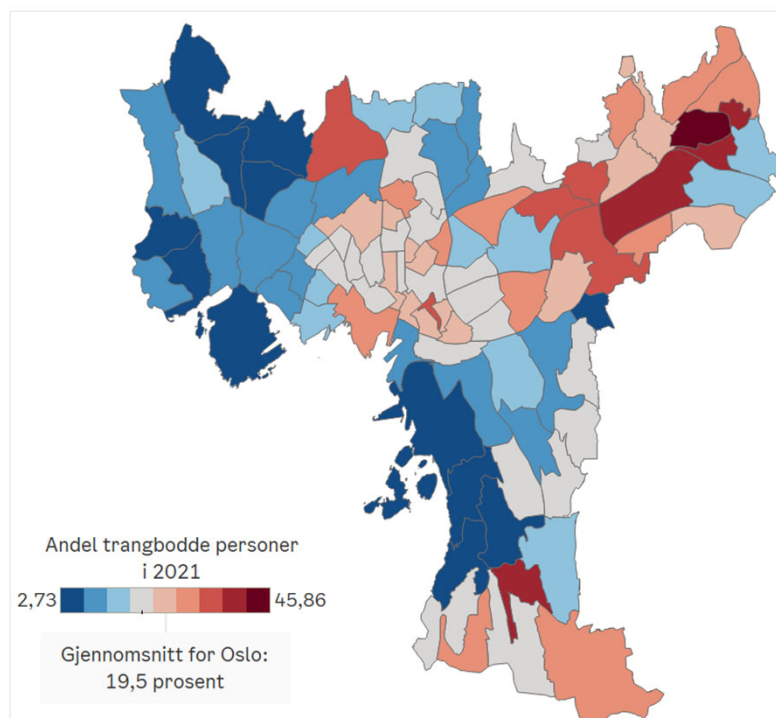
Vedlegg 3. Kart med ulike levekårsvariabler fordelt på delbydeler i Oslo

Figur 26. Andelen sysselsatte fordelt på delbydeler i Oslo. 2021

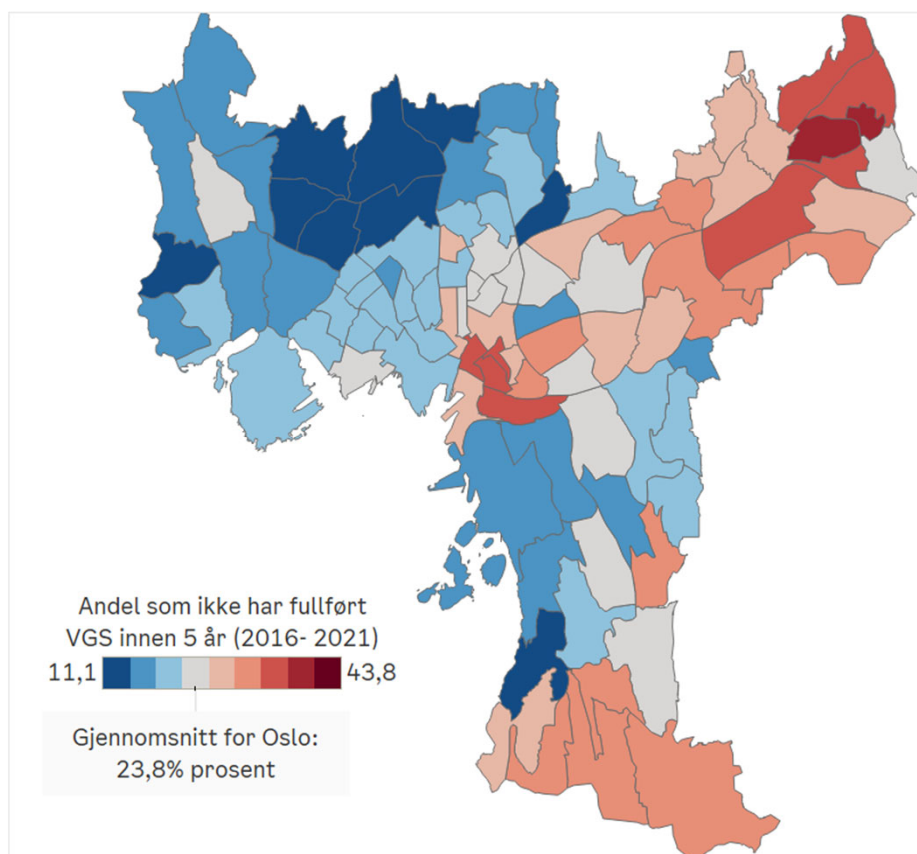
Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 27. Andelen trangbodde fordelt på delbydeler i Oslo. 2021.

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Figur 28. Andelen personer mellom 21-29 år som har påbegynt videregående opplæring, men ikke fullført etter fem år. 2021

Kilde: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.

Vedlegg 4. Referanser

- i. Ljungren, J. (red.) (2017). Oslo, ulikhetenes by. Oslo: Cappelen Damm Akademisk .Ljungren (2018), Oslo ulikhetenes by
- ii. Nav-rapport nr 5 Lavinntekt og levekår 2022.
- iii. <https://www.dn.no/arbeidsliv/lonnsutvikling/det-tekniske-beregningsutvalget-for-inntektsoppgjorene/statistisk-sentralbyra/ingen-lonnsvekst-for-de-lavest-lonnede-det-siste-tiaet/2-1-550718>
- iv. <https://www.fafo.no/images/pub/2021/20796.pdf>
- v. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnefattigdom/#/
- vi. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017): Oppvekstrapporten 2017. Sitatet er hentet fra illustrasjonen på rapportens åpningsside.
- vii. Lesner, RuneV. (2016): The Long-Term Effect of Childhood Poverty. Department of economics and business economics, Aarhus University
- viii. SSB analyser 2021/13, Rolf Aaberge, Audun Langørgen, Petter Y. Lindgren
- ix. Bratsberg, B. & Raaum, O. & Røed, K. (2018). Immigrant Responses to Social Insurance Generosity, (IZA DP no. 11482). <https://www.iza.org/publications/dp/11482/immigrant-responses-to-social-insurance-generosity>
- x. Orupabo, J. (2016) Kvinnejobber, mannsjobber, innvandrerejobber. Oslo: Cappelen Damm.
- xi. Eriksen, T. H. & Sajjad, T.A. (2015). Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge. Oslo: Gyldendal akademisk.
- xii. UNDP (2018, 25. juni). Gender inequality index (GII). Tilgjengelig fra: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>
- xiii. Olsen, B. & Askvik, T. (2021). Flyktninger i og utenfor arbeidsmarkedet 2019 (Rapporter 2021/5). SSB.
- xiv. SSB (2020, 25. juni). Innvandrere 16 år og over, etter utdanningsnivå, statistikkvariabel, år og innvandringsgrunn. <https://www.ssb.no/statbank/sq/10053878>.
- xv. Oppvekstrapporten 2017 – Bufdir
- xvi. NOU 2016: 17 På lik linje - Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming
- xvii. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene – 2002 og 2022
- xviii. <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/dette-bestemmer-boligprisene>
- xix. <https://www.ssb.no/statbank/table/09896/tableViewLayout1/>
- xx. <https://boligbygg.reeltime.no/markedsleie>
- xxi. Proba Samfunnsanalyse (2020). Erfaringer fra tre utsatte byområder. Hvilke erfaringer har personer som bor eller jobber i byområder med levekårsutfordringer? Rapport 2020-07.
- xxii. Hansen og Lescher-Nuland 2011, Grødem og Sandbæk 2013.
- xxiii. Aarland, K. & Reid, C. K. (2019). Homeownership and residential stability: does tenure really make a difference? International Journal of Housing Policy, 19(2), 165-191.
- xxiv. Aarland, K. og Brattbakk, I. (2020). Analyser av levekår og demografi for levekårsutsatte byområder. Fase 2 av oppdrag for By- og levekårsutvalget.

- xxv. Andersen, B., Nygaard, M.O., Dalseide, A.M., Mæhle, Y.M., Breistrand, H., Ruud, M.E. og Brattbakk, I. (2018a). Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud – sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i bydel Søndre Nordstrand. AFI-rapport 4:2018. Andersen, B., Brattbakk, I. Dalseide, A.M., Mæhle, Y.M. og Ruud, M.E. (2018b). Hverdagsstedet Vestli. Sosiokulturell stedsanalyse av b Vestli i Bydel Stovner. AFI-rapport 1:2018.
- xxvi. Rambøll (2018). Stedsanalyse Holmlia syd. Analyserapport.
- xxvii. Ruud, M.E., Andersen, B., Brattbakk, I., Breistrand, H., Nygaard, M. og Vestby, G.M. (2018). Utfordringer og mulighetsrom. Oppstartsanalyse for områdeløft på Romsås og Grorud. NIBR-rapport 2018:4.
- xxviii. Ruud, M.E., Andersen, B., Berge, S., Dalseide, A.M., Staven, H.D., Mamelund, S.-E. og Skogheim, R. (2019a). Spenninger og harmoni – Sosiokulturell stedsanalyse for Furuset. NIBR-rapport 2019:18.
- xxix. Andersen, P.L. og Bakken, A. (2020). Oppvekstmiljø i utsatte byområder. Resultater fra Ungdata-undersøkelser i seks utvalgte kommuner. Notat utarbeidet på oppdrag fra By- og levekårsutvalget. NOVA-notat 1/2020.
- xxx. Hyggen, C., Brattbakk, I. og Borgeraas, E.M. (2018). Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering. NOVA-rapport 11/2018.
- xxxi. Rege, M., Telle, K. og Votruba, M. (2012). Social Interaction Effects in Disability Pension Participation: Evidence from Plant Downsizing. I: Scandinavian Journal of Economics. Vol. 114 (4), 1208–1239.
- xxxii. Musterd, S. og Andersson, R. (2006). Employment, Social Mobility and Neighbourhood Effects: The Case of Sweden. I: International Journal of Urban and Regional Research. 30, 120–140.
- xxxiii. Brännström, L. (2004). Poor places, poor prospects? Counterfactual Models of Neighbourhood effects on Social Exclusion in Stockholm, Sweden. Urban Studies. Vol. 41(3), 2515–37.
- xxxiv. <http://statistikkbanken.oslo.kommune.no/webview/index.jsp?catalog=http%3A%2F%2Fstatistikkbanken.oslo.kommune.no%3A80%2Fobj%2FfCatalog%2FCatalog52&submode=catalog&mode=documentation&top=yes>
- xxxv. Oslo kommune statistikkbanken
- xxxvi. Kommunehelse statistikkbank
- xxxvii. Livskvalitet i Norge, SSB, 2021
- xxxviii. Ung i Oslo, NOVA 2021
- xxxix. Meld. St. 15 (2022–2023) Folkehelsemeldinga — Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar
- xl. <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/folkehelseprofil/>
- xli. NOU 2020: 16 By- og levekårsutvalget
- xlii. NOU 2022:5 Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2 — Rapport fra Koronakommisjonen